

NOORSOO JUTUKIRJASTIK

EDDA

**KOGU VANA-ISLANDI JUMALATE- JA
KANGELASTELUGUSID**

TARTUS

Liikme ühine poeglaste kommerts-
güürikasühing ja kaubanduskooli
raamatukogu

INV. No 10340

1924 P.X. - O.X. III

JAO S. Nr 2396

EDDA

Kogu Eesti kirjanduse ja
kõõlikirjanduse

Eesti Kirjanduse Seltsi Kõõlikirjanduse-toimkond

Noorsoo kirjavara nr. 105

Noorsoo jutukirjastik

1772

105
105
105

105
105
105

Eesti Kirjanduse Seltsi
Kõõlikirjanduse-toimkond

105

A-3986
IV

EDDA

Kogu Vana-Islandi jumalate- ja kangelastelugusid

ÜMBER JUTUSTANUD
JA ESISÖNA NING MÄRKUSTEGA VARUSTANUD
JAAN KÄRNER

FRANZ STASSENI JOONISTUSED

Majandusteaduskond
1772

Tallinn
RAHABUSTE...

Inv. Nr. 3657
Jaosk. 809
Jaosk. Nr. E07

Tallinn
Majandusteaduskond
1772

Valitsena itina poeglaste kommerte
gürahaasumi ja kaubanduskooli
raamatukogu

INV. No 10340
JAOSK. P.K. - Ö.K. III
JAOSK. No 2396

Eesti Kirjanduse Seltsi
Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus

1924

EDDA

Kogu Vana-Iisandi jumalate- ja
kangelaste lugusid

ÜMBER- LUTUSTAMISE
JA ESIMISE KÕRGE KÕRUSTAMISE
JAAN KÄRNER

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

86658

LI455091X

Esisõna.

Edda-laulud, mis käsitlevad põhjamaisi jumalate- ja kangelastesaagaid, on sündinud suuremalt osalt Norras ja Islandis 9. kuni 12. aastasajani. Keegi meile tundmatu islandlane on siis 13. aastasaja algul talle kättesaadavad laulud liitnud ühiseks koguks, mille algtekst aga meie päevini ei ole säilinud. Sama mees on kirjutanud arvatavasti ka sissejuhatused, vahekiilundid proosas ja lõppsõnad, mis olemas osas lauludes. Kõige vanem ja väärtuslikum Edda-laulude käsikiri on nõndanimetatud *Codex regius* kuninglikus raamatukogus Kopenhaagenis. See on kirjutatud Islandis 13. aastasaja lõpul, kuid alles 17. aastasajal üles leitud.

Mis puutub eriti jumalate-lauludesse, siis pakuvad need puhtama ja rikkalikuma allika põhjamaise müüdi-ilma tundmaõppimiseks. Küll otsustas Island pika võitluse järele aastal 1000 ristiusu vastu võtta, kuid kirik ei asunud sääl kuni 13. aastasajani vaenujalale paganliste mälestusmärkide vastu. Ohverdamised ja neil puhkudel lauldavad jumalateenistuse-laulud pidid muidugi kaduma, kuid nagu keskustelu- ja ajaloo-ainet salliti ka troonilt-tõugatud jumalaid. Nii võidi sääl kahe aastasaja kestel alal hoida ja uuesti luua laule, mida Saksa- või Inglismaal tule ja mõõgaga oleks taga kiusatud. Nii võisid norra-islandi hõimud kirjudes piltides ja vägevais lugudes ehitada oma jumalate- ja hiiglasteriigi, mille kõrval nii elutu ja luuletu näib ristiusu taevas ja põrgu. Põhjamaised laulikud löid jumalad inimese näo järele, ja seepärast võisid nad jumalaist jutustada lugusid, mis inimlikult lähedad.

Täieliku pildi põhjamaisest teisest ilmast saab muidugi alles, kui tutvuda rohkete proosapaladega ja iseäranis Islandi lauliku ning ajalookirjutaja Snorri Sturluson'i (1178—1241) ehk Snorri Edda'ga. Kuid ka jumalate-laulud üksi annavad meile küllalt aimu sellest üheksast ilmast ja nende elanikest, mis viirastusid vanade põhjagermaanide kujutlusis.

Kui vanad on need põhjamaised müüdid ja kuivõrra nad olid levinud kogu germaani tõu juures, seda meie ei tea. Küll leiame paljud Edda jumalad mandrilt ja Britanniast, kuid siin on need ainult nimed, mis üksi midagi ei tõenda. Nii on praegu vastamata ka küsimus, kuipalju on Edda võõrsilt laenanud ja kuipalju olid selle jumalate-saagad omased islandi paganausulistele kujutlustele.

Seevastu võib kangelaslaulude kohta teatud kindlusega ütelda, et nende algkodumaa oli lõunagermaanide juures. Alliteratsiooniline kangelaslaul tekkis rahvaste rändamise ajal gootide juures, kelle eeskuju meelitas järeletegemisele. Varsti näeme frankide, friiside, inglaste juures õuelaulikuid, kes kandle saatel ülistavad mõne kangelase saatust. Ka Norras leiab kangelaslaul pinda, kuid ei püsi säälseis vürstikodades ometi kuigi kaua. Ühes vaba uhke suurtalunikuga rändab ta Islandile ja kasvab säääl ning ajab õisi, kuna ta emamaal juba on närtsima lõönud.

Ühes kangelaslaulu-kunstiga rändasid Saksa- ja Inglismaalt Islandile ka selle laulu ained: saagad Siegfriedist ning burgundidest, Wielandist, Ermenrichist, hunnide sõjast. Neid, aga ka taani ja rootsi saagasid pidasid islandi laulikud aus, kuna nad ise lõid vähe algupärast.

Islandi kangelaslaulud ei paku meile mingit ajalooliste andmete kroonikat, vaid vaatlevad kangelaste saatust puhtinimlikust seisukohast. Nende kired ei tunne mingit tõket, vaid puhkevad ürgjõuliselt, käristavad veri- ning sõprussidemed ja viivad inimesed paratamatult hukka. Kõiki kangelasi valitseb halastamatu saatust, ja mis iseäranis traagiline: just kõige vah-

vamad ja kaunimad pärivad varase surma. Kuid Edda-kangelane on teraskõvaks karastunud ning võtab julgesti vastu norni otsuse. Talle on kõik sõduriau, mis avaldub enesemaksmapanekus ning kättemaksus ja õpetab uhkena surema, kui tund on tulnud.

Edda-laulude meetrika, mis väga omapärane, on ühtlasi väga raske, ja seepärast on pea võimatu nende värsimõõduline tõlge, mis jälgiks kõiki meetrumi reegleid. Käesolev — esimene eestikeelne — väljaanne ongi Edda-laulude ümberjutustus proosas, määratud eriti noorsoole. Sellasena tahab ta pakuda vaid esialgset võimalust tutvuda põhjamaise sünge kosmogoonia ning karmi kangelasvaimuga, mida kajastab Edda.

Ümberjutustusel tulid loomulikult kõrvale jätta esiteks teised, mis ainult vähe lahku lähevad vanemast tekstist ja mille avaldamisel võiks mõtet olla ainult värsimõõdulises tõlkes, ja teiseks vähemad sidemeta katked ning killud. Lugude lõppu lisatud märkustelt ei tule muidugi nõuda teaduslikku „õpetlikkust“ — ei mütoloogia, folkloori ega kultuuriloo alalt. Et lugeja tähelepanu mitte asjata koormata ega tükeldada, on neid märkusi lisatud miinimum sellest, mis tarvilik loetava mõistmiseks. Lugudesse põimitud värsside tõlkimisel on kindlasti kinni peetud alliteratsiooninõudest, kuna muid meetrumi reegleid vabamalt on käsitletud.

1. Thruval jagu.

Esimene jagu

Jumalate-lood

1. Thrymi lugu.

Kui Thor¹⁾ pikast talveunest ärkas, otsis ta kõigepäält oma haamrit Mjölniri, ja kui ta seda ei leidnud, sai ta väga vihaseks. Ta raputas ägedalt oma juukseid ning habet ja lausus nõnda: „Kuule, Loki²⁾, mis ma sulle ütlen; seda ei tea veel keegi, ei maa pääl ega taevas: minu haamer on ära varastatud!“

Kaval Loki mõistis kohe, milles lugu, ja vastas: „Kes muu võiks olla sinu haamri varas kui mõni juhm jäähiiglane! On aga sinu haamer kord hiiglaste käes, muutub su viljakandev maa varsti tühjaks kõrveks.“

„Ei iialgi!“ hüüdis vihane Thor. „Aita mind, Loki, anna mulle hääd nõu! Peame ruttama hiiglasteriiki ja minu haamri kohe tagasi tooma. Kuidas aga jõuame sinna kõige kiiremini?“

„Ainult üks asi aitab meid kiiresti sinna: Freya³⁾ sulgkleit,“ vastas Loki. „Kuid see ei kanna mitte sind, mehist jumalat. See kannab ainult mind, kerget poissi.“

Nad läksid Freya toredasse kotta, ja Thori esimene sõna oli: „Kas laenad, Freya, mulle sulgkleidi, et võiksin tagasi tuua oma röövitud haamri?“

Freya vastas: „Sulle laenaksin oma kleidi, oleks see ka puhtast kullast, sulle annaksin selle meeleldi, oleks see ka helkivast hõbedast.“

Loki tõmbas sulgkleidi selga ja lendas nii, et suled kahisesid, kuni maha jäi jumalate asupaik ja silmade ees oli hiiglaste kodu.

Sääl istus ühel lumivalgel kingul Thrym⁴), hiiglaste kuningas, ja oli ametis sellega, et sidus oma tige-daile koertele kaela kuldseid paelu ja kammis kuldse kammiga oma valgete hobuste lakkasid. Kui ta Lokit nägi liginevat, hüüdis ta pilkavalt: „Mis on juhtunud jumalateriigis, mis uudist haldjate juures? Milline asi ajas su külla hiiglaste poole. Tuled ju hoopis kiirel lennul ja ihuüksi.“

„Halvad on asjad jumalate juures,“ vastas Loki, „halvasti läheb ka haldjail. Ütle mulle õieti, oled sa vahest Thori haamri ära peitnud?“

„Olen peitnud Thori haamri kaheksa penikoormat sügavale maa alla,“ vastas Thrym, „ja keegi ei vii seda tagasi, kui mulle Freya naiseks ei anta.“

Ja jälle lendas Loki, nii et suled kahisesid, kuni selja taga oli hiiglaste asupaik ja silmade ees jumalate kodu. Thor seisis õues, ja tema esimene sõna oli:

„Kas tõid sa teated, mis vaeva väärt? Avalda need otsekohe, kui veel õhus oled! Kes istub, sel läheb sageli sõna meelest; kergesti tuleb see, kes lamab, valega lagedale.“

Loki vastas: „Ma tõin teateid, mis vaeva väärt: Thrymi, hiiglaste kuningas, käes on sinu haamer; keegi ei too seda tagasi, kui Freya Thrymile naiseks ei viida.“

Kohe läksid nad kauni Freya kotta, ja Loki lausus nõnda: „Ehi, Freya, end pruudilinikuga! Meie kahekesi reisime hiiglasteriiki.“

Freya sai vihaseks; ta vihastas nii, et jumalate loss värises ja tore brisingite kaelakee⁵⁾ maha kukkus, ning vastas:

„Ma peaksin olema hullemas mehevalus, kui sinuga reisiksin hiiglasteriiki.“

Tulid siis kokku kõik jumalad ning jumalannad ja hakkasid aru pidama, kuidas Thori haamrit tagasi tuua. Sõna võttis Heimdall⁶⁾, heledam jumalate seas, kes teadis tulevikku, ja ütles:

„Ehime Thori pruudilinikuga ja laia brisingite kaelakeega, paneme talle selga naise riided ja asetame puusale kõliseva võtmekimbu.“

„Naiseks nimetaksid mind valitsevad jumalad,“ tähendas Thor, tugevam jumalate seas, „laseksin ma enda ehtida pruudilinnikuga.“

„Jäta sellane jutt, Thor!“ lausus Loki. „Kui sinu haamrit tagasi ei tooda, istuvad hiiglased varsti jumalate lossis.“

Ja Thor ehiti pruudilinnikuga ning laia brisingite kaelakeega, talle pandi selga naise riided ja asetati puusale kõlisev võtmekimp. Loki aga lausus:

„Ma lähen ümmardajana sinuga kaasa, meie reisime kahekesi hiiglasteriiki.“

Toodi siis koju mõlemad sikud ning pandi rakkesse need kaks kiirjooksjat; Thor asus kohe teele, ja kui ta sõitis, siis värisesid mäed ja põles maapind.

„Tõuske üles, hiiglased,“ ütles Thrym, hiiglaste kuningas, „ja seadke korda pingid: nüüd tuuakse mulle Freya naiseks. Palju on mul ehteid, rohkesti vara, Freya üksi puudus veel.“

Toodi õlut hiiglaste tarvis ja asuti varakult õhtusöögile. Thor sõi ühe härja, kaheksa lõhekala ning kõik küpsise, mis määratud naistele, ja jõi selle pääle kolm vaati mõdu.

Seda nähes ütles Thrym: „Kus on nähtud sellast söödikut pruuti! Ei iialgi ole nähtud pruuti nõnda õgivat ega tüdrukut rohkem mõdu joovat!“

Kuid Loki, kaval ümmardaja, istus säälsamas ja leidis kohe paraja vastuse hiiglase sõnadele: „Kaheksa päeva ei söönud midagi Freya, nii väga igatses ta Thrymi lossi.“

Nüüd püüdis Thrym kergitada pruudilinikut, et suudelda pruuti, kuid pörkas hirmunult tagasi: „Millised kohutavad on Freya silmad! Nagu tuli leegitseb tema pilk!“

Säälsamas aga istus kaval ümmardaja; hiiglase kõnele vastas ta kohe: „Kaheksa ööd ei maganud Freya, nii väga igatses ta Thrymi lossi.“

Ilmus hiiglase elatanud õdegi ja palus pruudilt kingitust: „Anna mulle punased sõrmused oma käest, kui sa tahad, et sind armastaksin ja sulle hää oleksin.“

Viimaks ütles Thrym, hiiglaste kuningas: „Tooge haamer, et õnnistada pruuti! Asetage Mjölnir tüdrukule rüppe! Wari?) nimel ühendage meid!“

Kui Thor haamrit nägi, naeris tal süda sees rõõmu pärast: ta võttis haamri ja virutas kõige esiti surnuks Thrymi, hiiglaste kuninga; selle järele tappis ta kogu hiiglaste soo.

Ta samuti hiiglase
sõsara tappis,
kes anuma pruudilt
andisid tulnud:
ei killingeid saand see,
vaid kõrvahoope,
ei sõrmuseid saand ta,
vaid surmava löögi.

Nii tagasi Thor
tõi haamri säält.

*

Märkused. 1) Thor, äikesejumal, pääjumala Odini ja maajumalanna Jördi poeg. Mjölnir on tema piksehaamer; see tabab alati märki ja keerab iga viske järel iseenesest tagasi Thori kätte. Thor ei sõida

kunagi ratsa nagu paljud teised jumalad; ta kas käib jalgsi või reisib vankril, mida veab kaks sikku.

2) **L o k i**, tulejumal, hävitavam jumalate seas, kuna germaanide usu järele tuli kõigile asjule lõpu teeb. Esineb aga ka kasuliku tule ja soojuste jumalana.

3) **F r e y a**, laevasõidu- ja jahijumala Njördi tütar, alguses sigitava suvivihma jumalanna, kes hõljub maa kohal kerges sulgkleidis (pilvedel). Hiljem omistatakse Freyale üldse sigivust- ning õnnistustandev vägi ja muudetakse ta eriti armastusjumalannaks. Muide, müüdid Freyast on sageli segatud nendega, mis kõnelevad Friggist.

4) **T h r y m**, jumalaile vaenuline jäähiiglane, talvekülma kehastus.

5) **B r i s i n g i t e k a e l a k e e**, ehteasi, mille valmistanud kunstisavad kääbused (brisingid, punujad). Müllenhoffi järele tähendab see kee hommiku- ja õhtupuna.

6) **H e i m d a l l**, koidujumal, taevane valvur. Ta magab vähem kui lind ja on enne kõiki ülal. Odini poeg, sündinud üheksast õest: nende all on mõeldud laineid, millest kerkib esimene päevavalgus.

7) **W a r**, mehe ja naise vahelise töotuse jumal.

2. Hymiri lugu.

Kord tõid lahingujumalad jahisaagi koju ja olid väga janused, kuid neil ei olnud juua; oma nõidusväe abil aga jõudsid nad selgusele, et merihiiglasel Ägiril on jooki külluses.

Kaljuelanik Ägir istus säälsamas ja oli rõõmus nagu poisike, kelle silmad on pimestatud siniõhust. Thor vaatas talle julgesti otsa ja ütles: „Pead valmistama jumalaile rikkaliku joomapeo.“

„Häämeelega keedan ma õlut teile kõigile,“ vastas Ägir, „kui tood mulle katla.“

Ei oleks keegi kuulsaist ja targust jumalaist osanud muretseda katelt, kui Tyr ¹⁾ salaja ei oleks ütelnud Thorile: „Kaugel idas elab taeva äärel tark Hymir ²⁾); suur katel on tal, terved penikoormad sügav.“

„Kas on võimalik omandada seda katelt?“ küsis Thor.

„Kergesti läheb see meil korda, sõber,“ vastas Tyr, „kui tarvitame kavalust.“

Ja kohe asusid nad teele jumalate lossist ning sõitsid kogu päeva; siis peatas Thor omad toredad sikud, ja nad astusid Hymiri kotta.

Sääl kohtasid nad Hymiri ema, kellel oli üheksasada pääd, ja ka Hymiri naise, kes hiilgas kuldses ehtes

„Et meie ju sugulased,“ ütles Hymiri kallim, kui ta õlut oli toonud, „peidan teid mõlemaid katla taha, sest minu mees on sageli ihne ja vimmakas külaliste vastu.“

Vihane Hymir ise tuli hilja jahilt koju; kui ta saali astus, klirises jää tema habemes, sest see oli ära külmenud.

„Ole tervitatud, Hymir!“ lausus tema naine, „ja olgu rõõmus sinu meel! Saalis istub sinu sugulane, keda ammu oleme oodanud. Temaga kaasas on inimeste abimees, Thor on ta nimi. Vaata, nad istuvad saali nurgas, katla taha on nad endid peitnud.“

Hiiglane vaatas, ja tema pilkude all värisesid sambad ning murdusid põikpuud³⁾: kaheksa katelt kukkus maha; neist jäi ainult üks terveks.

Külalised astusid ette; hiiglasrauk jälgis neid oma pilkudega; tema meel aimas paha, sest lähenes tema vaenlane ja hiiglasnaiste leinamapanija.

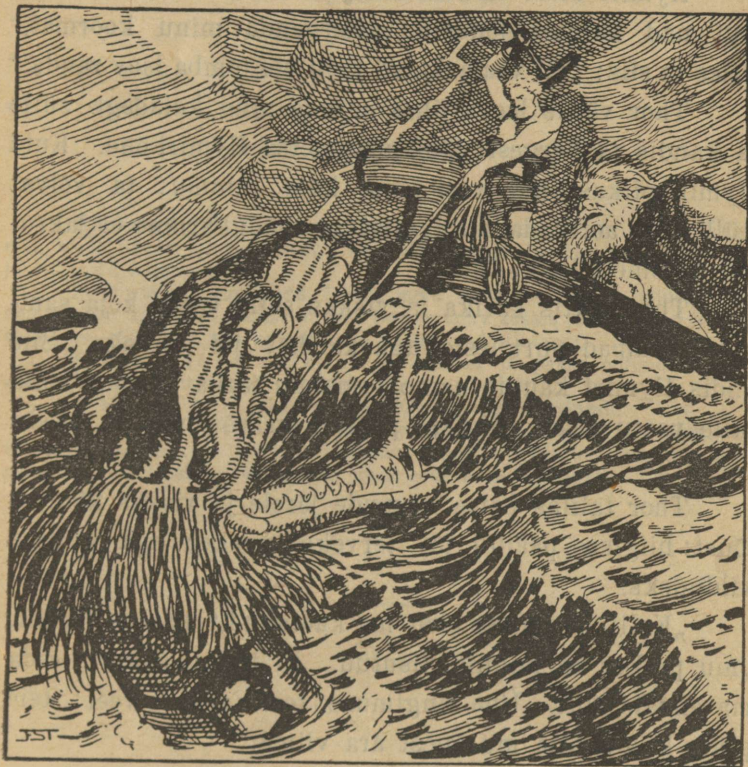
Kolm härga toodi tallist, hiiglane laskis nad kähku tappa ja liha tulel praadida. Thor sõi neist terveni kaks, enne kui heita magama. See näis liig hiiglasele ja ta lausus:

„Küllap peame meie kolmekesi järgmiseks õhtuks väljast toitu otsima.“

Thor oli kohe valmis merele õngitsema minema, kui hiiglane sööda muretseb.

„On sul süda rinnus, kaljurahva vaenlane,“ vastas Hymir, „siis mine minu karja⁴⁾ juure ja muretse ise sööt! Ma usun, et sa mõnelt härjalt kergesti kätte saad paraja pala.“

Thor läks metsa, ja sääl tuli talle vastu suur must härg; ta murdis härjal pää otsast ja pööras sellega tagasi Hymiri juure.

Nüüd aerutasid nad merele. Hymir heitis õnge vette ja tõmbas ühel hoobil välja kaks vaalaskala. Thor, inimeste abimees ja mao vaenlane, pani aga härja pää söödaks, ja kohe, kui ta selle merre laskis, hakkas sellest kinni jumalate vihaalune ilmamadu ⁵⁾, maakera ümberhaaraja. Thor tõmbas ta kähku pinnale ja virutas

talle oma haamriga pähe seesuguse hoobi, et mäed vastu kajasid ja maa värises. Kuid samal pilgul löikas Hymir õngenööri katki ja mürgine madu kukkus tagasi vette.

Hymiri meel oli tusane ja ta ei kõnelnud enne, kui nad kaldale jõudsid. „Kergenda minu koormat,“ ütles ta siis: „vii vaalaskalad koju või tõmba laev randa.“

Thor võttis laeva ühes aerude ning kaladega sülle ja kandis ta kergesti läbi mägimetsa Hymiri õue. Kuid Hymir pilkas ikka veel tema käte rammu: ta võivat küll hästi aerutada, kuid hiiglase mõdukarikat ei jaksavat ta ometi katki lüüa.

Thor võttis karika ja viskas selle vastu koja sambaid: sambad purunesid, aga karikas jäi terveks. Siis andis Hymiri kaunis naine jumalale tarka nõu: „Viruta talle vastu pääd! Hiiglase pääluu on kõvem kui ükski peeker.“

Thor talitas naise nõuande järele ja viskas kõigest jõust: hiiglase pääluu jäi terveks, peeker aga kõlises kildudeks.

„Kalli varanduse olen ma kaotanud,“ kaebas Hymir, „mu peeker on minult riisunud. Ei iialgi enam keeda ma endale õlut. Ühe tingimuse teen siiski veel: teie peate keedukatla mu õuest ära viima.“

Tyr katsus kaks korda katekt kergitada, kuid see ei liikunud paigastki. Siis haaras Odini poeg omakorda katlast kinni, tõstis selle õlgadele, ja nad asusid teele. Veidi maad ära sõitnud, vaatas Thor veel kord tagasi ja nägi idast Hymiri kaasas mitmepäiste hiiglaste sõjaväge järele tulevat. Ta võttis katla õlgadelt ja peksis mao hävitava haamriga pihuks kõik kaljuelanikud.

Ja jõudis nõnda
suur jumal koju,
tõi ühes katla,
mis Hymiril olnud.
Nüüd jumalad võivad
taas juua õlut,
ja Ägiri kojast
võib kesta pidu.

*

Märkused. 1) Tyr, Odini poeg, põhjamaiste allikate järele sõjajumal, kõige julgem jumalate seas. Ilma lõpul võitleb ta põrgukoera Garmiga, ja mõlemad langevad.

2) Hymir, jäähiiglane, talvise mere kehastus. Katel, milles Ägiri õlut keedab, tähendab nimelt merd. See on talve kestes jäähiiglase (Hymiri) võimuses, millest ta aga kevadtormid vabastavad (Uhland).

3) Et hiiglase pilkude all sambad ja palgid purunevad, see märgib külma hävitavat võimu (Uhland).

4) Hymiri kari tähendab võib olla ujuvaid jäämägesid.

5) Ilmamaadu, Loki ja hiiglasnaise Angrboda poeg, nii suur, et ta ümber haarab kogu maakera; ookeani kehastus. Thori nimetatakse seepärast mao vaenlaseks, et ta ilma lõpul selle mao ära tapab.

3. Baldri uninäod.

Baldrit¹⁾ piinasid öösiti kurjad uned. Tulid siis kokku jumalad ning jumalannad, harutasid isekeskes,

miks see nii, ega jõudnud mingile otsusele. Siis pani vana kangelane Odin²⁾ oma hobu Sleipniri sadulasse ja ratsutas alla surnuteriiki.

Sääligines talle ühest koopast koer, kes rinna eest verine, ja saatis teda ulgudes hulga aega. Tema aga sõitis edasi, nii et maa värises, ja jõudis viimaks Heli³⁾ kõrge koja juure. Ta ratsutas idapoolse värava ette, kus teadis olevat ettekuulutaja kalmu, ja laulis kohe surnute äratamislaulu. Vastu tahtmist ärkas naine ning kõneles:

„Kes on see mees, mulle tundmatu, kes mind jälle sunnib käima rasket teed? Mind kattis lumi, peksis vihm ja niisutas kaste: ammu olen ma surnud.“

„Olen teekäija, kes tuleb lahinguväljalt. Vasta mulle sügavusest, kelle vastuvõtmiseks on sääliges ehitatud istmed ja kaunistatud kullaga pingid?“

„Baldrile on siin valmistatud mõdu, kilp katab seda sädelevat jooki. Paha aimavad jumalad. Sunnitult ma kõnelesin — nüüd vaikin.“

„Ära vaiki, tark! Ma tahan kõik teada saada: kes valab Baldri vere, lõpetab Odini poja eluea?“

„Hödur⁴⁾ valab Baldri vere, lõpetab Odini poja eluea. Sunnitult ma kõnelesin — nüüd vaikin.“

„Ära vaiki, tark! Ma tahan kõik teada saada: kes maksab Hödurile kätte tema jõleda teo, kes surmab Baldri mõrtsuka?“

„Rinda sünnitab Odinile poja, kes ei pese käsi ega kammi juukseid, enne kui ta Höduri on surmanud. Sunnitult ma kõnelesin — nüüd vaikin.“

„Ära vaiki, tark! Ma tahan kõik teada saada: kui kõik olevused Baldrit leinavad, kas jääb siis keegi tummaks ega vala pisaraid?“

„Sa ei ole mitte teekäija, nagu ma arvasin,“ hüüdis nüüd tark. „Oled Odin, kõiketeadev jumal.“

„Ja sina ei ole ettekuulutaja, targem kõigist naisist Oled kolme norni ema.“

„Ratsuta nüüd koju,“ lõpetas naine, „ja ole rahul. Mind ärgu tulgu keegi segama, kuni Loki köidikuist lahti saab⁵⁾ ja jumalaille lõpp kätte jõuab!“

*

Märkused. 1) Baldr, Odini ja Friggi poeg, alguses valgusjumal, kelle tapmine venna Höduri poolt kujutab sümbolselt öö võitu päeva, talve võitu suve üle. Hiljem esineb Baldr õigluse, puhtuse ja süütuse jumalana.

2) Odin, germaanide pääjumal. Sleipnir on tema kaheksajalgne hobu.

3) Hel, surnutejumalanna, Loki ja hiiglasnaise Angrboda tütar. Odin on ta heitnud maa-alusesse uduriiki, kus ta surnute üle valitseb, kuna lahingus langenud Odin enda juure Walhallasse viib.

4) Hödur, Baldri pime vend, kes Baldri jugapuust noolega ära tapab, selle järele kui Loki talle ammu kätte annud ja sihi näidanud.

5) Et Loki Baldri surmas süüdi, panevad jumalad ta köidikusse ja ta pääseb alles enne ilma lõppu jälle vabaks.

4. Skirniri lugu.

Freyr¹⁾, Njördi poeg, istus ühel päeval Odini taevasel troonil, kust võib näha üle kogu maailma. Ja kui ta sääl hiiglasteriiki vaatas, nägi ta kaunist neitsit, kes parajasti oma isa kojast oli minemas naiste poolele, ja tema meel muutus väga kurvaks. Seda märkasid ta vanemad, ja tema ema Skadi²⁾ palus Skirniri, Freyri teenrit, järele kuulata, mis on juhtunud targale jumalale, et ta on muutunud nõnda raskemeelseks.

Skirnir astus Freyri kotta ja küsis: „Vasta, Freyr, mu kuningas, miks istud sa üksi oma kojast?“

„Kuidas avaldada sulle, noormees, oma raske mure?“ vastas Freyr. „Igapäev paistab küll päikesekiir, aga ei iialgi paista minu igatsus.“

„Ma usun, ei rõhu sind nõnda vägevasti igatsus, et sa seda ei võiks avaldada. Juba lapsepõlves olime sõbrad, seepärast võiksime teineteist küll usaldada.“

„Nägin talvehiiglase Gymiri kotta minevat neitsi, keda ma igatsen. Tema käed hiilgasid, ja sellest hiilgusest sädeles maa ning taevas. Kunagi ei ole ükski tüdruk poisile nõnda armas olnud kui see neitsi mulle; kuid jumalad ega haldjad ei soovi meie ühendust.“

„Anna mulle hobu,“ ütles siis Skirnir, „kes läbi sõidab süngest nõiutud tulileegist, ja anna mulle ka mõõk, mis iseenesest võitleb hiiglaste vastu.“

Freyr vastas: „Ma annan sulle hobu, kes läbi sõidab süngest nõjutud tulileegist, ja annan sulle ka mõõga, mis iseenesest võitleb hiiglaste vastu.“

Skirnir pani hobu sadulasse ja ütles talle: „Väljas on juba pime: ma arvan, meil on aeg ratsutada üle niiske kaljumägestiku; üks kahest, kas õnnestub meil see teekond, või meid mõlemaid võidab vihane ja tugev Gymir.“

Ja Skirnir asus kohe teele hiiglasteriiki. Kui ta Gymiri maja lähedale jõudis, nägi ta ühel künkal valvuri istuvat. Ta ratsutas valvuri juure ja küsis:

„Ütle mulle, kes sa kõiki teid valvad, kuidas võin ma mööda pääseda Gymiri koerakarjast ja sõnumi viia noorele neitsile?“

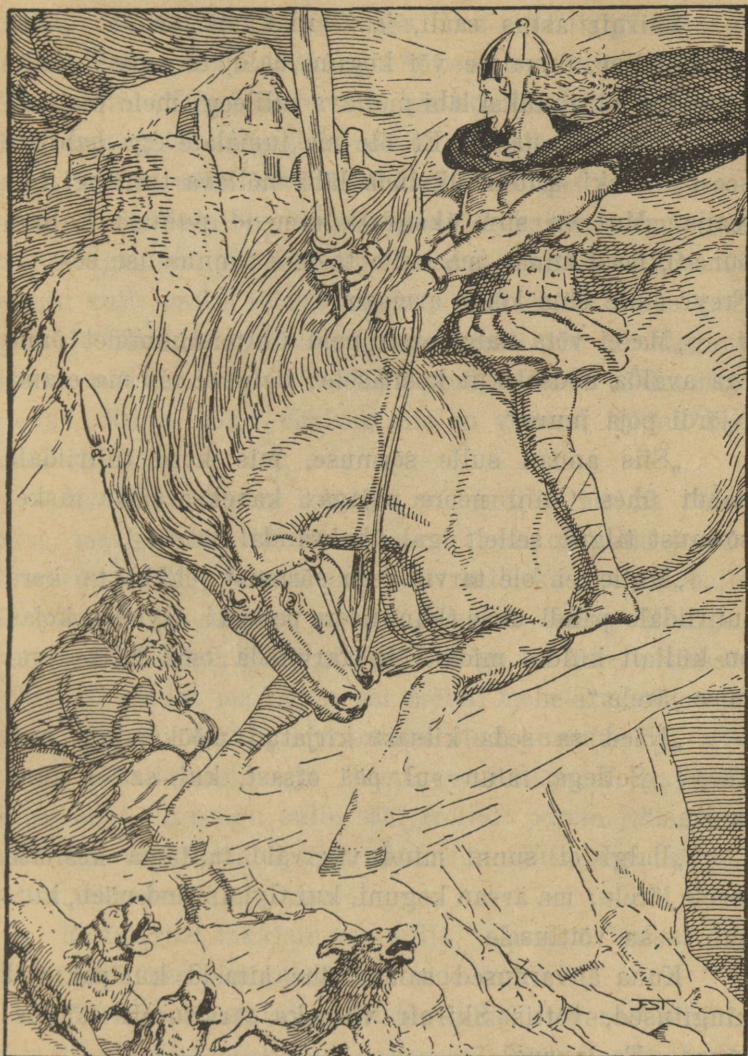
Valvur vastas: „Oled sa, kes sa siin sadulas istud, surmale mõistetud või oledki juba surnud? Iialgi ei pääse sa oma sõnumitega Gymiri toreda tütre juure.“

„Kes sellasele teele on asunud,“ sõnas Skirnir, „ei sel sünni kaevata, vaid ta peab kindlal meelel püüdma sihile. Minu eluiga on päeva pääle kindlaks määratud ja minu elukäik ette seatud.“

Nõnda ütelnud, tappis ta valvuri ja ratsutas läbi tulileegi Gymiri õue.

Gerd³⁾ kuulis seda ja ütles ümmardajale: „Mis tähendab see kole müra, mida kuulen oma maja ees? Maa-pind väriseb ja sellest kõigub kogu Gymiri koda.“

„Keegi mees seisab õues,“ vastas ümmardaja; „oma hobuse on ta sööma saatnud murule, mis äkki imeliselt haljendama löönud.“

„Kutsu ta sisse,“ käskis Gerd, „ja anna talle juua kallist märga, kuigi ma kardan, et ta on mu venna mõrtsukas.“

Skirnir astus saali, ja Gerd küsis temalt: „Oled sa, külaline, jumalate või koguni haldjate soost? Miks sõitsid sa nii ihuükski läbi möllava tulileegi meie majja?“

Skirnir vastas: „Ei ole ma jumalate ega haldjate soost; siiski sõitsin üksinda läbi möllava tulileegi teie majja. Mul on siin üksteistkümmend puhtast kullast õuna⁴), need annan ma sulle tasuta tunnustuse eest, et Freyr sulle elus kõige armsam.“

„Ma ei võta iialgi vastu neid ühtteistkümmet õuna ega avalda nõusolekut kosilasele; iialgi ei asu ma elama Njördi poja juure.“

„Siis annan sulle sõrmuse, mis kord tuliriidale pandi ühes Odini noore pojaga: kaheksa sama rasket sõrmust tilgub sellelt igal üheksandal ööl.“

„Mulle ei ole tarvis seda sõrmust, ehkki ta kord tuliriidale pandi ühes Odini noore pojaga! Gymiri kojas on küllalt kulda, mida võin tarvitada oma hääksarvamise järele.“

„Näed sa seda kitsast kirjatud mõõka, mis mul käes? Sellega raiun sul pää otsast, kui sa ei anna ja-sõna.“

„Iialgi ei sunni mind vägivald talitama kosilase meele järele; ma arvan koguni, kui Gymir sind näeb, kutsub ta su võitlusele.“

Kuna ähvardused sama vähe aitasid kui pakutud kingitused, võttis Skirnir viimaks tarvitusele nõidus-sõnad. Ta lausus:

„Näed sa seda kitsast kirjatud mõõka, mis mul käes? Selle tera tapab hiiglase, surmab sinu isa. Sind aga taltsutab nõiaoksa löök, et sa alistud mu tahtmisele,

naine. Sinna pead sa rändama, kus sind ialgi enam ei näe inimlapsed. Kotkakingul⁵⁾ pead sa istuma, piiludes Heli poole. Tülgastagu sind iga suutäis sööki rohkem, kui maa lapsi tülgastab välkuv madu! Muutu koletiseks, kui sa säält katsud lahkuda! Põlgus ja viha vaevalu sind, häda ängistagu, pisarail kahetse oma saatust! Igapäev piinaku sind jõledad olendid, kannatust saagu sulle osaks rõõmu asemel, meeletel veeda oma päevi! Ela kolmepäise hiiglase juures või ole koguni ilma meheta, ihaldus vallaku sind, igatsus teku haigeks! Kuiva nagu ohakas, mis on visatud küüni katuse alla!

Ma läksin metsa rohelise puu juure⁶⁾ otsima nõiaoksa, ma leidsin selle nõiaoksa. Vihane on sulle jumalate vürst Odin, vaenlaseks saab sulle ka Freyr; halb tüdruk, ise pöörsid sa endale jumalate viha. Kuulge, hiiglased, kuulge, jäähiiglased, kuulge ka teie, võimsad jumalad, kuidas ma nõiun sel neitsil mehe-armastuse ja mehe-rõõmu! Jäähiiglane omagu sind surnuteriigi värraval; jäähiiglase majja rooma sa näljasena igapäev! Kitse kust tilgutagu sulle sääll trollid! parem jook olgu sulle igavesti keeldud, hoolimata sinu tahtmisest, naine, minu tahtmise järele, naine!

Runokirjad täkkisin ma sulle; niisama kuis täkkisin, jälle need kustutan, kui seda tarvis!“

Skirniri nõiasõnad muutsid viimaks Gerdi meele, ja ta ütles: „Ole tervitatud, noormees! Tõsta karikas, mis täidetud kalli mõduga! Iialgi ei oleks ma aimanud, et jumalate võsu võidab mu armastuse.“

„Enne kui ma koju sõidan,“ küsis Skirnir, „tahan

veel teada, kunas tuled sa kohtamisele Njördi tugeva pojaga?“

Gerd vastas: „Õitsev hiis on selle üksildase salu nimi, mida meie mõlemad tunneme: üheksa öö järele kingib sääl Gerd Njördi pojale oma armu.“

Nüüd sõitis Skirnir tagasi koju; Freyr seisis väljas ja küsis:

„Vasta mulle, Skirnir, enne kui sa hobu sadulast võtad ja edasi astud, mis saavutasid sa hiiglasteriigis minu ja oma soovi täitmiseks?“

Skirnir vastas: „Õitsev hiis on selle üksildase salu nimi, mida meie mõlemad tunneme: üheksa öö järele kingib säääl Gerd Njördi pojale oma armu.“

Kuid Freyr kurtis:

„Nii pikk on üks öö ju,
kaks pikemad veelgi,
kuis kannatan terveni kolm!
Pool öödki mul raskem
on oodata täna
kui tihti on olnud kuu.“

*

Märkused. 1) Freyr, Njördi poeg, viljakandvuse, sigivuse jumal. Ta reisib Skidbladniri nimelisel laeval (pilvel), mida ta reisi lõpul võib kokku panna ja tasku pista: tähendab, tal on võim taevast pilvedega katta ja pilvist puhastada. Tema valitsuse all seisab ka päikesepaiste: seda osutab tema atribuut hiilgav mõök. Selle mõõga aga annab ta oma teenrile Skirnirile (Skirnir tähendab: puhastaja), kui see talle Gerdi läheb kosima.

2) Skadi, Freyri ema, hiiglase Thiazi tütar. Et jumalad Thiazi ära tapsid, andsid nad Skadi Njördile naiseks, tingimusega, et ta elab kolm ööd Njördi juures Noatunis (laevade asupaigas, sadamas), Njörd aga üheksa ööd tema karmil kodumaal, mägestikus.

3) Gerd kehastab taimestikku, värsket haljust, mis tärkab kevadel talvehiiglase (Gymiri) võimu alt vabanevast maast.

4) Öunad ja sõrmus Draupnir, mis iseenesest sünnitab uusi sõrmuseid, on sigivuse sümbolid. Selle sõrmuse on kääbused (salapärased loodusjõud) Odinile valmistanud. Kui Baldri keha tuliriidale asetati, pandi sinna ka sõrmus, kuid Baldr saatis ta Heli riigist (oma ülestõusmise märgiks) Odinile tagasi.

5) Kotkakäik on hiiglase Hräsivegi elukoht. See hiiglane istub kotka kujul taeva äärel ja sünnitab tiibade lehvitamisega tuult ning tormi. Siin ilma lõpus on ka sissekäik Heli riiki, allilma.

6) Sellega algab runõidus, ähvarduste haripunkt. Nõiaoks, millele võidakse täkkida mõjuvad runokirjad, võetakse teatud omadustega mahla-värskelt puult. Täkete kustutamisega kaob ka nõiduse vägi.

5. Naistarga nägemused.

Mind võtke kuulda, pühad suguvõsad, ülemad ja alamad Heimdalli lapsed ¹⁾: Odin tahab, et kõneleksin

teile lugusid vanadest aegadest. Mu mälestus küünib hiiglaste esiisadeni, kes mu kord üles kasvatasid; ma

tunnen üheksat riiki, üheksat ilmaruumi, mis asetsevad ilmpuu ²⁾ sügavate juurte varjus.

Ürgajal see oli,
kui Ymir ³⁾ elas:
ei olnud siis liiva,
ei mere laineid,
ei olnud siis maad,
ei olnud taevast,
vaid kuristik oli,
ei kuski rohtu.

Siis Buri pojad ⁴⁾
maapinna tõstsid,
nad Midgardi löid,
maa elamiseks;
ja lõuna päike
ju paistis maad,
ja haljendama
ka hakkas rohi.

Kuid päike ei tunnud veel oma eluaset ega kuu oma võimu, ei tunnud ka tähed oma kohti. Ja jumalad määrasid kindlaks päikese ja noor- ning täiskuu käigu, tegid vahe hommiku ja keskpäeva, koidu ja hämariku vahel, et võimalik oleks aega mõõta.

Siis ehtasid nad enestele lossid ning templid, seadsid korda kolded, valmistasid tööriistad ja tagusid tarbeasjad ärtsist ning kullast, sest kulda oli neil külluses. Kuldne aeg neil algaski, mida nad veetsid lõbusa laudmänguga, kuni ilmusid kolm võimsat neitsit ⁵⁾ hiiglas-

teriigist. Nende nimed olid Urd, Werdandi ning Skuld; nad juhtisid inimeste elu ja määrasid ka jumalate saatust.

Ja algas esimene ilmasõda, kui jumalad Gullweigi tahtsid surmata. See oli waanide⁶⁾ soost tark naine, tundis kunste ning tegi nõidust. Waanid tulid talle appi, said võidu aaside üle ja purustasid nende lossi. Siis kogunesid aasid nõupidamisele, kas peavad nad maksu maksma waanidele või kõik jumalad ühtlasi osa saama ohvreist. Ja otsus kaldus viimse kasuks.

Jumalate lossi ülesehitamiseks palkas Loki hiiglase, lubades talle tasuks päikese ning Freya. Jälle kogunesid jumalad oma kohtupaika ja pidasid aru, kuidas tühistada kergemeelne nõusolek halva lepinguga. Nad ähvardasid Loki surmata, kui see kohe nõu ei leia. Siis tarvitas Loki kavalust, ja hiiglane ei saanud lossi tähtajaks valmis. Kui ta aga vihastas, et teda on petetud, lõi Thor ta haamriga surnuks.

Kord istusin ma väljas; minu juure tuli Odin ja vaatas mulle teravasti silma. „Mis nõuad sa minult?“ küsisin. „Ma tean, kuhu sa peidad oma silma. Mimir⁷⁾ allikasse on peidetud Odini silm.“ Tasuks targa vastuse eest kinkis Odin mulle sõrmuseid ja kaelaehteid, tulevikuteadmist ja nõiakunsti: selgesti nägin ma kõiki saatusi, nägin kaugele ette ilma käiku.

Ma nägin halba tulevat kallimeelsele Baldrile, Odini pojale: kõrgel tüvel kasvas jugapuu oks, õrn ja kaunis. Sellest oksast sai talle surmav nool: Hödur tappis Baldri; ja Frigg nuttis merisaalides tema surma pärast. Ja kinnikõidetuna nägin ma Allikmetsas kurikavalat

Lokit; vähe rõõmu tundis temast Sigyn, tema naine, kes viibis ta juures.

Ida pool, Raudmetsas, aga istus vana hiiglasnaine, kes sünnitas lapsed Fenrir-hundile⁸⁾. Üks neist hundipoegadest neelab kord päikese. Ta täidab end langenud meeste korjustega ja rüvetab verega jumalate eluaset. Mustaks läheb päike suvel pärast seda, ja halvavad ilmad tulevad.

Hiiglasnaise juures istus tema kaitsja, lõbus Eggdir⁹⁾, ja mängis kannelt; lähedal männimetsas laulis helepunane kukk Fjalar. Ja tuleb aeg, siis laulab Kuldhari jumalate juures, äratades Odini kojast asuvad kangelased. Allilmas, Heli riigis, aga laulab kolmas, tumepunane kukk.

Läbistavalt ulub põrgukoer Garm kaljukoopas. Fenrir-hunt raputab ahelaid: jumalate langus läheneb. Vennad võitlevad isekeskes ja tapavad üksteist, vendade ja õdede lapsed käristavad verisidemed, kohutavalt rikutakse abielu, keegi ei hooli enam teisest.

Veteväljad on käärimas, vana Gjallar-sarve¹⁰⁾ heli kuulutab lõppu. Heledasti puhub Heimdall, tõstes sarve kõrgele õhku. Yggdrasili saare tüvi vabiseb, tugev puurauk kõigutab kohisedes oma oksi; Fenrir-hunt vabaneb köidikuist. Allilma võlvid värisevad; kogu hiiglasteriik määratseb; targad jumalad peavad nõu. Oigavad kääbused kiviste uste taga.

Idast lähenevad hiiglased, tõstes kilpe. Ilmakuu peksab pöörases vihas laineid; koledalt karjub kotkas¹¹⁾, õgides korjuseid. Lahti saab ka Kүүsilaev¹²⁾.

Põhjast tuleb ranna poole sõiduriist Heli elanikku-

dega, ja Loki tüürib; Fénrir-hundile järgnevad tema metsikud kaaslased; lõunast läheneb tuline Surt. Mõõ-

gad kiirgavad, jumalad tormavad võitlusse. Langevad hiiglasnaised, varisevad kaljumäed, lõhkeb taevas.

Raske õnnetus tabab juma'ad, kui Odin välja astub Fenrir-hundi ja Freyr Surti vastu: Friggi armsam peab langema. Ent siis astub ette Odini tugev poeg Widar¹³⁾ ja torkab hundile mõõgatera südamesse; nõnda maksab ta kätte Odini eest.

Ilmadu avab taevani oma haigutava kurgu, sülitab tuld ja mürki, kuid vihane Thor läheneb talle ja lööb ta surnuks, ehk küll ka ise langeb. Päike kustub, maa langeb merre, selged tähed kukuvad taevast. Suits ja tuli möllavad kõikjal; kole palavus ulatub taevani.

Ja siis näen ma maad lainetest kerkivat ning värskest haljendama löövat; vahutavate koskede kohal keerleb kotkas ja püüab kalu kaljuseintel. Jumalad tulevad kokku oma esialgsesse asupaika ja kõnelevad äravõidetud ilmaost ning tuletavad meele jumalatevürsti vana runotarkust. Nad võtavad jälle tarvitusele imelised kuldsed tahvlid — laudmängu, mida jumalad omasid ürgaja päevil.

Põllud kannavad ilma külvamata; häädus asub kurjuse asemele. Baldr tuleb tagasi ja viibib ühes Höduriga rõõmsalt Walhallas, kus asuvad ka teised lahingujumalad. Hönir¹⁴⁾ teeb tegemist runotarkusega, ja Odini vendade lapsed valitsevad taevases tuulekodus. Ja päikesena hiilgavas, kuldkatusega saalis elavad kangelaste hulgad rahus kõige kaugemate aegadeni.

*

Märkused. 1) Heimdalli lapsed on inimesed.

2) Ilmpuu, Yggdrasili saar, on ühise ja orgaaniliselt kujundatud maailma, kõiksuse sümbol. Üheksa ilmaruumi, mis asetsevad

selle saare varjus, on järgmised : aaside riik, waanide riik, valgushaldjate riik, inimriik (Midgard), hiiglasteriik, tuliriik, pimedushaldjate ehk kääbuste riik, surnute- ehk uduriik ja veteriik.

3) Ymir („kohiseja“), ürghiiglane, kelle kehast jumalad maailma löid. Tema saamist seletab Snorri Edda järgmiselt: Palju aastaid enne maailma loomist oli kauges põhjas uduriik, mis täidetud mürgise vedeliku ning jääga ja millest välja voolasid lugematud jõed, mis moodustasid tormimere. Lõunas aga asus tuliriik, ja selle ning uduriigi vahel haigutas ääretu kuristik. Kui nüüd tormimerest edasinihkuv jää ja tuliriigist eralduvad sädemed kuristikus kokku puutusid, nii et jää sulama hakkas, tekkis sellest maailma valitseja väe läbi elav olend, kes oli kujundatud nagu mees. Tema nimi oli Ymir. Magades higistas ta, ja sellest sündis tema pahema käe all mees ning naine, ja tema jalad sigitasid teineteisega poja, ning nõnda kasvas talle järeltulijaid.

4) Buri pojad on jumalad Odin, Wili ja We. Nende saamisest jutustab Snorri Edda: Varsti pärast seda, kui jää sulama hakkas, tekkis sellest lehm Audumla. Tema nisadest voolas palju piima, ja sellega toitit end Ymir. Lehm aga hoidis nii oma elu ajal, et lakkus jääpanksid, mis olid soolased. Esimesel päeval, mil ta lakkus, tuli jää alt nähtavale mehe juus, teisel päeval mehe pää ja kolmandal mees ise. Mehe nimi oli Buri ja temal oli poeg Bur; viimne nais Bestla, hiiglase Bolthorni tütre. Sel paaril oli kolm poega: Odin, Wili ja We. Need tapsid Ymiri ja löid tema kehast maailma.

5) Kolm neitsit, hiiglaste tütreid, on nornid ehk saatusjumalannad. Nimed Urd, Werdandi ja Skuld — nii seletatakse — tähendavad minevikku, olevikku ja tulevikku

6) Waanid ja aasid, kaks jumalate suguvõsa, olid alguses üks-teisele vaenulised. Vaanide hulka kuulus Njörd oma laste Freyri ja Freyaga.

7) Odini silm on päike, mille ta pandiks annab vesivaimule Mimirile, et teada saada ülimate tarkust, mis peidul Mimiri salapärasest allikast.

8) Fenrir-hunt on Loki ja hiiglasnaise Angrboda võsu, samuti nagu ilmamadu ja surnutejumalanna Hel. Hundilapsed, kelle ta sigitanud nimetu hiiglasnaisega Raudmetsas, on hundid Skoll ja Hati (päikesesapi sümbolid): esimene neelab ilma lõpul päikese, teine kuu, Fenrir ise aga Odini. Jumalad panid Fenriri kavalusega ahelaisse, kuid enne ilma lõppu pääseb ta vabaks.

9) Eggdir näib hiiglasteriigis olevat samasugune valvur nagu Heimdall jumalate juures ja Surt tuliriigis. Fjal ar on kukk, kes äratas hiiglasi viimsele võitlusele, nagu Kuldhari Walhalla ja tume punane kukk Heli elanikke. Põrgukoer Garm, midagi Cerberuse taolist, on surnute-riigi valvur.

10) Heimdall kutsus ilma lõpul Gjallar-sarvega jumalaid võitlusele. Seni on see sarv peidus Yggdrasili saare all.

11) Kotkas on hiiglane Hräsleweg (s.t. „korjustõgija“), kes istub ilma äärel ning sünnitab tiibadega tuult.

12) Küüslaeuv, surnute küüntest valmistatud laev, mida tarvitasid hiiglased viimisel sõjakäigul jumalate vastu.

13) Widar, vaikne Jumal, Odini ja hiiglasnaise Gridi poeg. Pääseb ilmapõlemisest ja valitseb uues ilmas.

14) Hönnir, Odini ja Loki abimees inimese loomisel, muidu meile vähe tuttav. Odini vennad on Wili ja We.

6. Loki laimujutud.

Jumalad ja jumalannad istusid joomapeol merihiiglase Ägiri saalis. Puudusid ainult Thor ja Loki, kellest esimene viibis oma harilikul teekonnal hiiglasteriigis. Ägiri saal oli rahupaik, seepärast ei tohtinud sääl keegi tülitseda. Siis aga ilmus Loki, kohtas läve ees Ägiri koka Eldiri ja küsis temalt, millest jumalad saalis jutustavad.

„Oma mõõkadest ja kangelasmeelest jutustavad jumalad,“ vastas Eldir. „Sinust ei kõnele keegi hääd.“

„Tahan Ägiri saali astuda,“ avaldas Loki, „et viia viha ning põlgust jumalate sekka ja teha neile kibedaks õlu.“

„Tea, Loki,“ tähendas Eldir, „kui sa saali lähed, et jumalaid vihastada, mõõdetakse sulle sama mõõduga.“

„Tea, Eldir,“ vastas Loki, „kui sa minuga mõtled kimbelda, ei tule mul vastuseist puudust; panen su vaikima, kui sa ise kohe ei vaiki.“

Selle järele läks ta saali. Kui pidulised nägid, kes sisse astus, jäid nad vait. Loki aga ütles:

„Janusena tulen ma siia kaugelt teekonnalt. Kas ei pakuks mulle keegi jumalaist karastavat jooki? Miks jääte nii tummaks, uhked jumalad? Tehke ometi oma suu lahti! Andke mulle ruumi endi keskel või ajage mind minema.“

„Ei iialgi anna jumalad sulle ruumi siin saalis,“ vastas Bragi ¹⁾. „Jumalad teavad ise, keda kutsuda peole.“

„Mõtles, Odin,“ jätkas Loki, „et meie kahekesi kord verevendluse vändusime. Sa töotasid mitte iialgi õlut juua, kui seda ei pakuta meile mõlemaile.“

„Tõuse üles, Widar!“ ütles Odin. „Anna Lokile ruumi, et ta meile Ägiri saalis ei kõneleks laimavaid sõnu.“

Widar tõusis üles ja kallask Lokile õlut. Loki tõstis kannu ja hüüdis: „Olge tervitatud, jumalad! Olge tervitatud, jumalannad! Olge tervitatud kõik päälle Bragi, kes istub sääil pingil!“

Bragi vastas: „Kingin sulle sõrmuse ning hobu ja lisaks veel mõõga oma rikkustest. Ära tasu sa jumalale meelepahaga ega ärata nende viha!“

„Ei ole sa rikas sõrmuseist ega hobuseist,“ lausus Loki, „ei ole sulle antud kumbagi. Jumalate ning haldjate seast, kes viibivad siin koos, oled sa kõige pelglikum.“

„Tea, Loki,“ vastas Bragi, „kui ma väljas viibiksin ja mitte siin saalis, hoiaksin varsti sinu pääl oma käes — see oleks tasuks sinu vale eest.“

„Pingil istudes oled sa küll vapper,“ osatas Loki, „kuid tegu pelgad sa tõepoolest! Tule võitlusele, kui sa nii julge oled, julged ei kõhkke kuski.“

Nüüd pöördus Idun ²⁾ Bragi poole ja palus teda, et ta ei ärritaks Lokit Ägiri saalis. Kuid Loki lausus:

„Vaiki, Idun! Sa oled ju kõige rohkem mehevalus, sest sa kaisutasid oma valgete kätega isegi oma venna mõrtsukat.“

„Misjaoks tarvitada asjata vaenusõnu?“ ütles Gefjon³⁾. „Loki on ju suur laimusuu ja põlgab kõiki jumalaid.“

Loki aga vastas: „Vaiki, Gefjon! Ma jutustan jumalaile, kes sind armule ahvatas: kaunis noormees kinkis sulle ehte, tasuks selle eest kaisutasid sa teda.“

„Rumal oled sa ja meeletu, Loki,“ ütles Odin, „kui sa ärritad Gefjoni, sest ta teab nagu minagi ilma saatust.“

„Vaiki, Odin! Ebaõiglaselt jagad sa õnne võitlejaile: sageli oled sa võidu annud pelglikumale, kellele seda ei oleks pidanud andma.“

„Tea, Loki, et kui olengi annud õnne pelglikumale, siis olid sina kaheksa talve maa all ümmardaja ning lüpsid lehma⁴⁾.“

„Kuid sinust kõneldakse, et sa Samseyl oled levitanud nõiakunsti⁵⁾: võluna oled sa rännanud rahva keskel; häbitu näib see mulle.“

„Oleks parem,“ sõnas Frigg, „kui teie oma asjust ei kõneleks teistele; mis te ürgajal olete teinud, olgu unustatud.“

Kuid Loki vastas: „Vaiki, Frigg! Sa oled ju alati mehevalus: Wilid ja Wed, mõlemaid oled sa surunud rinna vastu“⁶⁾.

„Oleks mul Ägiri saalis sarnane poeg nagu Baldr, ei sa siis lahkuks jumalate juurest, enne kui oled katsumud kahevõitlust.“

„Sa tahad, Frigg, et ma veel rohkem kõneleksin oma pahategudest: see on minu töö, et sa enam oma poega Walhallas ei näe.“

„Sa oled arust ära, Loki,“ ütles nüüd Freya, „et ise kõneled oma jõledaist häbitegudest; Frigg teab tulevikku, kuigi ta seda ei avalda.“

„Vaiki, Freya!“ vastas Loki. „Ma tean sinust liig palju, sa ei ole mitte patust puhas: oled ümber aelenud kõigi jumalate ja haldjatega, kes siin koos.“

„Sellest ei ole lugu,“ tähendas Njörd; „kuid paha on see, et meie juure on tulnud häbitu jumal, kes on sünnitanud vördjaid.“

„Vaiki, Njörd!“ vastas Loki. „Sind saadeti pantvangina hiiglaste juure: ööpotiks tarvitasid sind Hymiri tütre⁷⁾ ja tegid sulle suhu.“

„Kuid mind ka saadeti pantvangina hiiglaste juure, sigitasin säääl poja, keda keegi ei vihka, kes on esimene jumalate seas.“

„Jäta hooplemine, Njörd! Mis ma olen kuulnud, seda ei varja ma enam: oma õega sigitasid sa selle poja, mida sinust õieti ka oli oodata.“

„Freyr on esimene kangelane jumalate riigis,“ selletas Tyr; „ta ei haava ühtki neitsit ega mehenaist ja vabastab köidetud.“

Kuid Loki lausus: „Vaiki, Tyr! Sa ei kõlba lepitajaks meeste vahel. Sinu parema käe on Fenrir otsast hammustanud⁸⁾.“

„Mina kaotasin käe, sina hundi: mõlemad oleme omast ilma. Ei ole parem ka Fenriril, kes ilma lõpuni peab aelema ahelais.“

„Vaiki, Tyr! Sinu naine sünnitas mulle poisi; ei ühtki krossi saanud sa häbistuse eest, vilets!“

„Fenrir on ahelais kuni jumalate languseni,“ ütles Freyr; „ka sind pannakse varsti raudu, kui sa vait ei jää, õnnetusehork!“

„Vaiki, Freyr!“ vastas Loki. „Kulla eest ostsid sa Gymiri tütre ja kinkisid ära oma mõõga, ja kui Muspelli pojad sõidavad läbi Myrkwidi⁹), ei ole sul mingit kaitseriista, vilets.“

„Joomisest oled sa oma aru hoopis kaotanud, Loki,“ sõnas nüüd ka Heimdall. „Miks ei jäta sa siis järele? Liigjoomine uimastab igäüht, nii et ta ei suuda valitseda oma sõnu.“

„Vaiki, Heimdall! Vastik ülesanne anti sulle ürgajal: märja turjaga pead sa öösi väljas seisma ja Walhallat valvama.“

„Lõbus oled sa, Loki,“ naeris Skadi, „kuid ega sa kaua enam vehkle oma hännaga: varsti köidetakse sind sinu jääkülma poja sooltega.“

Taaš vastas Loki: „Tea, et kuigi mind köidavad jumalad, esimene ja viimne olin ma võitluses, milles langes Thiazi.“

„Kui sa esimene ja viimne olid Thiazi tapmise juures,“ jätkas Skadi, „siis tea, et minu majast sind alati taga kiusatakse.“

„Armsamini kõnelesid sa mulle, kui mind kutsusid oma voodisse; on meie häbiteod kord kõne all, ei taha ma salata sedagi.“

Nüüd esines Sif¹⁰), ulatas Lokile kristallkarikas mõdu ja ütles: „Ole tervitatud, Loki! Võta vastu jääkarikas kallist mõdu! Säasta ühtki jumalate seast oma laimujuttudega!“

Kuid Loki vastas: „See üks oleksid sina, oleksid sa ligipääsmatu teistele pääle Thori; kuid usun väga hästi tundvat kedagi, kellega sa Thori oled petnud.“

Thor aga ilmus saali ja ütles: „Vaiki, vilets! Minu haamer Mjöllnir paneb sul suu kinni. Ma raiun sul pää otsast, siis oled kadunud.“

„Miks märatsed sa nõnda, Thor! Siis ei ole sul ometi julgust, kui tuleb võitlusse astuda Fenrir-hundiga ja hunt neelab lahingujumala.“

„Vaiki, vilets! Minu haamer Mjöllnir paneb sul suu kinni. Ma virutan su ühe hoobiga idamaale, kus sind enam keegi ei näe.“

„Ära parem kõnele teistele oma idamaa-teenkondadest pärast seda, kui sa, kangelane, kinda pöidlas kükitasid¹¹⁾ ja ennast enam Thoriks ei julgenud nimetada. Kõvad näisid sulle Skrymiri rihmad, ja sa ei saanud mitte söögile ligi.“

„Vaiki, vilets! Minu haamer Mjöllnir paneb sul suu kinni; ta saadab su Heli juure, surnuteriigi värava taha.“

„Ma kõnelesin kõigi jumalatega nagu mulle meeldis; ainult sinu eest taganen, sest ma tean, sa oskad võidelda.“

„Ägir, sa keetsid jumalaile õlut; kuid ialgi enam ei pea see sul korda minema. Ilmapõlemine neelgu kõik, mis siin sees, ja kõrvetagu siniseks su turi.“

Selle järele kadus Loki, kes enda lõhekalaks oli muutnud, kiirgavasse koske. Kuid jumalad püüdsid ta säält kinni, ja ta köideti tema oma poja sooltega kolme kivi külge. Skadi võttis mürgise mao ja kinnitas selle tema pää kohale, nii et mürk otse ta näole võis tilkuda. Tema naine Sigyn aga istus tema juures ja hoidis ta pää kohal kaussi, nii et mürk sellesse tilguks; kui

kauss täis sai, kallas Sigyn selle jälle tühjaks. Kuid sellal tabas mürk ometi Loki nägu, ja siis raputas ta nii ägedasti oma köidikuid, et maa värises: seda nimetatakse nüüd maavärisemiseks.

*

Märkused. 1) Bragi, Odini poeg, habemik luulekunsti-jumal, üks nooremaid põhjamaises jumalateperes, mõnede arvates identne Norra lauliku Bragi Boddasoniga, kes elas 800. aastate paigu. Et Bragi pelgur oleks olnud, seda ei tea teised allikad.

2) Idun, Bragi naine, hoiab alal kuldseid õunu, mille maitsmine jumalaile annab kestva nooruse.

3) Gefjon, Snorri Edda järele jumalneitsi, kelle juure lähevad naisterahvad, kes surevad neitsitena.

4) Lokit võiks siin mõista kui maa-alust tuld. Lehmad, keda ta lüpsab, oleksid siis islandi soojad allikad.

5) Samsey, Taani saar Samsö. Odin on ettekuulutus- ja nõiakunsti-jumal ja armastab esineda võõral kujul.

6) Wili ja We on Odini vennad. Üks noorem müüt teab jutustada, et kord, kui Odin kaua kodust ära oli, tema vennad Friggi naiseks võtsid.

7) Jäähiiglase Hymiri tütreid on liustikud, mis saadavad vee-ojasid merre (Njördi suhu). Teine müüt jutustab, et Njörd anti aaside ja waanide sõja järele aasidele pantvangiks.

8) Kui jumalad Fenrir-hundi kinni köitsid, hammustas ta Tyril parema käe otsast.

9) Muspelli pojad, tuliriigi hiiglased, sõidavad ilma lõpul läbi Myrkwidi („pimeda metsa“), mis on piiriks vastu tuliriiki.

10) Sif on Thori naine. Ta öeldakse kehastavat põldu, mida äike-sejumal piksevihmaga sigitab. Kuldsed viljad on tema juuksed. Loki abi elurikkumisest Sifiga näib kõnelevat ka Odin järgmises loos.

11) Idamaa on hiiglasteriik, kus Thor sageli käib. Snorri Edda jutustab, kuidas Thor kord ööd oli kaljukoopas, pärast aga selgus, et see ei olnudki kaljukoobas, vaid hiiglase kinda põial. Samal korral ei jaksanud Thor avada söögipauna, mille hiiglane oli kinni nõõrinud.

7. Thor ja Odin sõnavahetuses.

Thor oli koduteel oma harilikult idamaa-reisilt ja jõudis ühe väina kaldale. Teisel kaldal viibis paadimees paadiga. Thor hüüdis talle:

„Kes on see poiss, kes seisab paadis säälpool kaldal?“

Harbard¹⁾ küsis vastu: „Kes on see talupoeg, kes kisendab üle väina?“

„Sõiduta mind parem üle!“ jätkas Thor. „Tasuks annan sulle hommikueinet: mul on korv turjal, paremat

sööki kui selles ei ole olemas. Ma ise ei taha praegu süüa, sest sõin enne kui koju pöörsin rahulikult heeringat ja kaerajahu-putru.“

„Sa hoopled oma einevõtmisega, otsekui oleksid korda saatnud hiiglatöö. Sa aga ei teagi, mis sind ootab: kurvad on lood sinu kodus; ma usun, su ema on surnud²⁾.“

„Sa avaldad mulle halvema, mis üldse võib olla: kas tõesti on surnud mu ema?“

„Ja milline on su välimus!“ pilkas Harbard jälle. „Tõesti, sa ei ole mitte kolme kauni talu omanik. Oled paljajalu ja kerjuse-ülikonnas, isegi pükse ei ole sul jalas!“

„Tüüri kähku oma paat siia!“ hüüdis Thor vastu. „Ma näitan koha, kus randuda“

„Paadiomanik ei lubanud mul üle viia ühtki röövliit ega hobusevarast, vaid ainult ausaid inimesi. Ütle mulle oma nimi, kui tahad üle sõita!“

„Ütlen oma nime, kuigi veel viibin vaenuliste hiiglaste pinnal. Olen Odini poeg, vägev jumalate vürst, Thoriga võid sa siin kõnelda. Nüüd tohin küll ka küsida: kuidas hüütakse sind?“

„Harbard on minu nimi, ma ei taha seda varjata.“

„Miks peaksid sa seda varjama, kui sind keegi taga ei aja?“

„Kuigi mind taga aetaks,“ ärritas Harbard edasi, „sinusuguse vastu juba suudaksin oma elu kaitsta, kui mulle saatuselt surm ei ole ette määratud.“

„Kui ma veest läbi saaksin, ilma et oma pauna märjaks teha,“ ähvardas Thor, „peaksid vastust andma oma pilkavate sõnade eest.“

„Ma seisan siin ja ootan sind : Hrungniri³⁾ surmast saadik ei ole sa leidnud vahvamat meest.“

„Sa tuletad mulle meele, et võitlesin Hrungniriga, uhke hiiglasega, kellel oli kivist pää ; sellest hoolimata langes ta põrmu minu jalgade ette. Kuid mis tegid sina sellal, Harbard?“

„Ma viibisin viis täit talve Fjölvari⁴⁾ juures ühel saarel, mida nimetatakse ülirohelisteks ; me võitlesime sääli ja tapsime sõdureid, nägime mõndagi ja katsusime ka tüdrukuid.“

„Oli teil siis edu naiste juures?“

✓ „Võimetud olid nad vastu panema : magasin kõigi seitsme õe juures ja maitsin nende armu. Kuid mis tegid sina sellal, Thor?“

„Ma tapsin Thiazi⁵⁾, kangekaelse hiiglase, ja paiskasin ta silmad vastu selget taevast ; minu tegudest on see kõige vägevam, seda näeb veel praegu igäiks. Ja mis tegid sina sellal, Harbard?“

„Tarvitasin nõiakunsti hiiglasnaiste juures ja ahvatasin nad nende armsamate käest ; hiiglane Hlebard andis mulle nõia-oksa, ja mina riisusin talt mõistuse.“

„Pahasti tasusid sa hää anni eest!“

„Ühe kaotus on teise võit ; igäiks hoolitseb ainult enda eest. Kuid mis tegid sina sellal, Thor?“

„Ma olin idamaal ja tapsin hiiglasnaisi, kes tõusid mägedele pahade mõtetega ; ülivägevad oleksid hiiglased, kui veel elaksid need naised, ega oleks enam inimesi Midgardis. Ja mis tegid sina sellal, Harbard?“

„Ma olin lahinguväljadel ja ruttasin taplustesse, saatsin vürstidele sõdasid, kuid mitte kunagi rahu

Thori juure lähuvad sulased, kes langevad⁶⁾, Odini juure aga kangelased.“

„Ebaõiglaselt jagaksid sa inimesi jumalate vahel, oleks sul kõige suurem võim.“

„Thoril on küllalt jõudu, kuid tal puudub julgust: hirmu ja ahastuse pärast pugesid sa kord kindapöidlasse; sa ei julgenud sääl aevastada ega peeretadagi, kartes, et Skrymir kuuleb.“

„Harbard, sa lurjus, Heli riiki saadaksin ma sinu, küüniks mu käsi üle väina.“

„Miks tahad sa oma kätt küünitada üle väina, kuna meie vahel ei ole mingit riidu? Mis tegid sa siis veel, Thor?“

„Olin idamaal ja kaitsin piiri, kui Swarangi pojad mulle kallale tungisid; nad pildusid mind kividega, kuid see tegi neile vähe rõõmu: varsti pidid nad rahu paluma. Mis tegid sina sellal, Harbard?“

„Olin ka kaugel idamaal, aga mängisin linavalge tüdrukuga, ahvatades teda kohtamistele, lohutasin kuldhiilgavat neitsit ja maitsin tema armu.“

„Hääd naistutvused olid sul tookord tõesti.“

„Sinu abi oleks mulle sääl jah vaja olnud, et kinni hoida linavalget.“

„Oleksin ma sääl olnud, oleksin sulle vahest abi annudki.“

„Oleksin sind usaldanud, kui sa ustavust ei oleks murdnud. Kuid mis tegid sina sellal, Thor?“

„Tapsin Hleseyl⁷⁾ berserker-naisi; nad oleksid suurimat kurja teinud ja kogu rahva hävitanud.“

„See oli patt sinust, Thor, naisi tappa!“

„Emahundid olid nad ennem kui naised; nad lükasid mu laeva ümber ja ähvardasid mind raudnuia-dega. Ja mis tegid sina sellal, Harbard?“

„Olin sõjaväes, kes siia tuli lehvivate lippudega, et odasid verega värvida.“

„Siis sellega hakkad sa hoopema, et tulid meile kurja tegema!“

Harbard vastas suurima haavamisega, mille pääle Thor ähvardas:

„Sinu kuri keel saab paraja palga, las' ma aga lähen veest läbi: heledamini kui hunt, ütlen sulle, pead sa ulguma, kui tunda saad mu haamri lööki!“

„Sifil on kodus armuke,“ hüüdis Harbard, „sellega peaksid sa võitlema; seda õpetada oleks su tungivam kohus.“

„Et mind haavata, kõneled sa, argpüks, mis sul aga meele tuleb; ma ütlen, sa valetad!“

„Ütlen, et kõnelen tõtt; sa oled liig kaua reisiril olnud. Oleksid sa kuju muutnud, oleksid praegu palju kaugemal⁸⁾.“

„Harbard, sa lurjus! Oled mind juba liig kaua paigal pidanud.“

„Ei oleks ma aimanud, et üks paadimees võib takistada Thori reisi!“

„Annan sulle nõu: sõua paat siia! Lõpetagem tüli, vii Thor üle väina!“

„Kasi minema väina kaldalt! Sinu sõidust ei tule midagi välja.“

„Kui sa mind ei taha üle viia, siis juhata mulle vähemalt teist teed!“

„Juhatada on kerge, tee aga pikk: Sa mine paar tundi ja pööra siis pahemale, nii jõuad viimaks inimriiki. Sää! ootab Jörd⁹⁾ oma poega Thori ja juhib ta koju jumalate teed.“

„Kas jõuan ma täna veel pärale?“

„Suure vaevaga jõuad sa sinna enne päikese tõusu — siis näed mind jälle.“

„Meie kõne olgu lõpetatud, sest täna vastad sa mulle ainult pilkamisega. Et sa keeldusid mind üle viimast, selle tasun sulle teine kord.“

„Käi kus kurat kõigi karvadega tükis!“

Ja nõnda lõppeski jumalate tüli.

*

Märkused. 1) Harbard (s. t. „hallhabe“) on Odini varjunimi. See lugu toob esile vastakuse Thori ja Odini vahel: Thor on rahuarmastava talupoja-elu kaitsja, Odin seevastu juhtumushimulise ja sõjaka aadli esitaja.

2) Sinu ema on surnud tähendab: maa magab talveunes.

3) Hrungr oli hiiglane, kelle Thor tappis. See oli Thori tähtsamaid tegusid.

4) Fjölvar („väga ettevaatlik“) on arvatavasti nende seitsme õe isa, keda Odin ahvatas. Odin nähtavasti aitas Fjölvari sõjas ja tarvitas juhust tema tütarde petmiseks. Kuna Odin hoopis oma armujuhtumustega, kõneleb Thor seevastu inimestele vaenuliste jõudude hävitamisest.

5) Thiaz, hiiglane, jumalanna Skadi isa, kellest juttu juba eelmistes lugudes. Millist tähtkuju tähendavad Thiaz silmad, ei ole teada.

6) Et lahingus langenud sulased Thori juure lähevad, see on öeldud muidugi ainult pilkeks. Ehkki Thor oli „talupoja-jumal“, austasid teda paganuse ajal kõik, talupojast kuningani.

7) Hlesey on Taani saar Läsö Kattégatis. Berserker (s. t. „karunahk“), inimene, kellele omistati võime karuks muutuda (nagu mõnest inimesest usti, et ta võib muutuda hundiks). Siin on berserker-naised muidugi hiiglasnaised (s. o. loodusejõud ja nimelt marulained). Raudnuiad on hiiglaste harilikud sõjariistad; siin need sümboliseerivad lainete võimsat jõudu.

8) Thor ei tunnud nõiakunsti ega kujumoondamist. Kes võcrasse nahka puges, sai silmapilguga kõige kaugemasse kohta. Odin ise oli meister selles kunstis.

9) Jörd, maajumalanna, Thori ema, on talveunest ärrganud. Jumalate tee ehk jumalate sild, mis viib maa päält taevasse, on vikerkaar. Seda teed võivad käia ainult jumalad.

8. Grimniri lugu.

Odin tahtis järele katsuda, kas tema kaitsealune kuningas Geirröd küllalt vastuvõtlik on võõrastele. Ta läks tundmatuna, tumesinises mantlis, Geirrödi kotta ja nimetas ennast Grimniriks; rohkem aga ei kõnelnud ta endast midagi, kuigi talt päriti. Et talle ükski koer kallale ei läinud, pidas kuningas teda kurjaks nõiaaks ja laskis ta asetada kahe tule vahele kesk saali. Nõnda istus Grimnir kaheksa päeva ning ööd, ja ainult Agnar, kuninga kümne-aastane poeg, pakkus talle süüa ning juua, ja avaldas, et isa hästi ei tee, lastes piinata süütut võõrast. Üheksandal päeval aga kõneles Grimnir:

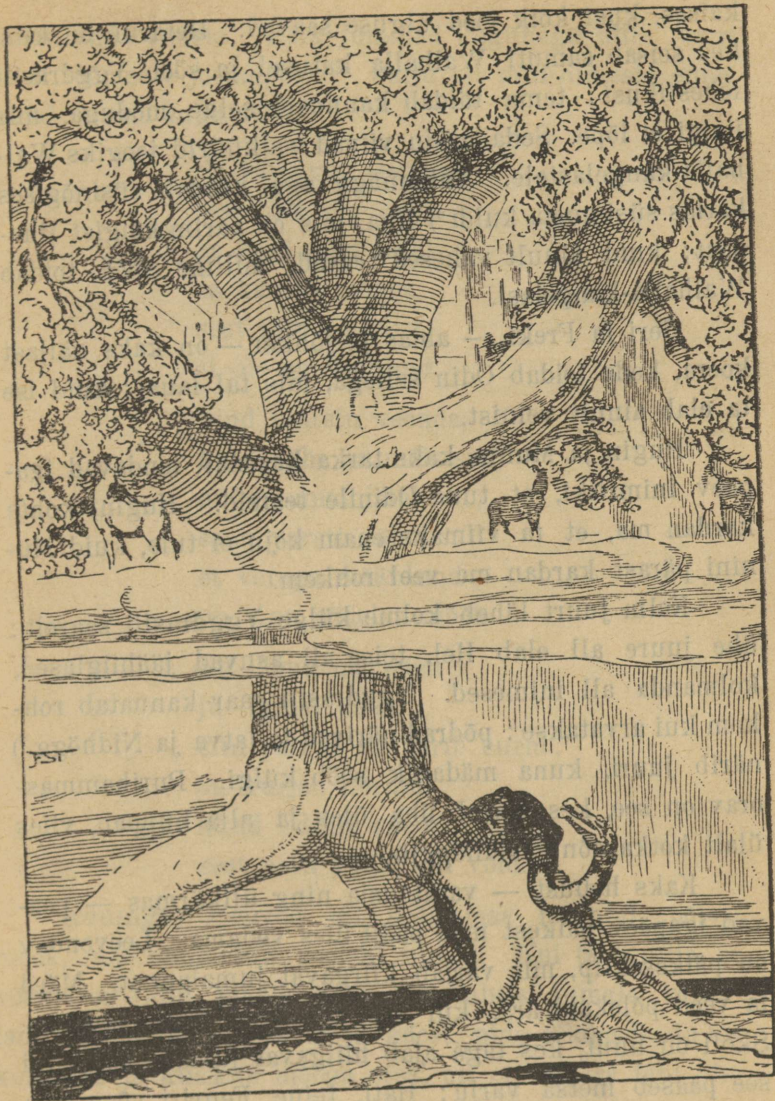
„Palav oled sa, tuli, ja tõused näljasena kõrgele; tagane minust, leek! Mu mantel hakkab põlema, ehk teda küll tuulutatakse, tuld võtab mantli nahk! Kaheksa ööd istusin ma leegi lähedal, ja mulle ei pakkunud keegi toitu pääle Agnari, Geirrödi poja, seepärast peab tema valitsema kangelaste rahvast.

Ole tervitatud, Agnar, sinu eest hoolitseb kangelaste vürst! Ei keegi tasu sulle paremini üht peekrit.

Haldjateriigi andsid jumalad ürgajal hambarahaks Freyrile¹⁾. Jugapuu-org on koha nimi, kus Ull²⁾ on ehitanud oma saali; Jõu-ilmast aga elab Thor, kuni jumalad langevad. Koskjõgi on neljas koht, sest sääl

kohiseb taevase saali ümber värskete allikate vesi; Odin ja Frigg joovad sääil igapäev kuldseist kannudest. Rõõmukodu on viies, ja sääil tõuseb laias kaares kiirgavkuldne Walhalla, kus Odin vastu võtab lahingus langedunud kangelasi. Müra-ilm on kuues, sääil elas kord kohutav jäähiiglane Thiazi, praegu aga asub sääil, esiisade vanas kodus, Skadi, jumalik mõrsja. Kaugesära on seitsmes, sääil on Baldr ehitanud saali; ükski koht maailmas ei ole nii patuvaba kui see. Taevaskoda on kaheksas, selles valitseb Heimdall; mugavas majas joob jumalate valvur meelsasti mõdu. Sõjahulkade väli on üheksas taevane koht, ja sääilses saalis asub Freya. Hiilguse-ilm on kümnes koht, selle saali väravad on kullast ja laed selgest hõbedast; sääil elab Forseti³⁾, kes vaigistab tülisid. Laeva-aed on üksteistkümmes, sääil on Njörd ehitanud saali, sääil valitseb patuvaba inimeste vürst kõrges pühakojas. Võsastik ja lopsakas rohi kasvab Widari maal; sääil hüppab kangelase poeg hobu turjalt, valmis kätte maksma oma isa eest.

Kerge on kõigil, kes tulevad Odini juure, ära tunda tema kõrget lossi: odad on sääil sarikad, kilbid katuse-laastud ja pinkidele on pandud raudriided; läänepoolse värava ees valvab hunt ja tema kohal hõljub kotkas. Ümber ringi aga kohiseb Thund⁴⁾, milles ujub rõõmus Fenrir-hundi kala; raske näib lahingus langenute hulgal voolust läbi saada. Surmavõre on värava nimi, mis seisab väljas enne püha väravat; vana on see võrevärav, kuid keegi ei tea, kuidas see lukku käib. Üldsetunnen ma Walhallas viissada nelikümmend väravat; kaheksasada kangelast läheb igaühest, kui algab võitlus Fenrir-hundiga⁵⁾.

Neli põtra seisab Walhalla katusel ja sööb Yggdrasili lehestikust; nende sarvedelt tilgub vett allilma alli-

kaisse, kust kõik jõed alguse saavad. Heidrun on kits, kes seisab samuti Walhalla katusel ja sööb Yggdrasili lehestikust; tema täidab kannusid selge mõduga, mis iialgi ei lõpe. Seda mõdu viivad walküürid joogiks Walhalla-kangelastele. Tahmnägu aga keedab süsinõgises katlas süsimusta kuldi⁶⁾ liha, mis on parim kõigist lihast; kuid ainult vähesed teavad, milline söök toidab Walhalla-kangelasi.

Geri ja Freki — ablas ja jõhker — on kaks näljast koera, keda toidab Odin sellega, mis tal laual; kuid ise ta elab ainult veinist.

Hugin ja Munin, kaks tarka kaarnat, lendavad igapäev inimriiki, et tuua Odinale teateid. Hugini kohta kardan ma, et ta viimaks enam koju ei tule, kuid Munini pärast kardan ma veel rohkem.

Kolm juurt läheb kolme külge Yggdrasili saarelt: ühe juure all elab Hel, teise all asuvad jäähiiglased, kolmanda all inimesed. Yggdrasili saar kannatab rohkem kui arvatakse: põdrad närivad ta latva ja Nidhogg⁷⁾ närib juuri, kuna mädanik sööb külgi. Purihammas-orav on see, kes saarel üha üles ja alla hüppab, viies ülalt kotka sõnu Nidhoggile.

Kaks hobust — varatõusja ning ülikärmas — peavad igapäev päikest maa päält üles vedama. Leevendav on päikesekilp, mis varjab kiirgavat jumalannat. Mäed ja veed põleksid ära, kui see kilp kord maha langeks. Skoll on hunt, kes taga ajab hiilgavat jumalannat, kuni see pääseb metsa varju; Hati, teine Fenriri võsu, aga jookseb taevase mõrsja ees.

Pettust olen ma tarvitanud inimlaste ees, nüüd

tahan enda päästa. Kõik jumalad kogunegu jälle Ägiri saali rõõmsale joomapeole! Palju oli mul nimesid enne, nüüd on mu nimi Odin.

Sa joobnud, Geirröd,
sest jõid liig palju,
on segi sinu meel;
sa kaotad mõnda,
sest minu kõnest
ei ole sa hoolinud.

Sind tahtsin veenda,
kuid vähe sa mõistsid,
nüüd jumal jätab su;
saan varsti näha,
et verrega määrdund
on sinu sädelöv mõõk.

Su lõppu ma näen
ju ligidal üsna,
siin paigas su pärib surm;
on kurjad nornid,
nüüd Odinit näed:
sest astu välja, kui võid.“

Kuningas Geirröd oli säälsamas istunud, põlvil mõõk, mis tõmmatud pooleni tupest. Kui ta kuulis, et võõras on Odin, tõusis ta üles ja tahtis jumala vabastada. Kuid tal langes mõõk käest, pide allapoole, ta ise komistas ja kukkus mõõga otsa, nii et tera ta läbi pistis: see oli tema surm. Nüüd kadus Odin. Agnar aga sai kuningaks ja valitses kaua.

*

Märkused. 1) Kuna haldjaile omistatakse taimekasvu edendamist (murul, kus nad tantsivad, kasvavat rohi lopsakamalt jne.), on sigivusejumal Freyr loomulikult nende valitseja.

2) Et jugapuust ambunooli valmistatakse, on jugapuu-org sünnis eluase Ullile. Ull, Sifi poeg ja Thori pojand, on ambutamise ja suusatamise jumal, keda appi hüütakse kahevõitluseski.

3) Forseti, Baldri ja Nanna poeg, õigusemõistmise, õigluse jumal.

4) Thund („paisunud“), jõgi, mis voolab ümber Walhalla, s. o. õhk. Selles ujub Fenriri kala, nimelt päike, mille Fenrir ilma lõpul ära neelab. Teiste allikate järele neelab päikese Fenriri poeg Skoll.

5) Walhalla-kangelased võtavad osa viimsest võitlusest ilma lõpul.

6) See kummaline kult on iga söögi järele (nagu Thori sikudki, keda ka vahel keedetakse) kohe jälle elav ja teda võidakse järgmisel päeval uuesti keeta.

7) Orav sümboliseerib igavest vihavaenu maailma alalhoidjate (jumalate) ja hävitavate elementide (hiiglaste) vahel, kelle pääesitaja on madu Nidhogg, kes närib ilmpuu juuri. Kotkas, kes istub ilmpuu oksal, kehas tab jumalate alalist valvelolekut.

9. Vafthrudniri lugu.

Kord tahtis Odin Vafthrudniri ¹⁾ poole reisida, et katsele võtta selle hiiglase kõikteadmist, ja küsis oma abikaasalt Friggilt nõu, kas maksab tal reisida või mitte.

„Parem oleks, kui sa koju jääksid, lahingujumal,“ vastas Frigg, „sest ma ei tunne ühtki hiiglast, kes tugevuse poolest võiks võistelda Vafthrudniriga.“

Kuid Odin ei hoolinud hoiatusest, vaid asus kohe teele. Ta jõudis peagi hiiglase elupaika, astus tema kotta ja hüüdis:

„Ole tervitatud, Vafthrudnir! Ma tulin su saali, et sind näha; tahan teada saada, kas oled sa tõesti tark ja kõikteadja.“

Vafthrudnir vastas: „Kes on see mees, kes minu saalis mind kõnetab? Ei iialgi pääse sa siit, kui sa ei osutu minust targemaks.“

„Gagnard on mu nimi,“ vastas Odin; „näljasena tulen ma sinu saali. Sooviksin osa saada su vastuvõtlikkusest.“

„Miks vastad sa viibides ukse juures? Võta saalis istet, eks me siis näe, kes on targem, kas võõras või hiiglane.“

„Kui väike mees astub üle võimsama künnise, peab ta kõnelema mõistlikult või hoopis vait olema. Lobise-

mine, arvan ma, teeb kahju igauhele, kes astub teise juure, kel kõva süda.“

„Ütle mulle, Gagnard, kui sa oma õnne tahad katsuda: kuidas on täku nimi, kes toob inimestele igal hommikul valge päeva?“

„Hiilgavlack on hobu nimi, kes toob inimestele igal hommikul valge päeva. Kõige parem hobu näib ta kangelastele, tema lack hiilgab hommikheledalt.“

„Vasta mulle, Gagnard, kui sa oma õnne tahad katsuda: kuidas on hobu nimi, kes idast jumalaile öö alla toob?“

„Härmlack on hobu nimi, kes idast jumalaile öö alla toob. Igal hommikul tilgub vahtu tema suust ja sellest saab kastet orgudesse.“

„Vasta mulle, Gagnard, kui sa oma õnne tahad katsuda: kuidas on jõe nimi, mis on jumalateriigi piiriks vastu hiiglasteriiki?“

„Ifing²⁾ on jõe nimi, mis on jumalateriigi piiriks vastu hiiglasteriiki. See jõgi ei külme kunagi kinni, vaid on igavesti jäävaba.“

„Vasta mulle, Gagnard, kui sa oma õnne tahad katsuda: mis on välja nimi, kus Surt jumalatega võitlusse astub?“

„Lahinguväli on välja nimi, kus Surt jumalatega võitlusse astub. Sada penikoormat on see pikk, lahinguväljaks on see määratud.“

„Tark oled sa, võõras; seepärast tule saali ja istu pingile, jätkakem siin võistlust oma pää pärast.“

Odin astus saali, istus pingile ja hakkas nüüd oma korda küsitlema:

„Ütle mulle esiteks, kui su mõistus jaksab ja sa, Vafthrudnir, seda tead: kust sai kord maa ja ülal taevas?“

Vafthrudnir vastas: „Ymiri lihast loodi maa ja mäed tema kontidest, taevas tema päaluust ja verest kohisev meri.“

„Ütle mulle teiseks, kui su mõistus jaksab ja sa, Vafthrudnir, seda tead: kust sai kuu, mis rändab inimeste kohal, ja kust sai päike?“

„Mundilfari³⁾ on nii kuu kui päikese isa: need rändavad igapäev üle taevakummi, et inimestel võimalik oleks aega mõõta.“

„Ütle mulle kolmandaks, kui sa tark oled ja seda tead: kust tuli päev, mis käib üle orgude, ja kust tuli öö ühes noorkuuga?“

„Delling⁴⁾ on selle nimi, kellest põlvneb päev, kuid Nör sigitas öö; jumalad aga löid täisküü ja noorküü, et inimesed võiksid aega mõõta.“

„Ütle mulle neljandaks, kui sa tark oled ja seda tead: kust tuli esimest korda talv ja palav suvi jumalateriiki?“

„Vindsval⁵⁾ on talve isa ja tema põlvnes Vasudist, suvi aga on Svasudi poeg.“

„Ütle mulle viiendaks, kui sa tark oled ja seda tead: kes oli kõige vanem Ymiri soos ja vanem ka jumalaist?“

„Lugematud talved enne maailma loomist sündis Bergelmir⁶⁾. Thrudgelmir oli hiiglase isa, Aurgelmir tema esiisa.“

„Ütle mulle kuuendaks, kui sa tark oled ja seda tead: kust tuli Aurgelmir hiiglasteriiki?“

„Tormisest merest eraldusid jääpurikad, jääpurikaist kasvas hiiglane; temast põlvnevad kõik meie suguvõsad, sestap on karm meie meel.“

„Ütle mulle seitsmendaks, kui sa tark oled ja seda tead: kuidas sigitas lapsi julge hiiglane, kuna tal ei olnud naist?“

„Kaenla all kasvasid hiiglasel poiss ning tüdruk, ja tema pahem jalg sigitas paremaga kuuepääse poja.“

„Ütle mulle kaheksandaks, kui sa tark oled ja seda tead: mis mäletad sa olevat kõige esimese ja kõige kaugema sündmuse? Kõikteadja oled sa küll.“

„Lugematud talved enne maailma loomist sündis Bergelmir; kõige esimese sündmuse tean ma olevat, et hiiglane pääsis paadis.“

„Ütle mulle üheksandaks, kui su mõistus jaksab ja sa, Vafthrudnir, seda tead: kust tuleb tuul, mis käib üle lainete, kuna ju teda keegi ei näe?“

„Hräsrlveg on see, kes istub taeva äärel, hiiglane kotka kujul. Hiiglase tiivalöökidest sünnivad tuuled, mis puhuvad üle inimeste.“

„Ütle mulle kümnendaks, kui sa, Vafthrudnir, tead jumalate saatusi: kust tuli Njörd Noatuni, kuna ta ju üles ei kasvanud aaside juures?“

„Waanide juures löid tema targad võimud ja saat- sid ta pantvangina jumalate juure.“

„Ütle mulle üheteistkümnendaks: kes võitlevad Odini õues päevast päeva, lähevad võitluselt koju ja istu- vad leplikult üheskoos?“

„Walhalla-kangelased⁸) võitlevad Odini õues päe- vast päeva, lähevad võitluselt koju ja istuvad leplikult üheskoos.“

„Ütle mulle kaheteistkümnendaks: kust tead sa, Vafthrudnir, jumalate saatusi? Sa tunned hiiglaste ning jumalate runotarkust ja sinu suu kõneleb aina tõtt.“

„Ma tunnen hiiglaste ning jumalate runotarkust ja mu suu kõneleb aina tõtt, sest ma olen läbi käinud kõik üheksa ilma kuni uduriigi sügavusteni, kus on sur- nute asupaik.“

„Olen minagi palju käinud, palju uurinud, palju kogenuilt küsinud: kes elab veel inimesist maailmas, kui pikk talv⁹⁾ on lõppenud?“

„Lif ja Lifthrasir peidavad endid Hoddmimiri metsas, hommikukaste on säääl nende toit; nemad jätkavad inimeste sugu.“

„Olen palju käinud, palju uurinud, palju kogenuilt küsinud: kust saab päike selgesse taevasse, kui Fenrir päikese ära neelab?“

„Tütred sünnitab päike, enne kui Fenrir ta neelab; kui jumalad langenud, rändab see tütar oma ema teid.“

„Olen palju käinud, palju uurinud, palju kogenuilt küsinud: kes valitseb jumalate kodudes, kui Surti tuli on kustunud?“

„Widar ja Wali¹⁰⁾ elavad jumalate kodudes, kui on kustunud ilmapõlemine; Modi ja Magni käsitsevad Mjöllniri Thori surma järel.“

„Olen palju käinud, palju uurinud, palju kogenuilt küsinud: kes teeb lõpu Odinile, kui jumalad langevad.“

„Fenrir neelab lahingujumala, kuid Widar maksab kätte hundile, tõmbab lõhki tema lõuad.“

„Olen palju käinud, palju uurinud, palju kogenuilt küsinud: mis ütles Odin oma pojale, enne kui see viidi tuliriidale?“

Viimist küsimust aga ei osanud Vafthrudnir enam vastata. Ta hüüdis:

„Ei ükski tea,
mis ürgaja päevil
sa pojale sosistasid!“

Eelaegade asjust
ja aaside lõpust
rääkis hiiglane hävinev.
Ei võinud, Odin,
sind võita mina:
sa kõikidest targem küll!

*

Märkused. 1) Nimi Vafthrudnir näib tähendavat, et hiiglane, kes teab salapäraseid tarkusi, oskab esitada keerulisi küsimusi. Hiiglaste sugu on vanem kui jumalad, seepärast teavad hiiglased hästi ürgaegseid asju. Jumalale on nad vaenulised, sellest Friggi hoiatus ja Odini varjunimi.

2) Ifingi jõge ei nimeta teised allikad; ta ei tohi seepärast kinni külmeda, et hiiglased üle ei pääseks.

3) Snorri Edda lausub selle kohta järgmist: Mundilfaril oli kaks last — poeg Mani („kuu“) ja tütar Sol („päike“). Jumalad vihasid, et neil seesugused kõlavad nimed, ja tõstsid nad taevale. Sol juhib säääl hobuseid, kes veavad päikesevankrit (päikese epda löid jumalad tuli-riigist võetud leegist); Mani aga juhib kuu käiku ja valitseb noor- ning täiskuud.

4) Snorri Edda seletab: Hiiglasel Nöril oli must tütar Nott („öö“); jumal Dellin g võttis selle naiseks, ja neil oli poeg Dag („päev“). Odin tõstis Noti ning Dagi taevale ja andis kummalegi hobuse ning vankri, millel nad sõidavad ümber maa.

5) Vindsval („tuulkülm“), hiiglane, Vasudi („muretooja“) poeg. Sv asud tähendab „maheduse-, õrnusetooja“.

6) Kõige vanem hiiglane ja üldse elav olend on Aurgelmir („lainemüratseja“), teise nimega Ymir.

7) Kui jumalad Ymiri tapsid, et maailma luua, voolas tema kehast niipalju verd, et sellesse uppus kogu hiiglaste sugu. Bergelmir ja tema naine pääsid sel teel, et asusid paati.

8) Walhalla-kangelased viidavad oma aega sellega, et üks-teisega võitlevad.

9) Pikk talv, mis käib maailma lõpu eel, koosneb kolmest talvest, mida ei lahuta suvi. Selle talve elab üle ainult üks inimpaar: Lif („elu“) ja Lifthrasir („eluhaldav“). Hoddmimiri ehk Mimiri mets, kus see inimpaar end peidab, on ilmpuu oksastik. Yggdrasii saart nimetatakse ka Mimiri puuks, kuna ju Mimiri seda kastab.

10) Widar ja Wali on Odini, Modija Magni Thori pojad.

10. Alvise lugu.

Kääbus Alvis¹⁾ oli enda sellal, kui Thori kodus ei olnud, Thori ja Sifi tütreaga kihlanud. Nüüd läks ta oma mõrsjat koju tooma ja kohtas ka Thori, keda ta aga ei tunnud.

„Mis mees sa küll oled?“ küsis Thor. „Miks on sinu nägu nii kahvatu²⁾? Oled sa täna öösi korjaste juures maganud? Kasvu poolest aga võib sinuga vaevalt keegi hiiglane võistelda. Sinule ei sünni see mõrsja.“

Alvis vastas: „Alvis on minu nimi, maa all ma elan, kivi all on mu kodu. Thori tütre järele olen nüüd tulnud. Keegi ärgu katkestagu sõlmitud sidemeid!“

„Mina katkestan need,“ hüüdis Thor, „sest nagu isa võin üksi mina otsustada tütre saatuse. Ma ei olnud kodus, kui ta sulle lubati, ja sulle ei anna teda ükski jumal pääle minu.“

„Kes on see mees, kes tõendab enda olevat hiilgava neitsi isanda³⁾? Vähesed tunnevad sind, hulgest, kes on sind, sellast, süles kannud!“

„Thor on mu nimi — tulin kaugelt teekonnalt — ja Odin on mu isa. Minu nõusolekuta ei omanda sa iialgi neitsit ega astu temaga abiellu.“

„Varsti võidan sinu nõusoleku,“ jätkas Alvis, „ja astun neitsiga abiellu; õnnetu oleksin ma ilma temata.“

„Ma ei taha sulle, tark külaline, keelda neitsi armu, kui sa mulle vastad, mida soovin teada saada. Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse maad, mida me näeme eneste ees, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Maaks nimetavad teda inimesed, muldtombuks aasid, laiaks teeks waanid, igihaljaks hiiglased, haldjad õitsvaks muruks, õhuvalitsejad⁴⁾ aga niiskeks nurmeks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse taevast, mida näevad kangelased, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Taevaks nimetavad teda inimesed, kõrgeks kojaks hiiglased, tuulekoduks waanid, tilkuvaks katuseks kääbused, kauniks kattedeks haldjad, jumalad aga säravaks saaliks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse kuud, mida näevad inimesed, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Kuuks nimetavad teda inimesed, kahvatuks valguseks jumalad, veerevaks rattaks Heli elanikud, kiirkäijaks hiiglased, öiseks helgiks haldjad, kääbused aga ajamõõtjaks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse päikest, mida näevad inimesed, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Päikeseks nimetavad teda inimesed, päevavalguseks jumalad, Dvalini⁵⁾ kiusajaks kääbused, igaveseks valgustajaks hiiglased, kauniks kettaks haldjad, ülipuh-taks aga aaside pojad.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse pilve, mis vihmast raske, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Pilveks nimetavad teda inimesed, tormitoojaks aasid, tuule mängukanniks waanid, vihmatoojaks hiiglased, haldjad ilmajõuks, Heli elanikud aga katvaks kiivriks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse tuult, mis reisib kõige kaugemate kohtadeni, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Tuuleks nimetavad teda inimesed, tormi alguseks jumalad, iilinguks ilma valitsejad, ulgujaks hiiglased, haldjad ahavaks, maruks aga allilma elanikud.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse õhku, mis seisab liikumata, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Vaikuseks nimetavad teda inimesed, tuulevaikuks jumalad, tormi puhkuseks waanid, helguseks hiiglased, haldjad looduse uneluseks, päkapikumehed aga päeva turvaks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse merd, millel inimesed aerutavad, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Mereks nimetavad teda inimesed, ulguveeks jumalad, voogude hälliks waanid, tõusuveeks hiiglased, haldjad kalariigiks, kääbused aga sügavuseks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse tuld, mis põleb inimriigis, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Tuleks nimetavad teda inimesed, leegiks aasid, lõõmaks waanid, ilmahävitajaks hiiglased, päkapikumehed põletajaks, allilma elanikud aga lõkkeks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse metsa, mis kasvab inimriigis, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Metsaks nimetavad teda inimesed, maa juukseks jumalad, võsastikuks waanid, hauakünka kattteks Heli elanikud, tulesöödaks hiiglased, haldjad aga oksariigiks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse ööd, Nõri tütart, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Ööks nimetavad teda inimesed, jahedaks jumalad, päeva katteks ilma valitsejad, valgusepuuduseks hiiglased, haldjad une-õndsuseks, unejumalannaks aga kääbused.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse seemet, mida inimesed külvavad, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Seemneks nimetavad teda inimesed, teradeks taevased jumalad, viljaks waanid, eluhoidjaks hiiglased, õlleolluseks haldjad, Heli elanikud aga kõikuvaks kasvuks.“

„Ütle mulle, Alvis, kuidas nimetatakse õlut, mida keedavad inimesed, iga ilmaruumi elanikkude juures.“

„Õlleks nimetavad teda inimesed, isuäratajaks aasid, värtsitud märjaks waanid, tervisjoogiks haldjad, Heli elanikud mõduks, joovastusjoogiks aga hiiglased.“

Tõusis päike, mis surmab kääbused, aga ka hiiglased; seepärast hüüdis Thor:

„Sul väga palju
on vana tarkust,
sa tõesti nii mõnda tead;
kuid kavalasti
su kinni hoidsin:
nüüd tabab sind surmav kiir,
sest päikene paistab ju.“

*

Märkused. 1) Alvis tähendab „kõikteadja“. — Uhlandi seletuse järele on Thori tütar viljaseeme, mis usaldatud maa-aluste võimude (kääbuste) kätte, kuid sigitava vihma mõjul idusid ajab ja jälle valgusele pääseb. Meie autor on seda müüti tarvitanud siiski ainult kontkavaks, loo sisu aga on tükk skaldi poeetikat: kolmeteistkümmene sõnale on põimitud igaühele viis luulelist sünonüümi, mis osalt koguni uuesti loodud.

2) Kääbustel, kes elavad maa all, on loomulikult kahvatu näo-
värv. Thori sõnad Alvisse „hiiglasekasvust“ on muidugi ironia.

3) Alvis ei usu, et Thor tema ees seisab. Kaugelt idamaareisilt
tagasi jõudnud jumala talupoeglik välimus lubab palju ennem
oletada, et siin tegu on hulgusega.

4) „Õhuvallitsejad“ tähendavad jumalaid, kes selles loos ka
mõnes teises vastuses kaks korda nimetatud. Hiiglaste kõrval ehk nende
asemel nimetatakse mõnikord ka Heli elanikke.

5) Dvalin, kääbus, kelle nimi esineb ka teistes lugudes. Päike
on kääbuste kiusaja, kuna need päikesevalgust välja ei kannata, vaid selle
mõjul kiviks muutuvad.

11. Fjölsvinni lugu.

Svipdag¹⁾ oli juba lapsepõlves kihlatud kauni Menglödiga²⁾. Kui ta täisealiseks oli saanud, rändas ta Menglödi lossi, et mõrsjat koju tuua. Kuid lossi valvur Fjölsvinn ei lasknud teda sisse, vaid hüüdis talle:

„Sama teed, mida sa tulid, mine kohe tagasi! Sellaseid võõraid ei võeta siin vastu. Mida otsid sa õieti siit? Keda loodad siit leida? Mida tahad sa teada saada, vilets?“

„Kes on see kurivaim,“ küsis Svipdag omakorda, „kes viibib siin väljas vaenulise tule juures ja keeldub vastu võtmast võõrast, kes sellest tulest on läbi tunginud?“

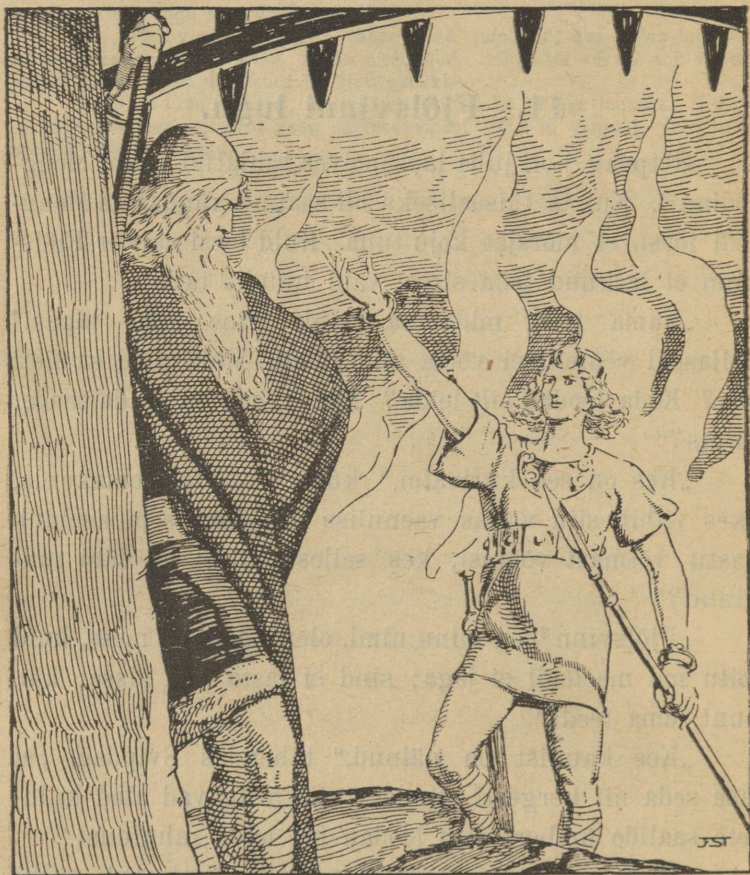
„Fjölsvinn³⁾ on minu nimi, olen kogenud mees, kuid toitu ma meeeldi ei jaga; sind ei lasta siin sisse; käi, hunt, oma teed!“

„Kes kaunist on näinud,“ tähendas Svipdag, „ei lase seda nii kergesti silmist; siin hiilgavad aiad kuldsete saalide ümber: siin loodan ma leida rahuldust.“

„Ütle mulle, poiss, kelle poeg sa õieti oled, milliseist vanemaist sa põlvned.“

„Tuulkülm on mu nimi,“ naljatas Svipdag, „Varakülm oli mu isa ja Vägakülm isaisa. Vasta mulle, Fjölsvinn, mis ma sinult küsin: kes elab sellel maal ja valitseb neis kuldhiilgavais saalides?“

„Menglöd on neitsi nimi, kes elab sellel maal ja valitseb neis kuldhiilgavais saalides.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kuidas nimetatakse lossi väravat; — ohtlikumat asja ei ole iial nähtud jumalate juures.“

„Piksemürin on värava nimi, selle valmistasid kolm päikesepimestatud kääbuse poega; kindlaks kam-

mitsaks saab ta igale võõrale, kes teda tahab lahti lükata.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kuidas nimetatakse lossi müüri; — keegi ei ole veel kuski näinud tugevamat tõket.“

„Võõrastepilkaja on müüri nimi, savihiiiglase liikmeist olen ise selle ehitanud ja nõnda tugevaks teinud, et see kestab kuni maailma lõpuni.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, mis ma sinult küsin: kuidas nimetatakse puud, mis säääl oma oksid laotab üle maa?“

„Mimiri puu on selle nimi, kuid ükski inimene ei tea, millisest juurest see kasvab, ja keegi ei tea, mis selle kord maha raiub: seda ei langeta tuli ega kirves.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, mis saab selle võimsa puu viljast, mida ei langeta tuli ega kirves.“

„Puu vilja pandagu tulle, kui naine vaevleb sünnitusvaludes: välja tuleb siis, mis kasvab kehas; sel lane võim on puul inimeste kohta.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kuidas nimetatakse kukke, kes istub kõrgel puul ja hiilgab üleni nagu kuld.“

„Vidofnir⁴) on kuke nimi, kes istub puu ladvas, hiilgades läbi õhu; Surtile ja Sinmarale valmistab ta piinavat muret.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kuidas nimetatakse koeri, kes jooksevad näljastena ümber lossi.“

„Geri ja Freki — ablas ja jõhker — nii on nende nimed, kui sa seda tahad teada; need väsimatud valvurid peavad siin vahti, kuni jumalad langevad.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, mis ma sinult küsin: kas ei pääse siis keegi lossi, kui magavad need terased valvurid?“

„Sest saadik kui nad valvavad, on nende vahel jagatud puhkeaeg; üks magab öösi, teine päeval; seepärast ei pääse ka keegi lossi.“

„Aga kas ei ole olemas mingit toitu, mis neid taltsutaks, et sellal, kui nad söövad, võiks pääseda mööda?“

„Vidofniri kehas on kaks tiivapraadi, kui sa tahad teada: see toit ainult taltsutab neid, et sellal, kui nad söövad, võiks pääseda mööda.“

„Aga kas ei ole olemas mingit sõjariista, millega võiks tappa Vidofniri?“

„Hukatuseoks on mõõga nimi: selle tegi Loki nõiakunsti abil surnuteriigi väraval; raudses kapis üheksa luku taga hoiab seda Sinmara.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kas pääseb veel koju tagasi, kes julgeb reisi ette võtta selle mõõga järele.“

„Kuju tuleb see, kes julgeb reisi ette võtta tolle mõõga järele, kui ta Sinmarale viib kingituse, mida raske on saavutada.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kas võib inimene üldse kätte saada kalli anni, mis rõõmustaks hiiglasnaist.“

„Võta hiilgav sulg, mida kannab Vidofnir oma sabas⁵⁾, ja vii see Sinmarale, siis annab ta sulle häämeelega soovitud sõjariista.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, mis ma sinult küsin: kuidas nimetatakse mäge, mille harjal ma näen asuvat toredat neitsit?“

„Tervisemägi⁶⁾ on selle nimi; see on kõigi vigaste

ja põdurate lohutus. Iga naine, kui ohtlikult ta haige ongi, saab kohe terveks, kui ta ronib sellele mäele.“

„Ütle mulle, Fjölsvinn, kes on need neitsid, kes istuvad üheskoos Menglödi jalgade ees.“

„Need aitavad igaüht, kes neile ohvrit toob pühal ohvrialtaril; läheneb suurimgi õnnetus inimlastele, nad päästavad ikka hädast.“

„Vasta mulle, Fjölsvinn, kas ei ole ühtki meest, kes võiks puhata Menglödi pehmete käte vahel.“

„Ei ole teist meest pääle Svipdagi, kes võib puhata Menglödi pehmete käte vahel: temale peab naiseks antama päikesepaistene neitsi.“

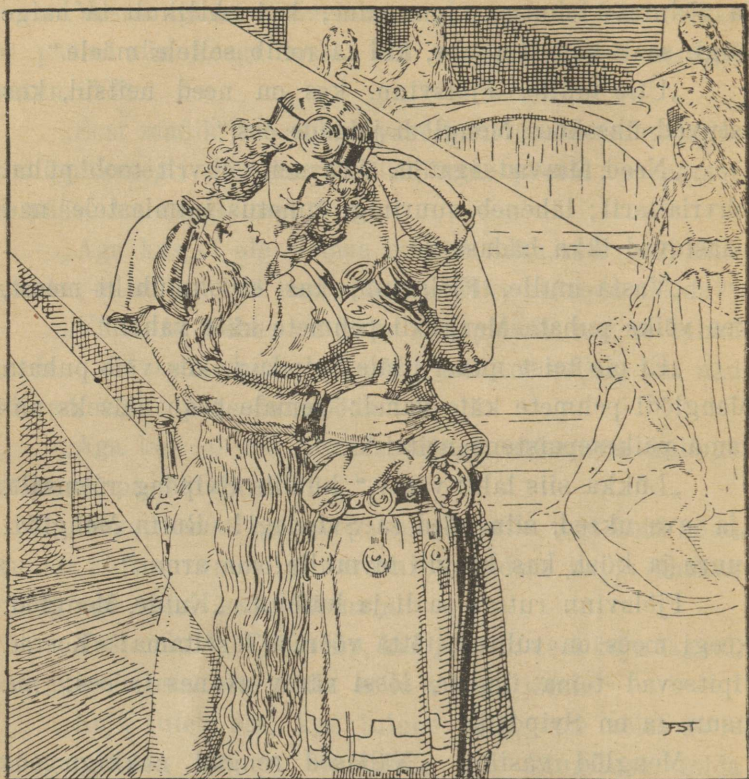
„Lükka siis lahti värav,“ hüüdis Svipdag rõõmsalt, „ja ava ukсед, siin näed sa Svipdagi! Rutta Menglödi juure ja küsi, kas kingib ta mulle oma armu.“

Fjölsvinn ruttas saali ja hüüdis: „Kuule, Menglöd, keegi mees on tulnud, tõtta võõrast tervitama! Koerad lipitsevad tema ümber, lossi värav avanes ta ees: ma usun, ta on Svipdag.“

Menglöd vastas: „Näljased rongad nokkigu sul kõrges võllas silmad pääst, kui sa valetad, et ammuigatsetud kangelane pärale on jõudnud. — Millist teed oled sa siia tulnud,“ pöördus ta siis Svipdagi poole, „ja kust oled sa tulnud? Kuidas hüütakse sind, noor-mees, kodus? Nimeta oma nimi ja suguvõsa tunnistuseks, kas olen määratud sulle abikaasaks!“

„Svipdag on mu nimi, hiilgav päike on mu isa, kodust tulin ma tuulkülma teed. Urdi otsust ei väära keegi, kuigi see otsus oleks pälvimata raske.“

Nõnda hüüdis Svipdag ja õnnelik Menglöd vastas talle:

„Sind tervitan, Svipdag,
et tulid mu juure:
võid suudelda, sülelda mind!
Viiv igatsetud
selt võtku mured,
kes armastust oodanud on!

Ma kaua küllalt
ju kannatasin,
läks päeva järele päev;

nüüd see on tulnud,
kes tulema pidi,
sa, kangelane, nüüd siin.

Su armu mina
ju ammu ootsin,
mind sina ihkasid, mees;
nüüd õnne päevad
meil õitsma löögu
ja ärgu lõppegu arm!"

*

Märkused. 1) See lugu tuletab väga ligidalt meelega müüti Freyrist ja Gerdist. Selles käsitletakse päikesejumala kihlust päikesega, kes magab taeva äärel asetseval mäel, mida piirab hele tuli. Sellest tulest peab jumal läbi tungima, et pääseda oma armsama juure.

2) Menglöd on siin päikesejumalanna Friggi teisik.

3) Fjölsvinn („paljuteadja“), hiiglane, kuna ju mägi, kus magab päikesejumalanna, asetseb idapoolsel taevarannal, seega hiiglasteriigis. Esialgse müüdikuju järele oli päikesneitsi hiiglase võimuses ja jumal pidi ta vabastama. Selles loos aga esineb Fjölsvinn Menglödi teenrina.

4) Kukk Vidofnir on meie autoril identne Kuldharjaga, kes äratub jumalad ja Walhalla-kangelased viimseks võitluseks. Sinmara on arvatavasti tulihhiiglase Surti naine. — Muide, autor on sellesse loose põiminud koet maailmalõpu-müüdist, millel vähe ühist loo sisuga.

5) Neid tingimusi on võimatu täita: kuke võib surmata ainult teatud sõjariistaga, aga et seda sõjariista kätte saada, peab kukk juba surmatud olema.

6) Nagu Friggil, nii on ka Menglödil rida abilisi neitseid, kellele ohvreid tuuakse ja kes haigeid terveks teevad. Snorri Edda järele on põhjamaise tervisejumalanna nimi Eir.

12. Rigi juhtumused.

Kord — nii jutustatakse vanades kirjades — rändas uuestisündinud jumal Heimdall piki mere kallast. Õhtul astus ta ühte elamusse, kus ta ennast Rigiks¹⁾ nimetas. Hütis põles tuli, ja tule juures istus elatanud abielupaar — Aï ning Edda²⁾. Rig võttis nende keskel pingil istet ja andis neile hääd nõu. Edda tõi toitu: jämedat, aganatega segatud leiba ja kausiga leent, aetas selle lauale ja kutsus külalise sööma. Oli õhtust võetud, läksid nad kohe magama: Rig heitis keskele, abielupaar tema kõrvale — mees ühele, naine teisele poole.

Kolm päeva ja ööd viibis sääl Rig ning jätkas siis oma teekonda. Üheksa kuu pärast aga tõi Edda poja ilmale; nad kastsid teda veega³⁾ ja nimetasid ta Thraeliks. Tal olid karedad kortsus käed jämedate sõrmede ja mustade küüntega, nägu oli tal inetu, selg küürus ja keha kondine.

Poiss kasvas ning kosus kiiresti ja hakkas varsti tööd tegema. Ta punus niint ja tassis metsast hagu, olles ametis vara hommikust hilja õhtuni. Mõne aja pärast ilmus hütти võõras ümmardaja, nägu ja käed päikese põletatud, jalad mudased. Ta istus pingile, ja tema kõrvale asus majarahva poeg; nad lobisesid ning naljatasid päeva läbi ja heitsid õhtul ühes asemele.

Nii elasid nad nagu naine ning mees, ja neil oli palju lapsi: poisse ja tüdrukuid. Nad ehitasid aedu, väetasid põldu, söötsid sigu, karjatasid kitsi ja lõikasid turvast. Neist põlvneb orjade ehk sulaste seisus.

Rig aga läks õiget teed edasi ja jõudis järgmisse majja; põrandal põles tuli, ja abielupaar — vanaisa ning vanaema — oli ametis kudumisega. Mees oli pöetud habemega, tal oli kitsas särk seljas ja üksik juuksekihar otsa ees. Naine kandis pääehet, linast rätikut õlgadel ja preesi rinnal.

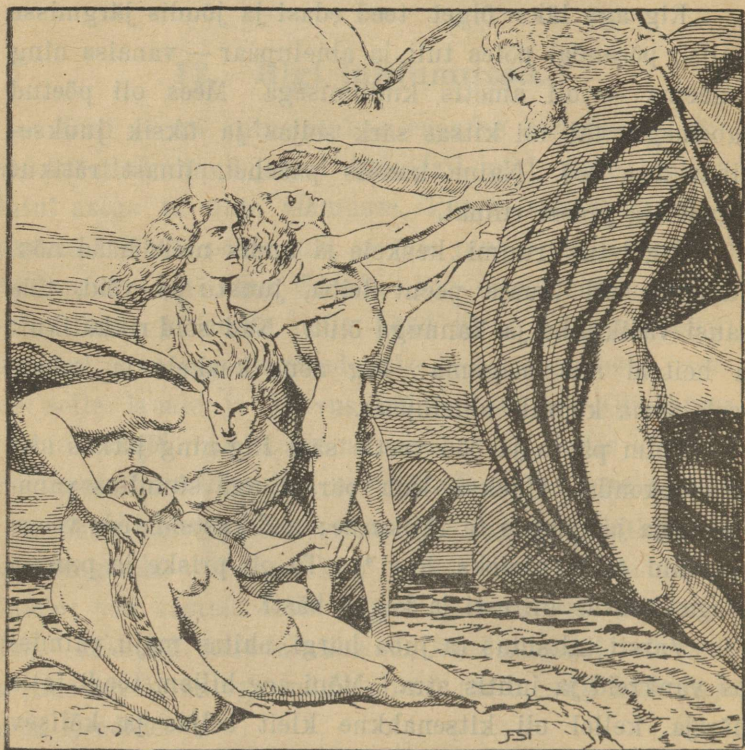
Rig istus ruumi keskele ja andis neile hääd nõu. Vanaema tõi lauale peent leiba, juustu ja võid, täie kausi vasikaliha ja kannuga õlut. Nad sõid rikkalikult ja heitsid siis magama: Rig asus keskele ja kahele poole tema kõrvale abielupaar.

Kolm päeva ja ööd veetis sääil Rig ning jätkas siis oma teekonda. Üheksa kuu pärast aga sünnitas vanaema poja ja mässis ta rätikusse; nad kastsid teda veega ja panid talle nimeks Karl⁴). Ta oli priske ja punase näoga, kasvas kiiresti ja kosus hästi.

Varsti taltsutas ta juba härgi, ehitas maju, valmistas vankreid ja juhtis atra. Mõni aeg hiljem toodi talle mõrsja, kellel oli kitsenahkne kleit seljas ja kõlisev võtmekimp puusal. Nad astusid abiellu, pidasid maja ning harisid põldu. Nende elu läks hästi, ja neil oli palju lapsi: poegi ja tütreid. Neist põlvneb vabade talupoegade seisus.

Rig aga läks õiget teed edasi ja jõudis ühe lossi juure. Lossi värav seisis lahti, ja ta astus sisse. Pingil istusid isa ning ema ja vaatasid teineteisele silma. Mees

keerutas nõõri, painutas vibu ja teritas nooli. Naine silitas oma riideid ja kohendas tanu. Ta kandis pikka kleiti, kõrget pääehet ja mälestusraha rinnal. Tema kulg oli heledam, rind läikivam, kael valgem kui valge lumi.

Rig istus ruumi keskele ja andis neile hääd nõu. Ema pani lina lauale ja tõi peent nisuleiba, hõbetatud vaagnail pruuni pekki ning praetud lindusid ja toredais karikais kallist veini. Nad jõid ning vestlesid, ja päev kadus. Rig tõusis lauast ja heitis süngi, tema kõrvale aga abielupaar — mees ühele, naine teisele poole.

Kolm päeva ja ööd viibis sääil Rig ning jätkas siis oma teekonda. Üheksa kuu pärast aga tõi ema poja ilmale ja mässis ta siidist rätikusse; nad kastsid teda veega ja panid talle nimeks Jarl⁵⁾. Tal olid heledad juuksed, valged põsed ja terased silmad nagu ussil.

Vanemate kodus sirgus ta noormeheks, õppis kilpi ja mõõka käsitsema, vibu painutama ja nooli teritama, oda heitma, koeri võtatama, ratsa sõitma ja jões ujuma. Metsast aga tuli Rig, õpetas talle runotarkust, nimetas teda oma pojaks, andis talle oma nime ja kinkis kõik oma maad, suguvõsa vana pärisomanduse.

Siis sõitis ta läbi pimedada metsa, üle jääste kõrguste, sütitas sõdasid, tappis vaenlasi ja vallutas maid. Ta sai rikkaks ja kinkis kõigile rohkesti kulda, kalleid ehteid ja toredaid hobuseid. Tema saadikud aga läksid välja ning tõi talle naiseks suursuguse Erna, kes oli peente sõrmedega, lumivalge ja tark. Oma mugavas kijas elasid nad rõõmsat elu, ja neil oli palju lapsi.

Lapsed kasvasid, õppides laudmängu ja ujumist. Hiljem taltsutasid nad hobuseid, kaunistasid kilpe, teritasid nooli ja heitsid oda. Aga noorem neist, kelle nimi oli Kuning⁶⁾, tundis runotarkust, kaitsvaid ja terveks-tegevaid nõiasõnu, oskas linnukeelt ja mõistis valu vähendada, vaenlase mõõku nüristada, maru, tuld ning merd vaigistada, ja lisaks oli tal kaheksa mehe jõud. Ta võistles Rig Jarliga⁷⁾ runotarkuses ja ületas õpetaja oma osavusega; nõnda omandas ta õiguse kanda Rigi nime ja tarvitada runotarkust.

Nii tekkis aadliseisus, millest jutustatakse kangelaslugudes.

*

- Märkused.** 1) Rig tähendab kelti keeles „kuningas“.
- 2) A i ja E d d a — „esiisa“ ning „esiema“.
- 3) Veega ristimise komme oli põhjamaail tuttav juba paganuse ajal.
- 4) Karl, esialgne vabade talupoegade nimetus, samuti nagu Thrael tähendab sulast, orja.
- 5) Jarl (inglisk. *earl*) ei olnud põhjamaail mitte seisusliku aadliku, vaid üldse „suursuguse“ nimetus.
- 6) Jarli kõige noorema poja nimi on algtekstis *Konr ungr*, s. t. „noor vürstivõsu“; sellest tuletatakse kuninglik tiitel: *konungr*, „kuningas“. Sõnademäng, mida tõlkes võimatu jälgida.
- 7) Rig Jarl, Kuninga isa, seni Jarl, kuni vana Rig (Heimdall) talle annab oma nime, seega märkides, et ta kuulub kuninglikku suguvõssa.

Teine jagu

Kangelaste-lood

1. Völundi lugu.

Kolm luikneitsit¹⁾ lendas lõuna poolt läbi Myrkvidi ja peatus mere rannal. Nad heitsid seljast oma sulgkleidid ja hakkasid ketrama kallist lõnga. Säälsamas ligidal aga elas kolm venda: Völund, Egil ja Slagfider. Need riisusid neitsite sulgkleidid, said sel kombel neitsid oma võimu alla, viisid nad oma majja ning jätsid sinna elama. Egil võttis naiseks Ölruni, Slagfider Hladgudi ja Völund Hervöri.

Seitse talve elasid neitsid säääl, kuid kaheksandal kasvas nende igatsus ja üheksandal ei suutnud nad enam välja kannatada. Ning ühel päeval põgenesid nad ja lendasid jälle läbi Myrkvidi, et järele vaadata, kas kuski ei lööda lahinguid.

Kui Völund ja tema vennad koju jõudsid kaugelt jahikäigult ja eest leidsid tühja maja, kurvastasid nad väga. Egil võttis oma suusad ja sõitis ida poole, et otsida Ölruni, Slagfider aga läks lõuna suunas Hladgudi järele. Üksi Völund jäi koju, tagus punasest kullast sõrmuseid ja seadis neid ritta niinest nõöri otsa. Nõnda ootas ta oma heledajuukselist naist.

Völundi rikkusest sai kuulda njaride kuningas Nidud ja otsustas Völundi oma teenistusse sundida. Ühel vaiksel ööl sõitis ta sõdurite saatel Hundiorgu,

kuulsa sepa elukohta. Sõdurid olid üleni raudriideis ja nende kilbid kiirgasid kuuvalgel. Völundi maja juure jõudnud, tulid nad sadulaist ja astusid sisse. Nad

käisid läbi kogu saali, kuid see osutus tühjaks. Siis loetlesid nad Völundi sõrmused, mida oli kokku seitse-sada, ja panid need tagasi nende paika. Ainult ühe neist, kõige kaunima, võidusõrmuse, pistis kuningas põue.

Tark Völund tuli jahilt koju, tegi tule kuivadest

okstest ja hakkas küpsetama karuliha. Pärast sööki heitis ta karunahale ja loetles oma sõrmused: üks neist puudus. Ta uskus, et selle on võtnud sõrmuse omanik noor Hervör, kes tulnud tagasi koju, ega aimanud midagi paha. Kaua istus ta karunahal, kuni viimaks vajus raskesse unne. Kui ta jälle ärkas, leidis ta oma käed köidikuis ning jalad ahelais.

„Kes on need vürstid,“ hüüdis ta, „kes mu jalad on pannud ahelaisse ja käed sidunud niinest nõõridega?“

Nidud, njaride kuningas, küsis vastu: „Kust said sa, haldjate vürst, kätte meie kulla? Kulda ei ole siin ammu olnud: kaugel on see maa Reini kaljudest²⁾.“

„Veel kallimaid asju oli meil,“ kostis Völund, „kui meie kõik alles koos elasime: Hladgud ja Hervör olid Hlödveri tütre, Ölrun aga Kiari tütar.“

Kuid see vastus ei päästnud Völundi: tema vara riisuti ja ta ise viidi kinniköidetuna kuninga lossi. Tema võidusõrmuse andis kuningas oma tütrele Böd-vildile, tema kalli mõõga aga pidas endale. Kui kuninganna mõne aja seppa oli seiranud, ütles ta:

„Ei ole sugugi rõõmus see, kes metsast on tulnud! Tema silmad hõõguvad nagu hiilgavad ussikesed, ja ta kiristab hambaid, kui talle mõõka näidatakse või kui ta märkab sõrmust Böd-vildi sõrmes. Silmapilk lõigake läbi künnapuud ta jalgadel ja asetage ta elama Sävarstadile!“

Nõnda ka sündis: tal lõigati läbi põlvesooned ja ta asetati Sävarstadi saarele, mis oli üsna ranna lähedal. Sääal ta siis istus oma sepikojas, kavatses kättemaksu ja kõneles endamisi:

„Nidudi käes näen ma oma mõõga, mille ma valmistasin nii terava kui suutsin ja mida karastasin, kuni arvasin olevat tugeva küllalt. Nüüd on minult riisunud see hiilgav sõjariist ja seda ei tooda iialgi Völundi sepikotta; Böldvild aga kannab minu abikaasa kuldsõrmust — ja mina ei suuda selle eest kätte tasuda!“

Aeg veeres; Völund ei maganud öösigi, vaid keerutas haamrit: ta valmistas Nidudile kavalat kingitust.

Kord tulid kuninga mõlemad pojad Sävarstadile, et vaadelda sepa varandusi. Nad küsisid võtmed, läksid kirstu juure ja avasid selle: palju nägid nad sääl kalteid ehteid ning punast kulda. Kuid otsustatud oli nende saatus, sest sepa pääs valmis kättemaksu-kava.

„Tulge üksinda teisel päeval!“ ütles ta. „Ma annan teile kõik kulla, mida siin näete. Aga ärge öelge ühelegi inimesele kodus, ka mitte ümmardajaile, et tulete minu juure!“

Teisel päeval tulidki poisid jälle ja nõudsid võtmeid, et kirstusse vaadata. Kuid otsustatud oli nende saatus, kui nad sinna sisse vaatasid. Völund lõi neil pääd otsast ja viskas nende jalad kolde-auku. Nende pääludest tegi ta hõbetatud karikad Nidudile, silmadest kalliskivid kuningannale, hammastest rinnaehted Böldvildile.

Siis aga juhtus, et Böldvildi kallid sõrmused katki läks. Nuttes viis ta tükid sepa juure ja hüüdis: „Ainult sulle, Völund, usaldan selle avaldada!“

„Ma parandan nõnda su sõrmuse,“ vastas Völund, „et see veel peenem näib sinu isale, sinu emale mitte vähem väärt ja sulle endale sama kaunis kui enne.“

Ta andis neitsile õlut, mille mõjul see varsti magama uinus.

„Nüüd olen ma tasunud pahadele inimestele kõigi nende kuritegude eest,“ lausus Völund endamisi, „ainult ühe eest mitte!“

Bödvidl aga oli uimastatud õlleaurust ega teadnud end kaitsta Völundi vastu.

„Tõepoolest!“ kõneles Völund. „Ma ei saa terveks teha oma sooni, mis Nidudi timukad läbi lõikasid; kuid kaunima kunsttöö kui Nidudi sõrmused valmistas öösiti minu käsi ³⁾!“

Ja naerdes tõusis ta lendu ning lendas kuninga lossi kohale, kuna Bödvidl nuttes laiult lahkus, hirmul oma armsama ja isa viha eest.

Kuninganna oli seni väljas seisnud, nüüd läks ta saali ja hüüdis: „Oled sa ülal, Nidud, njaride kuningas? Völund lendab õhus!“

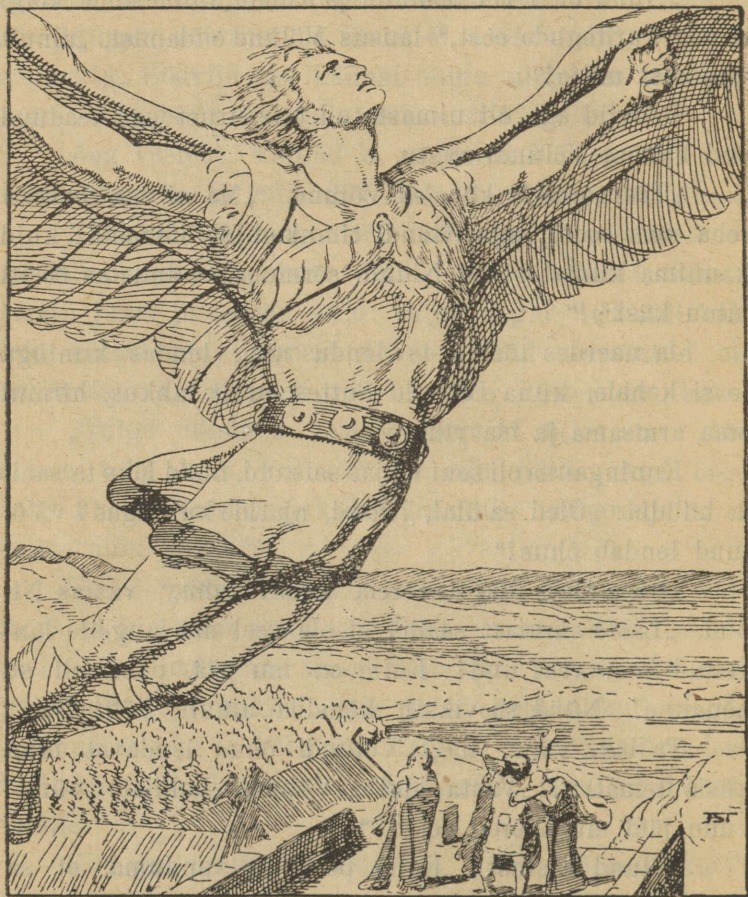
„Olen alati ülal ega leia kuski rahu,“ vastas Nidud. „Easte surmast saadik ei ole veel mu laugeile langenud kosutavat und! Külma on mu pää, paha oli su nõuanne! Nüüd sooviksin kõnelda ainult Völundiga.“

Ta läks välja, nägi Völundi õhus lendavat ning küsis temalt: „Vasta mulle, Völund, haldjate vürst: kuhu jäid mu noored pojad?“

Völund vastas: „Enne pead sa vanduma, et sa midagi paha ei tee Völundi naisele ⁴⁾, et sa ei surma minu kallimat, kuigi mul oleks naine, kes sugulane sulle endale, kuigi mul oleks laps kuninga kojast!“

Kui Nidud seda oli töötanud, jätkas Völund: „Mine sepikotta, mis sa Völundile lasksid ehitada, säält leiad

veristatud korjused. Pääd raiusin ma poistel maha ja nende jalad viskasin kolde auku! Nende päaluudest

valmistasin hõbedased karikad Nidudile, nende silmadest kalliskivid kuningannale, hammastest rinnaehted Bödvidile! Last kannab nüüd minult Bödvid, teie ainus tütar!”

„Ei ole asja, mis mind rohkem kurvastaks!“ hüüdis Nidud. „Kõige pahemat sooviksin sulle selle eest. Kuid ei ole nii pikakasvulist kangelast, kes su kätte saaks, keegi ei ole nii tugev, et sind maha lasta, sest sa tõused pilvedeni üles.“

Naerdes tõusiski Völund kõrgele õhku, kuna Nidud talle kurvalt järele vaatas. Siis aga laskis Nidud, njaride kuningas, oma tütre kutsuda ja küsis temalt:

„Kas on tõsi, mis Völund ütles: oled sa temaga koos viibinud laiul?“

Bödvild vastas:

„On tõsi, Nidud,
mis tõendas Völund:
ma tema juures
tõepoolest olin.
End Völundi vastu
ei võinud ma kaitsta,
sest oodata paha
ei osanud ma!“

Kurvastatud Nidud tappis enese Völundi mõõgaga. Bödvild aga sünnitas üheksa kuu järele poja, kellest sai kuulus kangelane.

*

Märkused. 1) Luikneitsid on walküürid, kes ketravad saatuslõnga. Myrkvid, Edda-lauludes tüübiline laialdase, pimedada metsa nimetus.

2) Kuningas kahtlustab Völundi, et ta kulla on riisunud, sest Hundiorg on kaugel kullarikkaist Reini maadest. Seevastu tähendab Völund, et tema ja ta vendade naised on pärit lõunapoolseist vürstikodadest, mis kuulsad oma rikkuse poolest.

3) Üks teine saagakuju jutustab, et Völundi vend Egil lindusid laskis ja nende suled Völundile viis, et ta endale võiks valmistada sulgkleidi ja selles põgeneda.

4) Völundi naine on siin muidugi Bödvild. Völund palub tema eest ainult seepärast, et lõpule viia oma kättemaksu: kuningas peab nägema oma kijas üles kasvavat võõra lapse.

2. Lugu Helgist, Hjörvardi pojast.

1. Siglind ja noor Helgi.

Kuningas Hjörvardil oli juba kolm naist, aga ta andis tütuse, et astub veel abiellu selle neitsiga, kes tema meelest kõige ilusam. Kord seisis kuninga väepäälük Atli teiste sõduritega ühe puu all, ja nad seletasid üksteisele, et ei ole olemas kaunimaid naisi kui nende isandal. Siis aga kuulis Atli puu otsas lindu sädistavat; see ütles:

„Oled sa näinud Siglindi, Svafniri tütart, kes on kõige ilusam naiste seas, kuigi Hjörvardi naised näivad ilusad kangelastele?“

„Kas tahad, tark lind, edasi kõnelda Atli, Idmundi pojaga?“ küsis Atli.

„On's aadlismees valmis mulle ohverdama¹⁾?“ jätkas lind. „Kas võin vabalt valida sellest, mis on vürsti lossis?“

„Ära vali ainult Hjörvardi,“ ütles Atli, „ega tema poegi ega ka vürsti kauneid naisi! Lepime ausasti, sõbra kombel!“

„Ma valin ühe templi,“ vastas lind, „ja pühi altareid ja kuldsarvedega lehmi kuninga varandusist, kui Siglind magab tema käte vahel ja talle järgib vabatahtlikult.“

Atli kõneles sellest Hjörvardile, ja kuningas saatis ta Svafniri juure Svavamaale, et kosida Siglindi naiseks kuningale.

Svafniril aga oli nõuandja Franmar, kes soovitas kosimist tagasi lükata. Kui Atli talve läbi Svafniri juures oli elanud, pöördus ta tühjalt koju. Kuningas Hjörvard küsis, mis ta kaasa toob, ja ta vastas:

„Meil oli küllalt vaeva, kuid vähe saime tasu; hobud väsisid rännates karmis mägestikus, pidime minema läbi Sämorni vete, kuid meile ei antud toredasti ehitud Svafniri tütart, kelle sa käskisid tuua.“

Varuti uuesti sõidu vastu, ja kuningas ise sõitis

kaasa. Ülalt mägedelt nägid nad Svavamaal põlevaid talusid ja suuri tolmupilvi, mida tõstsid ratsanikkude salgad. Kuningas Hrodmar, kes ka asjata Siglindi kolinud, oli nüüd riisudes ning põletades maale tunginud ja Svafniri surmanud. Nõuandja Franmar oli põgenema aidanud kuningatari Siglindi ning oma tütre Alofi ja need peitnud ühte mägimajja.

Selle lähedale lõi kuningas Hjörvard ööseks oma telgi. Atli läks maja juure, nägi katusel suure linnu ja laskis selle maha. Selgus, et see oli Franmar, kes kotka kujul oli valvanud neitseid. Atli astus majja, leidis säält kuningatari Siglindi ning Alofi ja viis mõlemad Hjörvardi juure. Nad reisisid saagiga tagasi koju, kus kuningas nais Siglindi, Atli aga Alofi.

Hjörvardil ja Siglindil oli poeg; see kasvas suureks ning ilusaks, kuid ta oli tumm, nii et talle nime ei saanud anda. Kord istus ta väljas künkal ja nägi enda poole ratsutavat üheksat walküüri; üks neist oli ülikaunis, ja see hüüdis talle:

„Iialgi ei valitse sa, Helgi, vara ega maad, kui sa alati vaikid — ole nii vahva kui tahes!“

„Sa andsid mulle nime, hiilgav neitsi, kuid mis annad mulle kingituseks? 2) Vali nüüd hästi, enne kui otsustad! Ma keeldun sind tänamast, kui sa ei saa minu omaks.“

„Sigari saarel nägin ma mõõku,“ vastas walküür, „ainult neli puudus viiestkümnest; üks neist, mis kullega ilustatud, on kõige parem. Selle käepide annab kuulsust, nupp vahvust, tera ots äratab hirmu, kasuks mõõga kandjale; teral aga magab verine uss ja seljal keerleb vihane rästik 3).“

Walküüri nimi oli Svava, ja ta oli kuningas Eylimi tütar. Helgi tõi juhatatud mõõga Sigari saarelt ja sai vahvamaks sõjameheks, ning Svava kaitsis teda lahinguis.

Kuid seni ei olnud veel kätte makstud Svafniri, Siglindi isa, tapmise eest. Seepärast ütles Helgi oma isale:

„Meile ei too õnne, Hjörvard, sinu viivitus, kuigi sa oled vahva kuningas: tuli neelas vürsti talud, kes sulle kunagi ei teinud paha, ja Hrodmar omab varandusi, mis kord kuulusid meie esiisadele. Ta elab muretuna ja usub, et surnud on kõik nende varanduste pärijad.“

Kuningas Hjörvard muretses Helgile sõjaväe. Sellega läksid Helgi ning Atli Hrodmari vastu ja tapsid ta.

2. Sõnavahetus Hrimgerdiga.

Helgi lõi veel palju lahinguid mõõgaga, mille omanikuks ta oli saanud Svava abil, ja Atli saatis teda kõigil sõjakäikudel.

Kord sõitsid nad laevastikuga Hatafjordi; sääl elas kaljudel hiiglane Hati, Helgi läks tema vastu ja lõi ta surnuks.

Järgmisel ööl oli Atli valvekorral Helgi laeval. Siis tuli kaldale Hrimgerd, hiiglase Hati tütar, kes enese märaks muutnud, ja hüüdis Atlile:

„Kes on need kangelased Hatafjordis, kelle laevu palistab kilpide rida? 4) Teie ei näi tundvat sugugi hirmu; teatage mulle, kes on teie kuningas.“

„Helgi on tema nimi,“ vastas Atli; „sul ei ole võimu talle paha teha. Raudkeulad kaitsevad tema laevu; nõidnaised ei suuda meid hukutada.“

„Kuidas on sinu nimi, auväärt kangelane, kuidas hüüavad sind sõdurid? Vürst vist usaldab sind, et pani su valvama keulale.“

„Atli on mu nimi; olen sulle õnnetuseks, sest vihkan nõidade sugu. Olen sageli valvanud raudsel keulal ja hävitanud öiseid tonte. Kuidas aga hüütakse sind, kes sa tunned nälga korjuste järele? kes sigitas su, nõid? Et sa vajuksid kaheksa penikoormat maa alla! Et puu välja kasvaks sinu põuest!“

„Hrimgerd on mu nimi, Hati oli mu isa; ta oli teguvõimsam hiiglaste hulgas: palju naisi riisus ta küladest, enne kui langes Helgi läbi.“

„Sa ise, nõid, varitsesid kuninga laevu; Ranile⁵⁾ oleksid sa annud vürsti sõdurid, ei oleks sind tabanud mõök.“

„Sa eksisid, Atli, sa nägid und, sest sulgesid silmad, et uinuda: minu ema oli see, kes varitses kuninga laevu. Sa hirnuksid, Atli, kui sa ei oleks kohitsetud, kuna sa mind näed saba keerutavat. Sinu süda, arvan ma, ei ole mitte õigel kohal, muidu ju tahaksid mind.“

„Sa pead tundma õppima täkku, kui lähen randa: olen otsustanud teha su tùmaks; küllap siis langeb su sabagi.“

„Tule randa, Atli, kui julged, ja kohtame teineteist; ma löön sisse su ribid, kui juhtud mu küünte vahele.“

„Ma ei saa tulla, enne kui sõdurid ärkavad ja mu vabastavad valvekorralt. Ma ei imestaks sugugi, kui mõni nõidnaine laevale tõuseks lainetest.“

„Ärka, Helgi!“ hüüdis siis Hrimgerd. „Anna tasu Hrimgerdile selle eest, et tapsid Hati! Üks õõ luba mind magada enda juures: see olgu mulle lunastusrahaks.“

„Sa oled vastik inimestele!“ kostis Helgi. „Võid armastada Lodinit, hiiglast, kes elab Männisaarel. See kaval hiiglane, õelam mägede elanikest, on sulle kohasem armukeseks.“

„Sa himustad neitsit, kes kaitsis teie laevu,“ ütles Hrimgerd. „Tema tegu on, et mul jõudu ei ole hävitada sinu meeskonda.“

„Kuula mind, Hrimgerd!“ hüüdis Helgi. „Tahad, et ma peaksin tasuma sinu hingepiina, vasta kuningale: oli see ainus neitsi, kes kaitsis vürsti, või sõitis veel teisi ühes temaga?“

„Kolm korda üheksa neitsit oli neid,“ vastas Hrimgerd, „kuid kõige eel ratsutas hiilgav kilpneitsi; nende hobused raputasid endid ja hobulakkadelt langes kastet orgudesse.“

„Vaata ida poole⁶⁾, Hrimgerd!“ hüüdis Atli. „Heli-runodega on Helgi sinu surmanud. Kaitstud on nüüd laevad merel ja kaitstud ka meeskond!“

„Päev on saabunud, Hrimgerd!“ ütles ka Helgi. „Niikaua on Atli sind kinni hoidnud, kuni su tabas õnnetus. Pilkealuse kivikujuna jääd nüüd siia seisma.“

3. Helgi surm.

Helgi ja Svava vandusid teineteisele ustavust ja armastasid teineteist väga.

Hedin, Hjörvardi vanem poeg teisest naisest, elas oma isa lossis Norramaal. Talvise pööripäeva õhtul, kui ta üksinda metsast jahilt tuli, kohtas ta hiiglasnaise, kes ratsutas hundil; naine pakkus end talle kaitsevaimuks, kuid ta lükkas pakkumise tagasi. Siis ütles

naine: „Selle eest pead sa mulle tasuma pühitsetud karika juures!“ 7)

Samal õhtul toodi ohvrisiga saali, mehed panid oma käed selle pääle ja vandusid vande püha karika juures. Hedin andis tõotuse, et võidab enesele Svava, Eylimi tütre, oma venna armsama. Kuid teisel hommil valdas teda kahetsus, ta varus reisi vastu ja ruttas metsikuid üksildasi teid lõuna poole, kuni leidis oma venna Helgi. See hüüdis talle:

„Ole tervitatud, Hedin! Tõid sa uusi teateid Norra- maalt? Mis ajas su kodust välja, kangelane? Üsna üksi oled sa tulnud meie juure.“

„Ma olen süüdi kurjas teos,“ vastas Hedin. „Vandusin püha karika juures, et võidan enesele kuningatari, Helgi abikaasa.“

„Jäta etteheitel!“ ütles Helgi. „Varsti läheb ju täide sinu tõotus. Mind kutsus keegi vürst kaksikvõitlusele Sigari väljale, juba kolme öö⁸⁾ järele pean sääl olema. Mul ei ole mingit lootust pääseda: nõnda pöördub saatuse sinu soovi järele. Mine tagasi koju ja ütle Svavale, et tahan teda veel näha.“

Hedin ruttas Svava juure ja hüüdis:

„Helgi saatis mu siia, et peaksin sulle teatama: vürst tahab enne surma sind veel kord näha.“

See oli Alf, Hrodmari poeg, kes Helgi oli kutsunud Sigari väljale. Sääl võideldi ägedasti, ja Helgi jäi surmavalt haavatuna võitluspaigale.

Kui Svava sinna jõudis, hüüdis Helgi:

„Ole tervitatud, Svava! Valitse oma valu! See on elus meie viimne kohtamine: veri voolab mu haa-

vadest, liig ligidale südamele tabas mõök. Minu tahtmine on -- ära nutsa, Svava! — kui tahad kuulda mu

sõnu: valmistu oma voodi Hedinile, noorele valitsejale kuulugu sinu süda!“

Kuid Svava vastas:

„Ma vandusin nõnda
kord valges kodus,

kui Helgi mulle
häid kinke tõi,
et sülelda iial
ei taha ma ilmas
teist kangelast enam,
kui kadunud Helgi.“

„Suudle mind, Svava!“ hüüdis Hedin. „Ma ei pööra enne koju, kui olen kätte maksnud venna surma, kes oli esimene vürst maailmas.“

Ja Helgi suri, kuid tema ja Svava kohta on teada, et nad uuesti sündisid.

*

Märkused. 1) Lind on arvatavasti mõni jumalik olend, kes muutnud enese kuju.

2) Walküür kõnetas nimetat tumma ja andis talle sellega kõnelemisvõime.

3) Tähendab, mõõgale oli täkitud kuulsust-toovaid ja vaenlasi hävitavaid nõiakirju.

4) Sõjalaevadel riputati meeskonna kilbid välise parda kohale, võib-olla selleks, et kaitsta mehi vaenlase laengute eest.

5) Ran, merijumala Ägiri abikaasa, kes oma võrguga uppujad põhja kisub.

6) Päikese valgus kivistas hiiglased ja kääbused.

7) Vanadel germaanidel oli talvine pööripäev püha, mil puhul nad tuppa tõid Freyrile ohverdatava sea; sellele panid mehed oma käed ja andsid töotuse pühitsetud karika juures.

8) Germaanid arvasid aega mitte päevade, vaid ööde järele, nagu juba Tacitus teatab.

3. Lugu Helgist, Hundingi-tapjast.

See oli ürgajal: kotkad kisasid ja taevaseilt mäge-

delt voolas püha vett, kui Bralundi lossis Borghild poja sünnitas. Saabus öö, tulid nornid ja määrasid kuninga-pojale tema saatuse: nad ennustasid talle au ning kuul-sust, tegid ta tublimaks kangelaste seas. Nad kudasid võimsalt saatustlõnga puhtast kullast, kinnitasid selle keskkoha taevale, otsad aga idasse ja läände, nii et kuninga maa jäi keskele. Puu oksal istus näljane ronk ja hüüdis teistele:

„Ma tean midagi, mida teie ei tea! Raudrüüs seisab varsti kuningapoeg, kes sündis öösi; nüüd algab meie päev! Tal on terased silmad¹⁾, mis ennustavad kangelast — seepärast olgem rõõmsad!“

Ka sõdurid aimasid temas tulevast kangelast, kelle jumalad saatnud inimlastele. Kuningas andis talle nimeks Helgi ja kinkis talle rohkesti maid.

Ta kasvas kiiresti, jagas meelsasti kulda oma meeskonnale ega lasknud oodata vaenlasi. Kui ta viisteistkümme aastat²⁾ oli vanaks saanud, tappis ta Hundingi, kes kaua valitsenud maad ja rahvast. Hundingi pojad nõudsid suurt tasu ja rikkalikku lunastusraha, sest nende kohus oli kätte maksta isa surmajale. Kuid ta ei maksnud neile midagi, vaid ennustas peatset võitlust.

Vürstid kogunesid kiiresti lahinguväljale, ja algas heitlus. Helgi saatis teise ilma kõik Hundingi pojad³⁾, ja hundid, Odini koerad, ruttasid saagile.

Korruga puhkes valgus kõrgel mäel ja valgusest sähvisid välgud⁴⁾; vürst nägi üle taeva ratsutavat neitseid, kes kandsid kõrgeid kiivreid; nende raudriided olid verega määrdunud ja odade otsad kiirgasid. Võidukas

vürst küsis neilt, kas nad ei taha sõita õomajale ühes kangelaslega. Sigrun aga hüüdis sadulast, et neil muud on teha kui õlut juua heldekäelise vürsti juures.

„Oma lihase lapse — kõneles ta — kihlas mu isa Granmari õela pojaga. Ma ütlesin küll Hödbroddile, et ta kõlbab kuningaks sama vähe kui kassipoeg; siiski tuleb juba mõne öö järel see vürst, et koju viia Högni tütar, kui sa, Helgi, kuningat võitlusele ei kutsu või temalt neitsit ei röövi.“

„Ärgu hirmutagu sind Hödbrodd!“ hüüdis Helgi. „Enne peab löödama lahing: tahan katsuda Hödbroddi tugevust; kuni mina elan, ei saa ta sind mitte.“

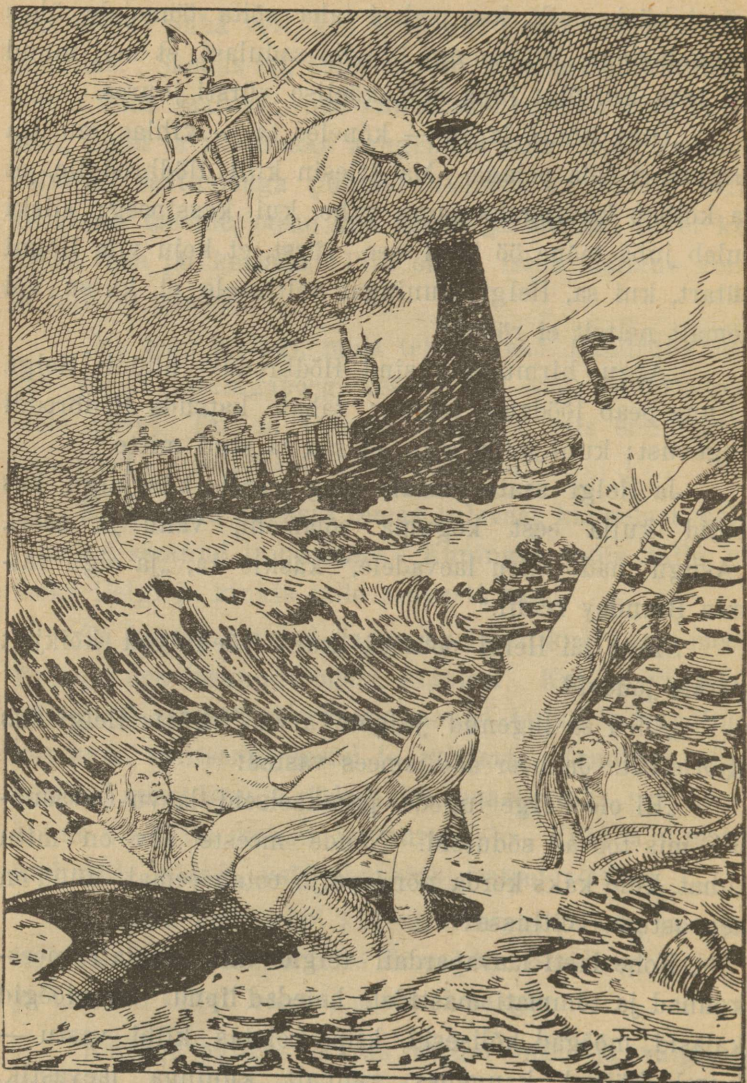
Ja Helgi saatis maale ning merele käskjalgu, kes pidid kulla eest koguma sõjamehi, vanu ja noori. „Asugu nad ruttu laevadele,“ käskis ta, „ja olgu valmis Brandey reidil.“

Sinna jäi Helgi ootama, kuni väehulgad kõikjalt päralt jõudsid.

„Oled sa lugenud julgete arvu?“ küsis Helgi siis Hjörleifilt. Ja noor aadlismees vastas:

„Ei ole kerge lugeda pikakaelseid laevu Örvasundil, mis toovad sõdureid. Nende meeste arv on mitu tuhat, kuid kaks korda nõndapalju ootab eemal: nüüd on aeg astuda võitlusse!“

Kohe lasti laevapardail telgid alla, äratati meeskonnad ja tõmmati mastidele heledad lipud. Aerulöögid kajasid, mõõgad kõlisesid, kilp kõlatas kilbi vastu — kiirel käigul kaugenes rannalt kuninga laevastik. Näis, nagu oleksid mäed või veed valmis lõhkema, kui laevaninad kokku puutusid lainetega. Helgi käskis

purjed veel kõrgemale tõmmata, sest wikingid ei kart-
nud mitte, kuigi Ägiri tütreid laevu ähvardasid uputada.

Ülalt kaitsis kangelasmeelne Sigrun Helgi sõdureid ning nende laevu, ja nõnda pääsid need Rani küünte vahelt. Õhtuks jõudsid kõik kaunid laevad rahulikule veele; murega seirasid vaenlase väejuhid valvekingult laevastiku lähenemist.

„Kes on see kuningas,“ küsis Gudmund, Granmari poeg, „kes juhib laevastikku ja saadab randa sõjakaid mehi?“

Vastuseks tõusis mastile punane kilp⁵⁾ kuldsete äärtega, ja Sinfjotli, Helgi vanem poolvend, kes osav kõnes, hüüdis Gudmundile:

„Kui sa täna õhtul sigu söödad ja koertele toitu jagad, siis ütle omadele, et idast on tulnud ylfiigid⁶⁾, kes himustavad võidelda. Laevastiku keskel võib Hödbrodd leida kangelase Helgi, kes sageli on toitnud rai-sakulle, kui sina veskil ümmardajaid suudlesid.“

„Sinu keha võin küll heita toiduks ronkadele Hundikalju⁷⁾ juures,“ vastas Gudmund, „kuid iialgi ei sööda ma koeri ega sigu — söimle vanaõelaga, kui tahad!“

„Sina, Sinfjotli, peaksid parem võitlusse ruttama, aga mitte asjata kulutama söimusõnu, kuigi suurim viha lahutab vaenlasi,“ hurjutas ka Helgi. „Mulle ei meeldi Granmari pojad, kuid wikingite kohus on kõnelda tõtt: nad on küllalt tõendanud, et julgevad käsit-seda mõõka.“

Granmari mehed pöörsid hobud ja kihutasid läbi uduste orgude ning sügavate kuristikku, nii et mäed värisesid. Koduõues seisis Hödbrodd, kiiver pääs; see hüüdis neile vastu:

„Mis mure ajab koju teid, lahingukangelased?“

„Kiired laevad sõudsid randa vahva ylfingite sõjaväega; viisteistkümmend väesalka astus maale, kuid eemal ootab veel mitu tuhat sõdurit. Kaljusadamas peatusid mustad lohed⁶⁾, mis ilustatud kullaga; sääl asub Helgi pääjõud: küllap ta algab varssi lahingu.“

„Kihutage kiiresti Myrkvidi poole,“ käskis Hödbrodd, „ja koguge sõjamehi; ärge jätke koju kedagi, kes jaksab mõõka tõsta. Paluge appi Högni ja Hringi pojad, Atli ning Yngvi ja ka rauk Alf, kes meelsasti osa võtavad lahinguist! Korraldagem võlsungitele vääriline vastupanu!“

Sõjaväed kogunesid Hundikalju juure, kus puhkes torm; üha oli Helgi Hundingi-tapja esirinnas igal pool, kus võitlesid kangelased. Taevast tulid kiivreis neitsid — lahingumüra kasvas — ja toetasid kuningat. Odade vihinas — kui vaenlase jõud hakkas raugema — hüüdis Sigrun:

„Au sulle, Helgi! Valitse rahvast ja tunne rõõmu elust! Sa oled võitnud vürsti, kes mõnigi kord on löönud vaenlasi! Sa võitsid endale õiguse omandada kulda ja vürstlik neitsi. Sulle on osaks langenud maa ja valitsusvõim — otsas on heitlus!“

Helgi pöördus koju ja nais Sigruni, kes talle poegi sünnitas. Kuid naisevend Dag, kes lahingust eluga pääsnud, haudus kättemaksu isa eest. Ta ohverdas Odinile, ja Odin laenas talle oma oda. Sellega tappis ta Helgi, kui see metsas viibis.

Mure ja kannatuse pärast suri Sigrungi varsti.

*

Märkused. 1) Kuulsate suguvõsade liikmeil on sageli terav ja läbitungiv pilk, mis äratab hirmu inimestes ja isegi loomades. Sellane pilk on kogu võlsungite suguvõsal.

2) 15-aastaselt sai norra õiguse järele noormees täisealiseks.

3) Et Helgi kõik Hundingi pojad tappis, ei vasta järgnevale loole, mille järele kuningas Sigmund ja Eylimi langevad Hundingi poegade käe läbi.

4) Walk üürid olid alguses pilvapäised olevused.

5) Punane kilp on vaenluse tunnusmärk, valge kilp seevastu märgib rahulikke kavatsusi või kokkuleppe- ja rahusoovi.

6) Ylfingid oli esialgu Helgi suguvõsa nimetus, hiljemini tuli selle kõrval tarvitusele: võlsungid.

7) Hundikalju ehk Hundikivi on Edda-lauludes tüübiine lahinguvälja nimetus.

8) Lohe deks nimetati sõjalaevu seepärast, et nende ninad harilikult olid lohepää kujulised.

4. Regini lugu.

1. Andwari nõiasõrmus.

Kuningas Sigmund oli naiseks võtnud Hjördise, kuningas Eylimi tütre. Kord tungisid Hundingi poeg Lyngvi ja tema vennad Sigmundi kuningriiki ja tapsid Sigmundi ning tema äia.

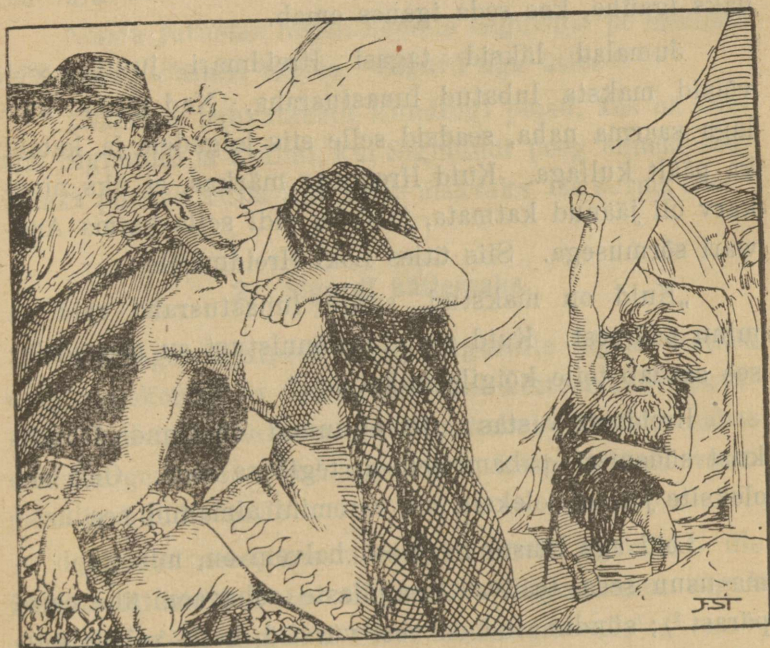
Sigmundi lesk, kes kandis last südame all, talutati väejuhi Alfi laevale, kes oli taani kuninga Hjalpreki poeg. Alf viis lese oma isa lossi ja nais ta hiljemini, kui ta Sigurdile oli elu annud.

Ühel päeval viidi Sigurd kunstiosava sepa Regini juure, kuhu ta jäigi kauaks ajaks. Sepp tagus talle Sigmundi mõõga tükkidest tubli mõõga, mille nimi oli Gram. See mõök oli erakordselt terav: kui Sigurd selle jökke kastis ja selle tera kokku puutus villaudemega, mida tuul pärivett alla tõi, lõikas see villaudeme kergesti läbi. Sama mõõgaga purustas Sigurd Regini alasi.

Nüüd avatles Regin Sigurdit, et ta tapaks lohe Fafniri ja vallutaks selle kulla. Kui Sigurd küsis, kes see Fafnir õieti on, jutustas Regin talle järgmist, mis juhtunud ürgajal:

Kolm jumalat — Odin, Hönir ja Loki — jõudsid kord oma rännakul ühe kose kaldale. Sääl istus Otr, hiiglase Hreidmari poeg, kes enese saarmaks oli muut-

nud, ja sõi lõhekala. Ta tegi seda kinnisilmi, sest ta oli nii ihne, et ei võinud näha, kuidas toit järjest vähenes. Loki viskas ta kiviga surnuks, ja nad tõmbasid tal naha seljast. Õhtul läksid nad hiiglase Hreidmari juure öömajale ja näitasid talle oma saaki. Hiiglane kutsus oma kaks teist poega, Fafniri ja Regini: ühisel jõul vangistasid nad jumalad ja nõudsid neilt kõrget lunastusraha. Nimelt pidid jumalad saarma naha kulda täis toppima ja ka päält kullaga katma.

Et kulda muretseda, läksid jumalad pimedushaldjate ehk kääbuste riiki.¹⁾ Nad jõudsid kose kaldale, kus elas kääbus Andwari havi kujul; Loki püüdis havi kinni ja ütles talle:

„Mis kala see on, kes ujub vees ja ennast ei kaitse õnnetuse vastu? Nüüd päästa end Heli käest: muretse meile punast kulda!“

„Andwari on mu nimi,“ vastas kala, „olen juba paljudes vetes ujunud. Ürgajal määras õnnetusnorn, et pean elama vees.“

Ta pidi jumalaile välja andma kõik oma kulla, samuti ka nõiasõrmuse, mis iseenesest sünnitas uusi sõrmuseid; aga ta needis selle kulla, et see surma saadaks igaühe, kes seda iganes omab.

Jumalad läksid tagasi Hreidmari juure, sest võisid maksta lubatud lunastusraha. Nad täitsid kullaga saarma naha, seadsid selle siis jalgadele ja katsid ka päält kullaga. Kuid Hreidmar märkas, et üks nina-karv oli jäänud katmata, ja Odin pidi selle katma Andwari sõrmusega. Siis ütles Loki Hreidmarile:

„Kuld on makstud, suure lunastusraha said sa minu pää eest. Kuid see ei too õnnistust su poegadele: see saadab teile kõigile hukatust!“

Hreidmar vastas: „Sa ei annud oma andi sõbrali-kust südamest, pahamõtteliselt tegid sa seda. Oma elu oleksite jätnud, oleksin ma varemini aimanud needust.“

Loki aga lausus: „Veel halvem on, mis tuleb — ma usun seda teadvat: sugulaste vihavaen ühe naise pärast²⁾); sündimatud on veel vürstid, kelle vahele külvab riidu see kuld.“

„Ma arvan,“ vastas Hreidmar, „et võin omada punast kulda, kuni kestavad mu elupäevad; sinu ähvardust ei pane ma mikski. Nüüd käige minema minu kodust!“

Ja jumalad läksidki minema. Fafnir ja Regin aga nõudsid osa sellest kullast, mis oli makstud lunastusrahaks nende venna eest. Hreidmar ei annud neile midagi. Kuid kord, kui ta magas, torkas Fafnir talle mõõga südamesse.

Oli Hreidmar surnud, pidas Fafnir kõik kulla endale. Ta peitis selle Gnitanõmmele³⁾ ligipääsmatusse koopasse, muutis enda loheks ja jäi valvama oma peidetud vara. —

Nõnda jutustas Regin noorele Sigurdile ja meelitas teda uuesti Fafniri tapma. Sigurd aga ütles:

„Naerma pahvataksid Hundingi pojad, kes on tapnud Sigmundi ja Eylimi, kui Sigmundi poeg ennem saavutaks punase kulla kui kätte maksaks isa surma eest.“

2. Sigurdi kättemaks.

Kuningas Hjalprek andis Sigurdile sõjalaevastiku ning meeskonna, ja nad asusid kohe kättemaksu-teenekonnale. Kui nad ühe eelmägestiku kohale jõudsid, tabas neid kange torm. Mäel aga seisis keegi võõras vanamees ja hüüdis neile:

„Kes on need, kes ratsutavad Rävili hobudel⁴⁾ üle kõrgete lainete märatseval merel? Valget vahtu tilgub purjetäkkudelt, tuules nõrkevad laineteratsud.“

Sigurd vastas: „Siin viibib Sigurd oma meeskonnaga; paras tuul on meil surmasõiduks: vahutavad vood käivad üle laevanina, alla vajub lainetäkk — kes aga on küsija?“

„Minu nimi oli Huikar ⁵⁾, kui noor võlsung ⁶⁾ lahinguväljal toitis näljaseid ronki,“ seletas võõras. „Nüüd võid mind hüüda meheks kaljudelt või mõne muu nimega — ainult lubage mind kaasa sõita!“

Nad sõudsid randa, vanamees astus laevale, ja kohe vaikis torm. Sigurd küsis võõralt nõu eelseisva võitluse puhuks, ja võõras vastas:

„Ei keegi tohi —
tean — kohe päikest,
mis paistab läänest,
end pöörda iial!
See ohus võidab,
kes oskab näha
ja kiiluna seada ⁷⁾
siis sõjamehi.“

Algas äge lahing Sigurdi ja Hundingi poegade vahel; Lyngvi ja tema mõlemad vennad langesid. Pärast lahingut hüüdis Regin:

„Veriselt on terava mõõgaga lõigatud kotkas ⁸⁾ Sigmundi mõrtsuka kehast. Ei ole vahvamat kuningat kui Sigurd, kes värvis verrega lahinguvälja ning muretses rikkalikku toitu ronkadele.“

Sigurd sõitis tagasi Hjalpreki juure; sääl avatles Regin teda uuesti Fafniri tapma, ja nüüd heitis Sigurd nõusse.

*

Märkused. 1) Pimedushaldjad ehk kääbused on rikkad kullast.

2) Mõeldud on Brynhildi pärast tõusnud vaen, millest kuuleme järgmistes lugudes.

3) Gnitanõmm asus saksa allikate järele lõuna pool Paderborni (Grimm).

4) Räv il on merikuningas, tema hobud — laevad.

5) Vööras oli muidugi Odin, Hnik ar („suruja“) on tema varjunimi.

6) Völsung oli Sigurdi vanaisa, völsungid — kogu suguvõsa.

7) Kiilusarnane lahingukord on Odini leidus. Ta õpetab seda ainult oma lemmikuile.

8) Lyngvi kehast lõigati verikotkas, s. t. tal lõigati ribid selgroo küljest ja painutati ettepoole, nii et keha omandas laiailaotatud tiibadega kotka kuju. See oli poegade harilik viis kätte maksta isa mõrtsukaile.

5. Fafniri lugu.

Sigurd ning Regin läksid Gnitanõmmele ja leidsid säääl tee, mida tarvitab Fafnir jões joomas käies. Sellele teele kaevab Sigurd sügava koopa ning jäi sinna valvama. Kui siis Fafnir jälle jõeale roomas ja parajasti üle koopa ronis, torkas Sigurd talle mõõga südamesse. Fafnir viskles valu pärast ja raputas vihaselt pääd ning saba. Sigurd hüppas koopast, Fafnir silmas teda ja küsis :

„Poiss, poiss, millisest suguvõsast sa põlvned? Nimeta mulle oma vanemate nimed! Kes värvis mõõga Fafniri verega ja torkas terase mu südamesse?“

Sigurd tahtis oma nime salastada, sest surija sõnad on vägev mõju, kui ta neab oma vastast selle nime nimetades.

„Imeloom on mu nimi,“ vastas Sigurd; „olen ilma emata ja kaua ringi rännanud. Mul ei ole ka isa nagu on teistel inimestel, alati olen käinud üksinda.“

„Kui sul ei ole isa nagu on teistel inimestel,“ jätkas Fafnir, „milline nõidus on sinu siis sigitanud? Valelikuks pean sind, kui sa mu viimsel tunnil ei nimeta oma nime.“

„Tuttav on sulle minu suguvõsa,“ vastas siis Sigurd, „ja tuttav olen ka ise: Sigurd on see, kelle mõõk sinu võitis, Sigmund oli mu isa.“

„Kes õhutas sind sellele teole?“ küsis Fafnir edasi. „Mis kihutas sind taotlema minu surma? Helesilmne poiss, kangelane oli sinu isa, kuidas said sina vahvaks nii vara?“

„Mind õhutas mu julgus,“ vastas taas Sigurd, „aitas käsi ja terav mõök. Vahvaks ei saa keegi rau-gana, kui ta on olnud pelgur noorpõlves.“

„Oleksid sa üles kasvanud omaste juures, oleksid kord küll vahvasti võidelnud; kuid sa oled ori, sõjas vangistatud¹⁾, ja orjad on alati arad.“

„Fafnir, sa teed mulle etteheiteid, et viibin kaugel oma isa pärandusest. Ma ei ole mitte ori, kuigi olen sõjas vangistatud; et ma vaba olen, seda tead sa ise.“

„Etteheiteid leiad sa kõiges, kuid minu suu aval-dab sulle ainult tõtt! Hiilgav kuld ja tulipunased sõr-mused saadavad su kord hukka.“

„Kuni teatud päevani võib igaüks vabalt tarvitada oma rikkust; kord peab iga inimene lahkuma siit maa-ilmast.“

„Minu kohutav kiiver hirmutas inimesi, kui ma valvasin oma peidetud vara; uskusin enda olevat kõige tugevama, kunagi ei leidnud ma omasarnast.“

„Kohutav kiiver ei kaitse küll kedagi, kes kokku juhtub vahvamaga; mõnigi leiab, kui ta kohtab vapra-maid, et ta ise ei olegi see kõige vapram.“

„Ma annan sulle nõu,“ jätkas taas Fafnir, „seda nõu võta kuulda ja sõida siit kohe koju: Heli riiki saa-dab su kord hiilgav kuld ja punane sõrmus.“

„Sa annad küll nõu,“ vastas Sigurd, „kuid siiski sõidan ma sinna, kus peitub su kuld; sina aga viskle viimses heitluses, kuni Hel su pärib!“

Ja Fafnir hüüdis :

„Regin mu reetis,

ta reedab ka sinu :

ta ihkab me mõlema verd!

Peab andma elu

nüüd, aiman, Fafnir,

sest teine tugevam on.“

Regin oli enne võitlust eemale läinud; nüüd tuli ta tagasi ning hõiskas :

„Ole tervitatud, Sigurd! Sa tapsid Fafniri ja saavutasid võidu. Kõigist inimestest, kes maailmas rändavad, oled sa kõige vahvam võitleja.“

„Teadmatu on, kui kõik kokku tulevad, kes neist osutub kõige vahvamaks,“ sõnas Sigurd. „Vahva on nii mõnigi, kes veel kordagi mõõka ei ole kastnud vaenlase verre.“

„Rõõmsal südamel ja uhkena oma kangelasteo üle pühkisid sa Grami rohus puhtaks,“ jätkas Regin. „Minu venna oled sa veriselt tapnud; kuid minagi olen osa võtnud sellest teost.“

„Sa põgenesid hoopis eemale,“ tõrjus Sigurd, „kui mina oma terava mõõga torkasin vaenlase südamesse; ma pingutasin oma jõudu võitluses lohega, ent sina pugesid pelglikult rohtu.“

„Veel kaua oleks elatanud hiiglane lamanud nõmmel, kui sepp sind ei oleks aidanud: mina ju valmistasin selle terava mõõga.“

„Julgus on rohkem kui mõõga võim, kui vapper mees kokku puutub vaenlasega: olen näinud julget meest võitvat lahingu nüri teraga.“

„Ei anna sa mulle kulda tasutaks terava mõõga eest. siis nõuan ma tasu oma venna surmamise eest: lunastusrahaks maksa mulle osa saagist!“

„Sina ju ahvatasid minu sõitma siia üle kõrgete mägede; elu ning vara oleks alal hõõguval maal, ei oleks sa mind nimetanud pelguriks.“

Regin löikas Fafniril südame välja, ja kui ta haavast verd oli joonud, ütles ta:

„Istu sina, Sigurd, siin ja küpseta tulel Fafniri süda — mina aga otsin endale puhkeaseme! Pärast seda, kui olen joonud surnu verd, tahan süüa ka selle südame.“

Ta läks eemale, Sigurd aga võttis Fafniri südame ja küpsetas seda tulel horgi otsas. Kui see juba küllalt kaua oli küpsnud, katsus Sigurd seda käega ja põletas oma sõrme. Ta pistis sõrme suhu, aga kui Fafniri südameveri tema keelele puutus, hakkas ta mõistma lindude kõnet.²⁾ Ta kuulis võsastikus tihaseid sädistavat. Üks neist ütles:

„Sääl istub Sigurd, verega määrdunud, ja küpsetab tulel Fafniri südant; hää oleks, kui ta ise sööks eluandvad lihased!“

Teine laulis: „Sääl lamab Regin ja peab aru, kuidas petta noormeest, kes teda täiesti usaldab. Kurjad mõtted on sepal pääs: ta kavatseb kätte maksta oma venna eest.“

Kolmas ahvatas: „Ta löögu pää otsast kavalal mehel ja saatku see alla Heli riiki! Tema päralt on siis kõik Fafniri kuld.“

Neljas lausus: „Tark oleks temast, kui ta kuulda võtaks sõbralikku nõu, mida anname meie, õeksed: ruttu otsustagu ja ronkadele toitu andku; hunti ootan ma säält, kus näen ta kõrvu³⁾.“

Viies avaldas: „Vähem tarkust oleks tal, kui peaks olema kangelasel, jätaks ta ellu teise venna, kuna ta ühe on tapnud⁴⁾.“

Kuues sädistas: „Rumal oleks ta, kui ta säästaks hädaohtliku vaenlase; säääl lamab Regin, haududes kättemaksu, kuid kangelane ei pane seda mikski.“

Seitsmes kordas: „Pää jagu lühemaks külm hiiglane! Siis on Sigurd lohe varanduse ainus pärija.“

Kui Sigurd neid hääli taipas, ütles ta endale:

„Ei surma Regin
mind suuda saata:
ei sellast õnne tal ole!
Ma ise tema
siinsamas tapan
ja Heli riiki ta heidan.“

Ta lõi Reginil pää otsast ja sõi Fafniri südame ning jõi mõlemate vendade verd. Siis läks ta lohe koo-
passe, ladus säält hobusele ilmatu koorma kulda ja
sõitis minema.

*

Märkused. 1) Etteheide põhjeneb sellel, et Hjördis sellal, kui ta Sigurdit südame all kandis, vangi langes kuningas Hjalpreki poja kätte.

2) Linnukeele mõistmiseks oli islandi rahvausu järele vaja elusal rongal süda välja kiskuda ja seda keele all hoida. Et ussiliha maitsmine linnukeelt aitab mõista, seda arvamist kinnitavad muu seas čehhi muinasjutud.

3) „Ronki toitma“ on harilik kõnekäänd, mis tähendab: „vaenlast maha nootima“. „Säält ootan ma hunti, kus näen ta kõrvu“ on islandi vanasõna, mis vastab umbes sellele: „küüntest tuntakse lõvi“.

4) Ajal, mil verist kättemaksu peeti pühaks kohuseks, oli endastmõistetav, et tasuja püüdis hävitada kogu vaenlase suguvõsa.

6. Walküüri äratamine.

Sigurd sõitis üle kiltmaa mäe suunas, mida nime-tatakse Hindarfjalliks¹⁾. Mäelt paistis hele valgus, nagu oleks säääl tuli põlenud, ja selle kuma tõusis taevani. Aga kui ratsanik pärale jõudis, osutus tuli kilplossiks²⁾, mille kohal lehvis kõrge lipp. Sigurd astus lossi ja nägi säääl magava inimese, kes oli üleni raudrüüs. Ta võttis magajal kiivri pääst ja märkas, et see oli naine. Raudrüüd, mis tal seljas, oli otsekui ihu külge kasva-nud. Sigurd ei saanudki seda muidu ära võtta kui pidi selle mõõgaga puruks lõikama. Siis ärkas neitsi, tõusis istukile ja küsis:

„Kes lõikas katki mu raudrüü? Kuidas ärkasin ma unest, kes vabastas mu nõiaköidikuist?“

Sigurd vastas: „Sigmundi poeg vabastas oma mõõ-gaga sinu liikmed.“

„Kaua magasin ma,“ hüüdis neitsi, „pikk oli mu unni; kaua kestab inimeste kannatus! Odin tahtis, et ma endalt ei suutnud peletada nõia-und.“

Sigurd istus neitsi kõrvale ja küsis tema nime. Neitsi võttis täidetud sarve, pakkus sellest Sigurdile mälestusjooki³⁾ ja hüüdis:

„Au sulle, päev!

Au, päeva pojad!

Au, õõ ja õõgi laps!⁴⁾

Te meie pääle
nüüd pöörge silmad!
Teilt ootame õnnistust.

Au, jumalad, teile!
Au, jumalannad!
Au sulle, sigitav nurm!

Teilt palume mõistust,
ja tarka kõnet
ja tervekstegevat kätt!“

Kui Sigurd oli joonud, ütles neitsi, et ta on walküür ja tema nimi Sigrdrífa⁵⁾. Kord — nii jutustas ta — võitlesid teineteisega kaks kuningat: üks oli Kiivri-Gunnar, kange sõjamees, kõrges vanaduses — talle oli Odin võidu lubanud; teine aga oli noor Agnar, teda aitas Sigrdrífa ja langetas tema vastase lahingus. Karistuseks torkas Odin Sigrdrífat uinutava nõiaokkaga ega lubanud teda edaspidi võidu üle otsustada, vaid määras ta naiseks mehele, kes tema äratav, tundmata vähemutki hirmu.⁶⁾

Nõnda jutustanud, õpetas neitsi Sigurdile palju kaitsvate runokirjade saladusi ja hüüdis siis:

„Vali nüüd, sest valik on sul vaba, vahva sõdur; nõusolek või vaikimine — otsusta ise! Metsik vaen on juba tekkimas, õnnetus on ette määratud saatuse poolt.“

„Ma ei mõtle mitte põgeneda, kuigi mind ootaks surm,“ vastas Sigurd. „Ma ei ole sündinud pelguriks; tahan käia sinu sõna järele, kuni kestab minu elu. Vannun sulle, et tahan sind naiseks, sest sa oled kallisu südamele.“

„Sinu valiksin kõige meelsamini,“ vastas walküür, „kuigi mul valida oleks kogu maailma meeste vahel.“

Ja nad kinnitasid vandega antud tõotused.

Märkused: 1) Hindarfjall („emapõdramägi“) on järgmistes lugudes esineva Brynhildi elupaik: neitsi asub sääal kuldses saalis, mis kääbuste ehitatud.

2) Kilploss, kilpidest tehtud ringitaoline aed, milles magab nõiaunne pandud walküür. Hilisemais lugudes, mis kõnelevad Brynhildist, on kilpaed muutunud tuliaiaks, millest läbitungimine tähendab vahuseproovi.

3) Mälestusjook (*minnisveig*) peab mõjuma, et Sigurd ei unustaks tütust, mida Brynhild temalt ootab. Mälestusjooги mõju hävitab unustusjook (*óminnisveig*).

4) Päeva pojad on valgushaldjad, öö tütar maajumalanna Jörd.

5) Sigrdrifa („võidutooja“) ei ole mitte pärisnimi, vaid walküüri luuleline nimetus. Sellest järeldatakse, et walküüri tõeline nimi on Brynhild.

6) Sigurd oli lohemao tapmisega julguseproovi läbi teinud ja saatuse poolt walküüri äratajaks määratud.

7. Sigurdi lugu.

Sigurd astus vandevendlusse¹⁾ kuningas Gjuki poegade Gunnari ning Högniga ja võttis naiseks nende õe Gudruni. Tüki aega elas ta rahulikult ja õnnelikult oma langude kodus. Õnnetus algas siis, kui Gunnar otsustas kosida Brynhildi, neitsi, kes oli vandunud vastu võtta ainult selle, kes läbi tungib tema lossi ümbritsevast tulileegist. Sigurd lubas vandevendi aidata, ja nad sõitsid kolmekesi Brynhildi lossi juure. Et Gunnaril korda ei läinud tulest läbi ratsutada, vahetas Sigurd temaga kuju ja sõitis oma ratsu Graniga²⁾, mõök Gram küljel, Brynhildi lossi. Ta astus neitsi ette ja nimetas ennast Gunnariks, Gjuki pojaks. Pidades antud tõotust oli Brynhild valmis talle naiseks minema ning jagas temaga kolm ööd voodit: Sigurd aga asetas iga kord oma terava mõõga enda ja neitsi vahele. Neljandal päeval sõitis ta tagasi ja vahetas Gunnariga uuesti kuju. Brynhild viidi kuninga lossi ja temast sai Gunnari naine. Sõrmuse aga, mis Sigurd tema sõrmest võtnud, omandas Gudrun.

Mõni aeg hiljem, jões supeldes, sattusid nadud tülli oma meeste pärast. Gudrun avaldas Brynhildile saladuse, et Sigurd see oli, kes läbi sõitis tulileegist ja jagas voodit tema, Brynhildiga. Brynhild kahvatas ega

kõnelnud enam kellegagi sõna. Õhtul istus ta üksinda väljas ning harutas endamisi:

„Pean võitma kangelase Sigurdi või aga surema, sest ma ei suuda elada kahe mehe kõrval. Gudrun on tema naine — mulle aga on antud Gunnar. Sellase kannatuse on mulle valmistanud kurjad nornid.“

Ja nii käis ta igal õhtul murelikuna jääb ning lumel, kuna Sigurd Gudruni voodisse viis ja ta kattis sooja vaibaga.

„Mõnusalt puhkab nüüd kangelane,“ kordas Brynhild endamisi, „ja maitseb õnne naise käte vahel. Mina aga pean rändama rõõmuta ning ilma meheta ja toitma oma hinge viha ning põlgusega!“

Ja siis õhutas ta oma meest kättemaksule: „Varsti kaotad sa, Gunnar, minu maa ja mu enda; ei iialgi maitse ma õnne sinu juures. Lähen tagasi koju omaste ringi — kurvana istun sääl ja veedan oma elupäevi, kui sa ei hukka Sigurdit ega tõuse kõrgemale teistest vürstidest. Ja poeg³⁾ surgu ühes isaga: ei oleks tark üles kasvatada hundivõsu. On kergem ära hoida kättemaksu, kui ei ela enam ükski tapetu meessoost järeltulija.“

Gunnar langetas murelikult päa ja istus tumedais mõtteis kogu päeva. Ta ei teadnud, mis ette võtta selles seisukorras: teda köitis vanne võlsungiga ega olnud tal kerge kaotada Sigurdit. Kuid ta arutas asja ka teisest küljest: ei olnud ju harilikult viisiks, et naine loobuks vürstiaust.

Ta kutsus venna Högni salajasele nõupidamisele ja ütles talle:

„Kõigi naiste seast on mulle kõige kallim Brynhild; ennem kaotaksin oma elu kui naise, oma hiilgavama vara. Kas oled sa valmis tapma Sigurdi kulla

pärast? Oleks tõesti häa omada Reini kulda⁴⁾ ja elada rahus ning külluses.“

Högni vastas väheste sõnadega: „Mulle ei näi küll sünnis olevat, et murraksime mõõgaga antud vande ja

töötatud ustavuse. Ma tean väga hästi, kust tuul puhub: liig palju nõuab meilt Brynhild.“

„Siis peame tapatööle õhutama Guttormi, oma poolvenna,“ ütles Gunnar: „teda ei seo vanne ega töötus.“

Nad söötsid Guttormile hundiliha, et kasvaks tema julgus, ja varsti oligi täide saadetud, mis otsustati: Guttorm tõrkas Sigurdile, kui see rahulikult magas, mõõga südamesse. Kuid Sigurd ise maksis talle kätte ja pistis ta surnuks oma mõõga Gramiga. Gudrun ärkas, nägi verist haava oma mehe rinnas ja karjatas valu pärast. Kui Brynhild seda kuulis, puhkes ta valjusti naerma; kuid see naer kestis ainult silmapilgu.

„Sa ei naera mitte rõõmu pärast, kättemaksu-himuline naine,“ hüüdis Gunnar, „sinu süda ei ole puhas. Mispärast kaotad sa oma näojume, õnnetusetooja? Ma usun, sinugi surm ei ole enam kaugel. Sa oled pälvunud, häbematu naine, et tapaksime Atli ⁵⁾ su silmade all.“

„Ega sind saa laita,“ pilkas Brynhild: „oled vahvasti võidelnud! Kuid ometi ei karda Atli sinu vaenu. Ta elab kauemini kui teie kõik ja palju rohkem on tal võimu. Ma ütlen sulle, Gunnar — ja seda tead sa isegi —, et teie kõik endid olete koormanud raske süüga. Vabana ja muretuna elasin ma, kuni teie kolmekesi mu järele tulite. Ma lubasin enda vürstile, kes istus Grani turjal ja oli rikkalikult ehitud kullaga. Tal oli hoopis teissugune silmade läige kui teil ⁶⁾. Ma armastasin ainult teda, mitte kedagi teist, minu meel ei ole kunagi muutunud. Seda kõike mõistab Atli, kui ta kord kuuleb minu surmast. Ükski naine ei tohi kergemeelselt joosta

võõra mehe järgi; kuid mina tahan surra ühes Sigurdiga: olgu see tasuks mu kannatuse eest.“

Asjata püüdis Gunnar teda lohutada, asjatuiks osutusid ka teiste omaste katsed muuta tema meelt. Ta tõrjus kõik eemale ega lasknud kõigutada oma otsust.

Gunnar kutsus Högni kõrvale ja ütles talle:

„Meie peame leidma abinõu, et pöördada naist meelelt mõtteilt, küllap siis aeg leevendab tema kannatust.“

Högni aga vastas: „Keegi ärgu keelgu teda suremast! Needuseks on ta ilmale tulnud emaihust: ta on sündinud selleks, et teha kurja, õnnetuseks mitmele mehele.“

Pahaselt katkestas Gunnar kahekõne ja läks tagasi saali; ta nägi sääl põrandal rikkalikku vara ja orjade korjuseid.⁷⁾ Kuninganna oli selga pannud kuldse rüü ja lamas nõrkevana padjul, mõõgapistest surmavalt haavatud.

„Nüüd ilmugu naised⁸⁾, kes armastavad kulda!“ hüüdis ta. „Ma annan igaühele hiilgavaid ehteid, kalleid linu, vaipu ja valgeid riideid.“

Esiti vaikisid kõik imestades, siis aga vastasid ühiselt:

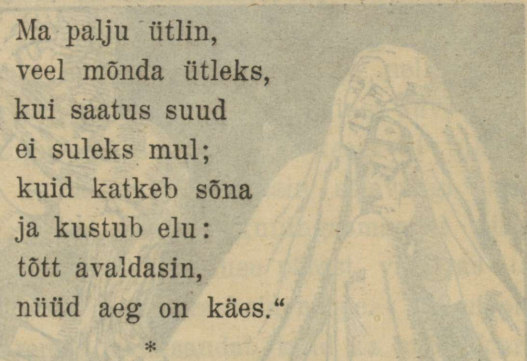
„Surnuid on siin juba küllalt, meie tahame elada: ümmardajad ei ihalda au!“

Lühikese mõtluse järele jätkas Brynhild:

„Ma ei taha, et keegi lahkuks elust sunnitult ja vastumeelselt. Kui teie aga kord mulle järele tulete, ei põle ühes teie põrmuga mitte kulda ega kallisasju. Istu, Gunnar, tahan sinuga kõnelda! Teie laev ei ole veel jõudnud sadamasse, kuid otsas on minu elu.“

Gunnar istus; Brynhild ennustas talle ning teistele gjukungitele tulevikku ja palus siis:

Ainult üht soovin sinult, Gunnar, ja see on mu viimne soov: lai tuliriit ehita väljale, et see mahutaks meid kõiki, kes me sureme ühes Sigurdiga! Ehi tuliriit kilpide, kalliste vaipade ja orjadega, aseta sinna oma naine, minu kõrvale Sigurd, tema teisele poole aga ümmardajad kuldseis ehteis, kaks jalutsisse ja kaks pähitsesse, samuti kaks kulli ja kaks koera — siis on jagatud ühevõrdselt! Ja meie vahele pane terav mõõk, mis meid lahutas, kui meie kord kahekesi asemele heitsime ja meile anti abi-kaasade nimi!

Ma palju ütlin,
veel mõnda ütleks,
kui saatus suud
ei suleks mul;
kuid katkeb sõna
ja kustub elu:
tõtt avaldasin,
nüüd aeg on käes.“

*

Märkused. 1) Mehed, kes astusid verevendlusse, tilgutasiid igauks oma verd jalajäljesse ja vandusid püha vande kätte maksta üksteise surma eest. Gunnar, Högni ja Gudrun on Burgundi kuninga Gjuki lapsed.

2) Grani, Odini täku Sleipniri järeltulija, kelle jumal ise Sigurdile kinkinud.

3) Brynhild käsib ühes Sigurdiga tappa ka tema poja Sigmundi.

4) Reini kuld, seesama vara, mis kuulus alguses jões asuvalle haldjaile ehk kääbustele ja siis lohemaole Fafnirile, kellelt selle omakorda võitis kangelane Sigurd.

5) Et Brynhild Atli (gooti Attila) õde, on hilisem teisend. Vanem saagakuju ei tea sellest veel midagi.

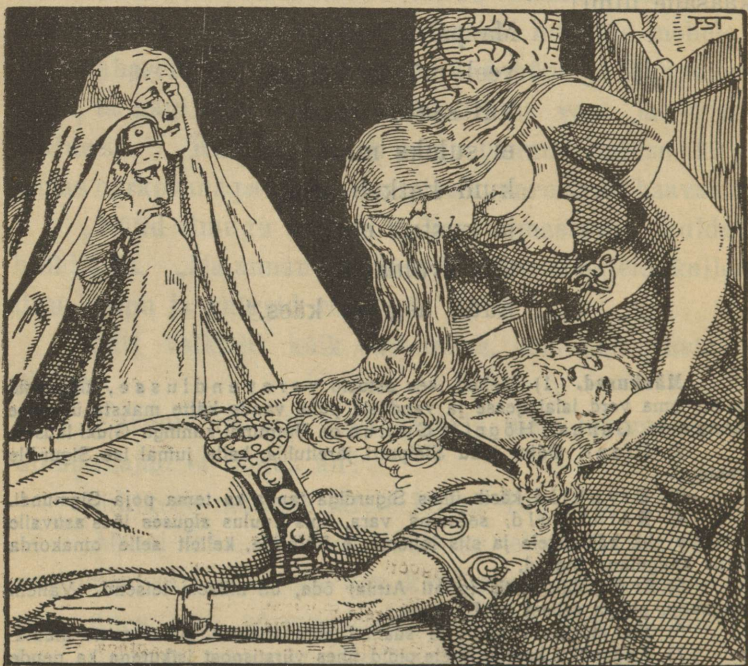
6) Silmade ilmet ei saanud kujuvahetuse puhul mitte muuta.

7) Paganliku kombe järele pidid ühes vürstisoost isikutega ka nende teenijad-orjad surema, nende tuliriita ilustama ja neile saatjaina teise ilma järgnema. Samuti pandi tuliriidale vürstide armsad loomad.

8) Brynhild tahab annetustega surema ahvatada veel teisi (vabast seisusest) naisi.

8. Gudruni kaebus.

Gudrun istus vaiksena Sigurdi korjuse juures; ta ei nuuksunud ega ringutanud käsi nagu teised naised, kuid tema süda tahtis lõhkeda valu pärast. Tema juure

tuli järjest tarku jarle, kes tahtsid teda lohutada, kuid tema silmist ei tulnud ühtki pisarat, mis oleks leevendanud ta sügavat leina. Ning jarlide järel tuli naisei

vürstlikust soost, kellest igaüks jutustas kõige kurve-
mat, mis ta läbi elanud.

„Nii haletsemisvääriline kui mina ei ole keegi
maailmas,“ kaebas Gjaflaug, Gjuki õde. „Olen matnud
viis meest ja kaheksa venda, kuid elan siiski veel.“

Gudrun aga ei saanud mitte nutta: nii kurb oli ta
abikaasa surma pärast, nii vaevles ta kuninga korjuse
juures.

„Hoopis raskem on minu hingepiin,“ kurtis kunin-
ganna Herborg: „Mul langesid lõunamaal seitse poega ja
kaheksandana mees; minu isa ning ema ja neli venda
uputas metsik torm merelainetesse. Ühe ainsa suve jook-
sul matsin ma kogu oma suguvõsa, ja keegi ei tulnud
mind lohutama. Samal suvel sattusin sõjavangi, kus
igal hommikul pidin ehtima kuningaemandat ning
siduma tema kingi. Armukadeduse pärast vihastas ta
sageli ja laskis mulle jagada raskeid hoope. Ma ei ole
kuski leidnud paremat majaisandat, kuid ka mitte kur-
jemat käskijannat.“

Gudrun aga ei saanud ikka veel nutta: nii kurb
oli ta abikaasa surma pärast, nii vaevles ta kuninga
korjuse juures.

Siis paljastas Gullrönd, Gjuki tütar, surnu näo,
tõstis ta pää lese põlvile ja lausus:

„Vaata korraks kuningat! Suudle tema suud, nagu
suudleksid elavat inimest!“

Gudrun pööras pilgu ja nägi kangelase verist ha-
bet, kustunud silmi ning mõõga läbistatud rinda. Ta
langes tagasi padjule ja puhkes valjusti nutma. Tema

halin kajas läbi kogu maja, ning karjatusega vastasid õuest haned, kuninganna kaunid linnud.

„Iialgi ei ole maailmas nii suur armastus ühendanud kaht inimest!“ hüüdis Gullrönd. „Ainult Sigurdi juures leidis sinu süda õnne, ei kuski mujal ligidal ega kaugel.“

Ja Gudrun vastas: „Sigurd oli Gjuki poegade kõrval nagu võhumõök lihtsa rohu kõrval, nagu kalliskivi, mis hiilgab lihtsal juuksepaelal.

Ma olin kaunim
kui Odini neitsid¹⁾
kord meeste meelest,
kes nägid mind;
kuid nüüd mu pää
on paindunud alla
kui halapaju
hall lehestik.

On hävitatud
hää kangelane,
ja puudub sõber
mul sängis nüüd;
need õelad vennad,
kes õele muret
ja rasket valu
on valmistand.

Tühjaks osutugu teile sellest silmapilgust maailm ja põlaku teid kõik inimesed, sest olete murdnud püha vande! Iial ei tunne sa, Gunnar, kullast rõõmu: surma saadab sinu see vara, mille pärast sa murdsid vande langu vastu.

Rõõmus elu täitis meie koda, kuni Sigurd Grani saduldas ja teie koos välja sõitsite, et vabastada Brynhildi, kurja naist.“

Brynhild aga hüüdis: „Ärgu saagu meest ega last see nõid, kes andis Gudrunile pisaraid ja avas ta suu kõneluseks!“

„Jäta oma lobisemine!“ vastas Gullrönd. „Needuseks olid sa alati vürstidele ja riisusid rõõmu nii mitmelt naiselt; õelaks hüüab sind kogu rahvas.“

„Kõiges kurjas on süüdi Atli²⁾“, õiendas Brynhild: „tema andis mu naiseks Gunnarile, kes sõitis ühes Sigurdiga meie lossi. Nägin Sigurdil hiilgavat lohemaokulda — saatuslikuks sai mulle kangelase külaskäik. See silmapilk valmistab mulle kestva kannatuse.“

Ja Brynhild toetus samba najale, et mitte kukkuda; nagu tuli hõõgus ta pilk, kui ta nägi haava Sigurdi ihul.

Gudrun lahkus selle järele kodust ja rändas üksildasi metsi ning kõrbeid kaudu Taanimaale; sääl veetis ta seitse poolaastat Thora, kuningas Hakoni tütre, juures. Brynhild aga ei tahtnud elada ilma Sigurdita; ta laskis surmata kaheksa oma orja ning viis naisorja ja tappis siis enda terava mõõgaga, nagu sellest on jutustatud Sigurdi loos.

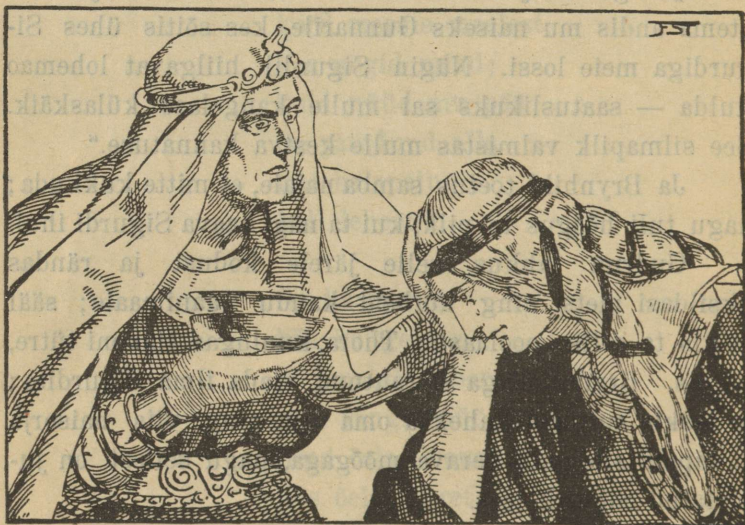
*

Märkused. 1) Odini neitsid on walküürid.

2) Ühe teisendi järele sunnib Atli Brynhildi Gunnarile mehele minema. Brynhild aga näeb Gunnari kõrval kullas hiilgavat Sigurdit ja soovib teda meheks. See teisend on võrdlemisi hiline: vanem saagakuju ei tunne Atlit Brynhildi vennana.

9. Gudrun jumala kohtu ees.

Sigurdi surma järel omandasid Gunnar ja Högni kogu kulla, mis oli Fafniri pärandus, ja peitsid selle Reini jõkke. Seetõttu aga tekkis vaen nende ja Atli vahel, kes päälegi neid süüdistas Brynhildi surma pä-

rast. Alles hiljemini, kui talle Gudrun, Sigurdi lesk, lubati naiseks anda, oli Atli nõus leppima. Et aga Gudrun muidu teadagi ei tahtnud Atli kosimisest, anti talle juua unustusjooki, mis muutis tema meele. Atlile sünnitas ta kaks poega: Erpi ja Eitili, kuna tütar Svanhild oli sündinud abielust Sigurdiga.

Kord peatus Atli juures kuningas Thjodrek¹⁾, kes oli kaotanud suurema osa oma sõjaväest. Thjodrek ning Gudrun jutustasid teineteisele oma elulugu ja kaebasid oma kannatusi. Seda märkas Herkja²⁾, Atli ümmardaja ning endine armuke; ta seletas Atlile, et on näinud Thjodrekut ning Gudrunit ühes magavat, ja sellest ajast muutus kuninga meel väga mõrudaks.

„Mis on juhtunud, Atli, Budli poeg?“ päris viimaks Gudrun. „Milline mure koormab sinu südant, et sa iialgi enam ei naerata? Vürstidele oleks palju meelepärasem, kui sa nendega kõneleksid ja mulle taas oleksid hää.“

„Mind kurvastab see, mis kuulsin Herkjalt,“ vastas Atli: „ta ütles, et oled maganud Thjodrekuga ühe vaiba all ja teda õrnasti kallistanud.“

„Vannun valge püha kivi juures,“ tõendas Gudrun „et ma midagi ei ole teinud Thjodrekuga, mis oleks keeldud mehele või naisele. Ma ei ole kordagi kallistanud auväärilist väejuhti. Hoopis teissugused olid meie sõnad, kui kõnelesime kurbmeelselt teineteisega.“

Kolmekümne vahva mehega saabus meile Thjodrek, nüüd ei ela neist enam ükski. Minult aga riisusid sa vennad³⁾: ei iialgi enam kohta ma Gunnarit, ei iialgi tervita Högnit. Mõõgaga oleks Högni kätte tasunud minu eest — nüüd pean ise tõestama oma ilmsüütust. Seepärast lase tulla Saxi, lõunamaa vürst, kes oskab pühitseda keevat katelt.“

Atli täitis naise soovi; seitsesada sõjameest kogunes saali, ja kuninganna pistis oma käe keevasse kat-

lasse. Otse katla põhja tsuskas ta oma valge käe ja tõi säält välja hiilgavaid kivikesi.

„Minu süütus on tõendatud selle katse läbi,“ hüüdis ta. „Eks vaadake, mehed, kuidas keeb katel!“

Atli süda oli väga rõõmus, kui ta nägi, et Gudruni käsi oli terveks jäänud.

„Nüüd tehku sama katset Herkja,“ käskis ta, „kes kadeduse pärast tahtis hävitada Gudruni.“

Herkja täitis käsu, kuid kõrvetas oma käe, ja selle järele uputati ta põhjatusse sohu⁴⁾. Nõnda maksis Gudrun kätte oma teotajale.

*

Märkused. 1) Thjodrek on ajalooline Ida-Gooti kuningas Theoderich (Dietrich). Kronoloogiliselt on muidugi võimatus — siduda Thjodreku- ja Atli-saaga, sest Atli (gooti Attila, saksa Etzel) suri aastal 453. Thjodrek (Dietrich) aga sündis 455. aasta paigu.

2) Herkja (saksa Helche) on Nibelungide-loo järele Atli (Etzeli) esimene naine. Sama loo järele on Helche see, kellele Dietrich kurdab oma häda.

3) Gunnari ja Högni tapmisest kõneleb järgmine lugu.

4) Suhu uputamine oli vanagermaani surmanuhtluse viis. Põhjamail karistati sel viisil iseäranis naisi.

10. Atli lugu.

Atli saatis Gunnari juure käskjalana targa ratsa-
niku Knefrödi. See astus Gjuki kotta, maitsis õlut ühes
vürstidega ja ütles neile:

„Atli saatis mu siia läbi pimedada metsa ja käskis
teid mõlemaid paluda, et asuksite elama tema kotta. Ta
kingib teile kilpe ja teravaid mõõku, kullatud kiivreid
ja hulga orje, hõbedast sadulariistu, lõunamaisi kuubi,
häid odasid ja toredaid hobuseid. Ta annab teile kulda
ja kalleid ehteid, palju maid ja põlise metsa, mida nad
hüüavad Myrkvidiks.“

Kui käskjalg oli lõpetanud, pöördus Gunnar oma
venna Högni poole ja ütles talle:

„Mis arvad sina, vend, selle kohta? Mina usun,
et Atli kuld ei ole küll parem sellest, mida omame meie.
Mul on seitse aita, mis täidetud mõõkadega, ja igal mõõ-
gal on käepide puhtast kullast. Mul on tugevaid vibu-
sid, kuldseid soomusriideid, kalleid kiivreid ja kilpe;
minu lahinguhobu on kõige parem ja mu mõök kõige
teravam, mis üldse olemas.“

„Mis mõtles küll Atli abikaasa,“ hüüdis Högni,
„kui ta meile saatis sõrmuse, mis mässitud hundi kar-
vadesse? ¹⁾ Ma arvan, see on hoiatus temalt! Kui jul-
game ette võtta reisi, tabab meid huntide saatus.“

Kõik saalisolijad vaikisid, kuid Gunnar tõusis julgesti, nagu kohane kuningale, ja ütles oma teenrile:

„Mine, Fjörnir, ja lase tuua kangelastele jooki kuldseis kannudes! Kui Gunnar tagasi ei tule, söögu hundid nibelungide²⁾ vara ja purustagu karud oma teravate hammastega minu meeskond!“

Nuttus saatsid kangelased maa valitsejad nibelungide kojast, ja Högni noor poeg hüüdis neile: „Jääge terveks ja olge ettevaatlikud säääl, kuhu kavatsete minna!“

Gunnar ja Högni ratsutasid läbi pimedada metsa ning üle roheliste põldude, nii et värises hunnide pind. Juba eemalt silmasid nad Atli lossi kõrgeid torne ja müüri seisvaid sõdureid. Atli ise jõi veini säravas saalis, aga väljas valvasid odamehed, et võitlusega vastu võtta Gunnarit, kui see peaks tulema sõjaväe saatel.

Saali astudes kohtas Gunnar esimesena oma õe, kes talle ütles:

„Sa oled ära antud, Gunnar! Sul ei ole midagi teha hunnide kavaluse vastu. Kao kiiresti saalist! Oleksid teinud paremini, vend, kui oleksid tulnud raudrüüs ja kiivril. Siis oleksid istunud sadulas palava suvipäeva, oleksid surmanud oma vaenlasi, valmistanud vaeva hunni kilpneitsitele³⁾ ja heitnud madude koopasse Atli enda — nüüd on see koobas määratud sulle!“

„Hilja on koguda sõjamehi,“ vastas Gunnar, „liig kaugel oleme Reini kaljudest!“

Ja hunnid haarasid Gunnari, burgundide sõbra, ning köitsid ta kinni. Högni tappis oma mõõgaga seitse vaenlast, kuid siis seoti temagi. Kui mõlemad olid van-

gistatud, küsiti Gunnarilt, kas ta ei tahaks lunastada oma elu nibelungide kulla vastu.

Gunnar vastas: „Enne tooge mulle Högni süda, mis lõigatud tema rinnust terava mõõgaga.“

Et Gunnarit petta, tapsid hunnid Atli koka Hjalli, lõikasid tal südame rinnust ja viisid selle verisena Gunnarile. Kuid Gunnar, Burgundi kuningas, hüüdis hunnidele:

„See on pelgur Hjalli süda, mis ei ole sarnane vahva Högni südamega: liig ägedasti väriseb see vaagnal, kaks korda ägedamini värises see rinnus.“

Nüüd asusid hunnid Högni kallale ja lõikasid tal südame rinnust: kuningapoeg ainult naeris ega tõstnud ainsatki kaebehäält. Kui Gunnar Högni südant nägi enda ees vaagnal, hüüdis ta:

„Siin on vahva Högni süda, mis ei ole sarnane pelgur Hjalli südamega: koguni nõrgalt väriseb ta vaagnal, veel vähem värises ta rinnus. Ei iialgi näe sa, Atli, nibelungide vara, ja varsti ei näe sindki enam keegi! Ainult mina tean nüüd nibelungide kulla asupaika: Högni ei ela enam! Kahtlesin alati, kui elasime kahekesi: otsas on kahtlus, kui elan üksi. Kiire Rein varjaku seda, mis oli tüliõunaks kangelastele — jumalikku nibelungide vara! Käredas vees hiilgagu ennem see kuld kui hunnide käes!“

„Vang on köidetud: nüüd tooge vanker!“ käskis Atli. Ja vanker toodi ning vahva vürst, varavalvur, viidi metsa, et teda surmata. Atli ise ratsutas kaasa oma uhkel hobul, ümbritsetud kilpide ja odadega.

Gudrun hoidis suure vaevaga pisaraid; saali astudes needis ta endamisi:

„Niisama mingu sul, Atli, kuidas oled pidanud van-
net, mille kord andsid Gunnarile!“

Hunnid heitsid Gunnari elusana ja kinnikõidetud
kätega madude koopasse. Kuid kuningas ei hädaldanud
mitte, vaid võttis kandle — keegi ei tea, kas saatis selle
Gudrun või saavutas ta selle ime läbi — ja mängis varvas-
tega uinutavaid viise, nii et maodki jäid kuulama.

Atli aga pöördus rahulikult koju pimedast metsast.
Kogu õu kajas hobukapjade plaginast ja sõjariistade
klirinast, kui ta oma saatkonnaga pärale jõudis.

Gudrun läks talle vastu, käes kuldne karikas, ja
hüüdis: „Tule saali, vürst, ja söö rõõmsalt seda, mis
parajasti olen tapnud oma koduloomade seast!“

Saalis kõlisesid Atli rasked jooginõud, hunnide
pojad vestlesid elavalt; sisse astusid ka need, kes olid
surmale viinud Gunnari.

Gudrun tõi kõigile süüa ning juua, pakkus toitu
vürstilegi, ja kui Atli oli söönud, ütles tema valge-
põskne naine kibeda pilkega:

„Sõjariistade päalik, praegu neelsid sa oma poe-
gade verised südamed magusa meega! Inimliha võtsid
sa eineks näljasena ning jagasid oma kaaslastelegi.
Iialgi enam ei tule sinu juure Erp ega Eitil, rõõmsad
poisid, kes varretasid odasid ja õpetasid hobuseid.“

Saalis tõusis hirmus kisa, mehed hüüdsid valjusti,
sõjariistad klirisesid, lapsed puhkesid nutma. Ainult
Gudrun ei leinanud oma karujulgeid vendi ega õitsvaid
lapsi, kelle ta sünnitanud Atlile.

Ta jagas kulda
ja kalleid ehteid,

et võita meeste
ja naiste meeli;
nii kasvas saatus
ja kadus vara,
ei midagi hoolind,
ei hoidnud ta siis.

Atli oli joobununa voodisse heitnud ja unustanud ettevaatuse; ta oli ilma sõjariistata ega saanud end kaitsta Gudruni vastu. Gudrun torkas talle mõõga südamesse, vabastas siis koerad kettidest ja heitis tulilondi majja.

Tuleroaks langesid kõik, kes viibisid saalis, maha põles kogu budlungide⁵⁾ loss. Nii maksis Gudrun kätte oma vendade mõrtsukale.

Märkused. 1) Gudrun saatis vendadele hoiatuse, et nad kuulda ei võtaks Atli kutset.

2) Nibelungid ehk niflungid (s. t. „udu lapsed“), pimedushaldjate ehk käabuste suguvõsa, kellele alguses kuulub Reini kuld, mille tähtsam ese Andwari nõiasõrmus. Sellest suguvõsast põlvnevad kõige vanema saagakuju järel ka Gunnar ning Gudrun.

3) Kilpneitsid on sõjariistus naised, kes osa võtavad lahinguist. Neid tunnevad nii ajaloolised allikad kui saagad.

4) Gudrun väljendub tahtlikult tumedalt, et Atli mõtleks tõelistele loomadele.

5) Budli oli Atli isa, budlungid — kogu suguvõsa.

11. Oddruni kaebus.

Kuningas Heidreku tütar Borgny vaevles lapsevoodil, ilma et keegi oleks osanud talle abi anda. Sellest sai kuulda Oddrun, Atli õde, ja sõitis kohe haiget vaatama. Tema küsimusele, mis on juhtunud, vastas ümmardaja:

„Sinu sõbranna Borgny lamab haigevoodil ja ootab sinult abi.“

„Kes valmistas kannatusi kallile?“ küsis Oddrun.

„Kelle pärast tabas Borgnyt raske haigus?“

„Vilmund on vahva kangelase nimi,“ vastas ümmardaja. „Viis talve kattis ta neitsit sooja vaibaga, ja neitsi isa ei teadnud sellest midagi.“

Oddrun ei pärinud rohkem, vaid läks haige juure ja lausus talle võimsaid nõiasõnu ning sõnas tervekstegevat tarkust. Ja varsti sünnitas Borgny poja ning tütre ja avas jälle suu kõneluseks.

„Aidaku sind Frigg ja Freya ning paljud jumalad,“ hüüdis ta, „nagu sa mind oled aidanud ja kaugelt mulle appi rutanud.“

„Mitte seepärast ei aidanud ma sind,“ vastas Oddrun, „et sa seda väärt oleksid; ma täitsin ainult oma varemalt antud tootust, et aitan iga hädalist.“

„Meeletu oled sa, Oddrun, kui ütled vaenulisi sõnu sõbrannale,“ vaidles Borgny. „Olen sind alati ustavalt saatnud, nagu oleksime vendade lapsed.“

„Ma mõtlen sellele, mis ütlesid kord õhtul, kui valmistasin jooki Gunnarile: nõnda ei tee küll ükski neitsi, ütlesid sa.“

Ja kurvana ning mure murtuna istus Oddrun pingile ning kaebas:

„Ma kasvasin kuningakojas kangelaste silma all, kes olid mulle hääd, ja rõõmustasin oma nooruse ning isa andide üle; kuid ainult viis talve kestis see, siis suri mu isa. Tema viimne soov oli, et mind varustataks rikkaliku kaasavaraga ja saadetaks naiseks Gjuki pojale Gunnarile.

Minu õde Brynhild aga istus oma lossis ja ketras kalleid lõngu, ja tema valitsuse all oli palju maad ning rahvast. Kord tuli Fafniri-tapja oma kaaslastega, vallutas lossi ja viis Brynhildi naiseks Gunnarile. Ei kestnud kaua, kui selgus pettus, ja vihane Brynhild tasus veriselt kätte; kõigil mail kõneldakse sellest, kuidas ta laskis tappa Sigurdi ja siis enesegi surmas.

Mina aga armusin Gunnarisse, heldekäelisse vürstisse, nagu oleks pidanud armuma Brynhild. Vürst pakkus minu eest Atlile viisteistkümmend valitsuskonda ja kogu oma kulla, kuid Atli ei võtnud midagi Gjuki pojalt. Ma viibisin tookord Gunnari kajas: meie armastus kasvas, ja viimaks kaisutasin ma vürsti.

Juba kõneldi meie suguvõsas, et meid on nähtud lubamatus ühenduses. Atli vastas, et ta minust ei usu midagi paha; siiski saatis ta oma saadikud läbi pimedas metsa, et need muretseksid teateid tema tütre kohta. Saadikud tulid sel tunnil, kui nad ei oleks pidanud tulema, ja leidsid meid ühe vaiba all. Meie pakkusime

neile palju kulda, kui nad lubavad vaikida; kuid nad ruttasid kähku tagasi, et avaldada kõik Atlile.

Kui ma jälle kodus olin, sõitsid meile külla Gunnar ja Högni. Atli laskis Högnil südame rinnust välja löigata ja heitis Gunnari madude koopasse. Vürsti käed olid seotud ja ta hakkas jalavarvastega kannelt mängima, sest ta lootis minult abi. Ma olin parajasti Geirmundi juures õlut keetmas, kui kuulsin kandlekeelte halisevat helinat. Kohe käskisin ümmardajaid varuda sõidu vastu ja varsti jõudsin Atli lossi. Kuid ma ei saanud enam kuningat päästa: Atli ema, häbematu naine — mädanegu ta elavalt! — oli enda rästikuks muutnud ja torakas Gunnarile nõela südamesse.

Nii imelik,
et ikka elan,
ehk küll nii palju
ma pidand kandma:
ma armastasin
ju ainult teda,
ei meeletulnud
mul ühtki teist.

Sa kuulsid kõik,
mis kuulutasin
ma armu vaevast
ja ahastusest.
Ei valitseda

või keegi südant —
nüüd Oddrun vaikib,
sest otsas jutt.

12. Hamdiri lugu.

Kui Gudrun Atli oli tapnud, põgenes ta mere ääre ja tahtis enda uputada. Kuid hoolimata sellest, et ta

kivi põue pani, ei vajunud ta põhja, vaid lained kand-
sid ta üle lahe kuningas Jonakri maale. Jonaker võttis
ta naiseks, ja neil oli kaks poega: Sörli ja Hamdir.

Jonakri kijas kasvas üles ka Sigurdi tütar Svanhild. Seda ihaldas naiseks kuningas Jörmunrek¹⁾ ja saatis oma nõuandja Bikki ning poja Randveri teda kosima. Gudrun oli kosimisega nõus ja usaldas tütre kohe Bikki ning Randveri hoole. Kuid koduteel ütles Bikki Randverile: „Oleks õigem, et sina naiksid sellase noore neitsi, aga mitte elatanud mees nagu su isa.“ Noormees taipas, kõnetas sõbralikult Svanhildi ja neitsi vastas sama lahkesti. Kuid õel Bikki teatas sellest Jörmunrekile, ja kuningas laskis Randveri üles puua ning Svanhildi hobustel surnuks tallata. Kui Gudrun sellest kuulda sai, õhutas ta oma poegi kättemaksule.

„Teie õe Svanhildi tallasid Jörmunreki hobused, valged ja mustad gooti täkud!“ hüüdis ta. „Olen jäänud üksi nagu haab metsas, ilma vendadeta, ilma röömuta nagu kask oksadeta, mille riisus metsa vaenlane tuul helgel päeval. Ainult teie olete järele jäänud, kuid teil puudub esiisade julgus. Vähe sarnanete teie vahva Gunnariga, palju kiirem oli Högni kätte maksma.“

„Vähem kiitsid sa Högni vahvust, kui langud Sigurdi unest äratasid,“ ütles Hamdir: „leinavana istusid sa voodil, aga mõrtsukad naersid. Sinu voodivaip ujus abikaasa veres, valged linad olid punased haavaneestest; Sigurdi silmad kustusid, sinu rөөm oli riisunud: seda tegi sulle Gunnar. Sa tahtsid Atlit tabada Erpi ja Eitili tapmisega, kuid kurjemini tabas see sind ennast. Teistele õnnetuseks, aga mitte enesele hävituseks tuleb tarvitada tervavat mõõka.“

„Ma ei taha emaga asjata vaielda,“ sõnas Sörli; „ütlen ainult üht, mida teie ei ole ütelnud: sa nõuad,

Gudrun, seda, mida pärast kahetsed. Sa leinad oma vendi ja õitsvaid lapsi; samuti leinad sa kord meid: surm on meile osaks määratud, meie suureme kaugel kodust.“

„Too siis siia sõjarüüd!“ hüüdis Hamdir. „Sa oled meid õhutanud kättemaksule.“

Ja vennad panid selga raudrüüd, kõitsid vööle mõõgad ja varusid vihastena sõidu vastu. Gudrun aga ütles oma pojandile Erpile:

„Sõida ka sina nendega! Nad lubavad rohkem kui jaksavad: kas võivad kaks meest siduda või tappa kümme tuhat gooti nende kõrges lossis?“

Kui Erp seltsis poolvendadega, hüüdis Hamdir:

„Milleks on meile vaja seda pruunjuukselist põialpoissi?“

„Ma toetan kindlasti teid mõlemaid, nagu jalg toetab jalga ja käsi kätt,“ vastas Erp.

„Kuidas võiks jalg aidata jalga,“ küsis Hamdir, „või teist kätt käsi, mis ise on kinni ihu küljes?“

Siiski panid nad hobud sadulasse ja sõitsid üle mägis-
maa kaugemale kättemaksu-teenkonnale.

Varsti tekkis nende vahel tüli, mis lõppes väga kurvalt. Vennad tõmbasid mõõgad ja tapsid oma poolvenna Heli rõõmuks; ühe kolmandiku võrra nõrgenes nende jõud: vahva noormees langes.

Nad jätkasid reisi, jõudsid varsti õnnetusteele, silmasid võllast, millel rippus Svanhildi võõraspoeg — tema korjus kõlkus tuules, ligidal ei olnud näha ühtki hingelist.

Lossist aga kuuldus müra ja joobnud meeste hääli, keegi ei märganud ratsanikkude lähenemist, kuni kajas valvuri sarv. Kohe teatati Jörmunrekile, et tulevad kiivrites kangelased. Gootide vürst puhkes naerma, haaras peoga habet, võttis kuldse kannu veiniga, vaatles oma kilpi ja hüüdis:

„Ma oleksin õnnelik, kui näeksin oma saalis Hamdiri ja Sörlit! Ma seaksin mõlemad vibunööri dega ja laseksin võllasse tõmmata Gudruni kangelasist pojad.“

Kuid juba olidki Hamdir ja Sörli tunginud saali. Jooginõud ja pingid kukkusid, kostis meeste sõjakisa; põrandal segunes veri õllega, kangelased otse suplesid selles.

„Sa igatsesid näha Gudruni poegi oma saalis,“ hüüdis Hamdir: „nüüd näed oma käsi ning jalgu, mis visatud lõõmavasse tulle.“

Nagu karu mõirgas Jörmunrek, kes tundis nõiakunsti; ta nägi, et vendadel on seljas odakindlad raudrüüd, ja hüüdis seepärast:

„Ei tungi odad ega mõõgad läbi nende soomusrüüst, siis visake nad kividega surnuks.“²⁾

„Et sa tema suud kinni ei pannud, see toob meile halba, vend,“ ütles Sörli: „sageli tuleb paha nõu vanast suust. Sa oled vahva, Hamdir, kuid tark ei ole sa küll. Palju puudub sel, kes unustab ettevaatuse!“

„Ammu oleks tal pää otsast,“ vastas Hamdir, „kui elaks Erp³⁾, vapper vend, kelle me tapsime, — kurjad nornid kihutasid meid selleks.“

Kuid vahvatena
me võitlesime,

kui kotkad okstes
me korjuste keskel;
jääb kuulsus meie,
kui suremegi:
ei näe sa õhtut,
kui norn on hüüdnud.“

Ja surnutena langesid mõlemad vennad: Sörli ning Hamdir.

Kui Gudrun sellest kuulda sai, käskis ta ehitada kõrge tuliriida ja lõpetas ise oma elu.

Märkused. 1) Jörmunrek, ajalooline Gooti kuningas Ermenrich (surnud 376. aasta paigu).

2) Völsungide-saaga järele andis Odin Jörmunrekile nõu vennad kivi-dega surnuks lüüa.

3) Erp oli, nõnda siis, selleks määratud, et Jörmunrekil pää otsast lüüa ja seega takistada saatuslikku käsuandmist.

Õhtu õppinud I.

Kõige suurem ja kõige suurem õppinud on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes

Õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes

Lisa

Õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes

Õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes

Õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes

Õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes
õppinud on ja peab õppima jätkuvalt: see on see, kes

Odini õpetused I.

Enne kui sa sisse astud kellegi juure, vaata hooliga ringi ja pane teraselt tähele: sa ei tea kunagi kindlasti, et kuski mõni vaenlane ei varitse.

Tervist andjale! — külaline astus kotta. Ütelge, kuhu peab ta istuma! Tuld tarvitseb, kes tulnud on kaugelt ja kelle jalad külmetuvad; riidet ja toitu on vaja rändajale, kes käinud üle kaljude. Vett tarvitseb külaline ja rätikut kuivatamiseks¹⁾; ta loodab, et teda lauda kutsutakse ja kuulda võetakse.

Aru on vaja sellele, kes käib kaugel; kodus on ennast kerge aidata! Pilkelauaks saab rumal, kes istub targa juures.

Oma tarkusega taas ei sünni mitte hoobelda, tagasihoidlik oldagu alati; kes targalt vaikides astub elamusse, seda ei taba õnnetus. Ettevaatlik, kes tuleb võõruspeole, kuuleb teraselt ja vaikib; ta hoiab lahti kõrvad ja silmad: nõnda kindlustab ta oma julgeolu.

Väärtuslikumat vara ei ole kellelgi teele kaasa võtta kui tugev mõistus: see rõõmustab sind võõrsil rohkem kui kuld. Pahemat vara aga ei ole kellelgi teele kaasa võtta kui üleliigselt joodud õlu.

Ammuli sui vahib rumal, kes tuleb võõruspeole, kogeleb või on koguni tumm; kui ta veidi juua saab, tuleb korraga nähtavale tema viis. Ära ripu klaasi kül-

jes, vaid joo mõõdukalt; keegi ei laida sinu ülalpidu, lähed sa vara voodi. Ablas, kes ei tunne mõõtu, toob endale ainult pahandust; pilkelauaks saab rumala kõht, läheb ta targa juure võõrsile.

Karjad teavad, kunas koju minna, ja lahkuvad siis karjamaalt; rumal aga ei tunne kunagi oma kõhu mõõtu. Rikkalikult tuleb einet võtta, kui minnakse võõruspeole; muidu istud sa ja õgid ega ole sul mahti midagi küsida.

Küsima ja jutustama peab kogenud mees, kes tahab olla tark. Kogenud on see, kes oskab küsida ja ka vastata; kaua ei ole võimalik varjata, mis mehi sa oled.

Mõistmatu inimene arvab, et teda kõik armastavad, kes talle naeratelevad; ta ei tunne mitte, et talle külm ollakse, kui ta istub aruka juures. Mõistmatu arvab, et ta kõik teab, kui ta nurgas viibib; ja ometi ei tea ta, mida vastata, kui talt küsitakse.

Mõistmatu, kes läheb kuhugi võõrsile, olgu siiski parem vait; keegi ei märka, et ta midagi ei tea, kui ta oma keelt oskab taltsutada. Palju paha lobiseb mees, kes ei suuda vaikida; noble keel, mida ei osata oheldada, toob sageli õnnetuse kaela.

Vilets mees, kellel paha meel, irvitab kõigi üle; ta ei tea mitte, mida ta peaks teadma, et temagi ei ole vigadeta. Kedagi ei pea narriks pidama, ka joogilauas mitte; tark näib endale mõnigi vaid seetõttu, et keegi talt midagi ei küsi ja ta nahk terveks jääb.

Tark on võõras, kes õnnelikult kõrvale hoidub pilkaja eest; kuid kunagi ei või pilkaja kindel olla, et ta endale lobisemisega vaenlasi ei kogu. Paljud on üks-

teisega sõbrad, kuid joogilauas lähevad nad riidu; tülikas leidub säääl alati tõuget.

Peab oskama minna õigel ajal ega pea külalisena kaua püsima ühel kohal: koormaks saab armsamgi võõras, kui ta liig pikalt jääb istuma ühele pingile.

Hää on kodu, kuigi see ei ole suur: säääl oled sa oma isand; on sul kaks kitse ja katus pää kohal, siis on sul parem kui kerjama minna. Hää on kodu, kuigi see ei ole suur: säääl oled sa oma isand; süda jookseb verd sellel, kes endale peab paluma iga einet.

Liig vara jõudsin ma paljudesse kohtadesse, teistesse taas liig hilja; kus oli õlu juba joodud, kus alles keetmata: alati tuleb koormaks kutsumata külaline. Mõnikord kutsuti mind ometi võõrsile, kus ma siis õhust elasin, või rippus mu sõbra juures kaks lihakintsu, millest ma ühe ära sõin.

Ma ei leidnud kedagi nii helde olevat, et ta oleks tagasi lükanud kingituse, ega kedagi nii pillaja, et ta oleks end haavatud tunnud, kui talle pakuti vastukinki.

Riiete ja sõjariistadega peavad sõbrad üksteist rõõmustama: võtjad ning andjad jäävad häädeks sõpradeks, on õnn neile päri. Mitte ainult suure kingitusega ei teenita teiselt tänu: palukese leiva ning sõõmu joogiga leidsin ma endale seltsilisi.

Ma olin noor, rändasin üksinda ja eksisin oma teelt; õnnelik olin siis, kui leidsin saatja: inimene tunneb inimesest rõõmu. Mänd kuivab ära, mis kasvab üksi mäeharjal, teda ei kaitse enam koorega okas; nõnda on inimesega, kellest kõik kõrvale hoiduvad; misjaoks elab ta veel ilmas?

Tuli põleb tulest, kuni ta on ära põlenud, leek toidab leeki: mehe kõnest saab elutarkust mees, kuid mitte midagi vaikimisest.

Oma sõbrale ole sõber ja tasu, mis ta sulle annud: naeru pidagu naeruks inimene ja pettust pettuseks. Oma sõbrale ole sõber ja sõbra sõbrale samuti; äga oma vaenlase sõpra ära vali kunagi sõbraks. On sul sõber, keda sa täiesti usaldad ja kellelt sa ootad hääd, vaheta temaga mõtteid, pea teda meeles andidega ja külasta sageli. On sul teine, keda sa hästi ei usalda ja kellelt sa ometi soovid hääd, kõnele temaga sõbralikult, kuid pea meeles, et ta sulle ka paha võib teha. See maksab ka kolmanda kohta, keda sa ei usalda, kelle mõttelaad on kahtlane: sa võid rõõmsasti naerda, äga oma südant ära avalda ja tasu kurja kurjaga.

Palavam kui tuli on viis päeva valeliku sõbra armastus; kuid kuuendal päeval see kustub ja kaob kogu sõprus. Valeliku sõbra juure käib tee kaugelt ringi, kuigi ta elab üsna lähedal; kuid hää sõbra juure viib otsetee, kuigi ta on kaugele rännanud.

Möödukus olgu igamehe püüe, keegi ärgu olgu üleliia tark: kõige rõõmsamini elavad need, kes kogunud paljudes asjus; harva on kerge tuhnija meel, kes ülearu araks tehtud; oma saatust ärgu tahtku keegi teada, siis on muretum süda.

Mõistmatu inimene on ööd läbi valvel, mõtleb sellest ja teisest; väsinud on ta, kui saabub hommik, ja mure on ikka seesama.

Ära korja üleliigset vara: sageli võtavad vaenlased, mis on määratud sõpradele; alati ei lähe mitte

nõnda, kuis arvatakse. Õnnelik on, kes oskab omandada, mis väärt tähelepanu ja lugupidamist: kindluseta on usaldada tarkust, mis varjul võõras rinnas. Õnnelik, kes kogu eluaja on ettevaatlik ja mõistlik: paha on nõu, mida peab muretsema teiselt. Sõnade eest, mis teistele üteldakse, tuleb sageli vastust anda; tea ise, pääle sinu ärgu teadku keegi; mida kaks teavad, seda teab kogu küla.

Rõõmsalt elab, kes on helde ning julge, harva piinab teda mure; hirm on alati pelguril, and ei rõõmusta ihnsat. Pelgur loodab igavesti elada, kui ta võitlusest põgeneb; vanadus võtab ometi ta elu, mille vahest säästabki mõök.

Mõistlik mees tarvitagu alati mõõdukalt oma võimu: sageli leiad, kui sa vahvaid kohtad, et sa ise ei olegi kõige vahvam. Väljas olles ära lahku sammugi oma sõjariistast: sa ei tea kunagi kindlasti, kunas seda sulle tarvis.

Vara peab üles tõusma, kes teiselt himustab elu või maad²): puhkav hunt ei võida kunagi saaki ega unimüts lahingut. Vara peab üles tõusma, kel puuduvad töölised, ja kiiresti tööle minema: mõnestki jääb ilma, kes kaua magab; kärmas on juba pooleldi rikas.

Igaüks arvaku ette, palju on talle tarvis katuselaaste ja põletuspuid, varustagu end kolmeks kuuks ja kauemaksil!

Kaela sirutab välja kalakull, kui ta laskub lainele; nõnda teeb mees, kui ta tuleb hulga sekka, kus tal puuduvad eestkostjad.

Kohtusse mindagu puhtalt ja söönult, kuigi on

odav ülikond; mees ärgu häbenegu oma kingi, pükse
ega hobu! Kahele puukujule³⁾ väljal andsin ma oma
riided; elavad näisid nad, kui neile räbalad ümber pa-
nin; alasti mees ei maksa midagi.

Inimesele on väärtus tuli ja päikese valgus, terve
keha ja häbistamata elu. Kuid päris vilets ei ole keegi,
kuigi ta on haige: ühele toob õnne tema poeg, teisele
sugulane, kolmandale jõukus, neljandale tubli tegu.

Parem on olla elav kui korjus: kes elab, üks see
jaksa endale lähmangi muretseda; rikka koldes nägin ma
tuld põlevat, kuid ta ise lamas surnuna ukse ees. Kä-
tetugi kõlbab karjuseks, jalutu ratsasõitjaks, kurt võib
veel vahvasti võidelda; parem on olla pime kui ära põle-
tatud: millekski ei kõlba enam, kes surnud.

Hää on poeg, kuigi ta sündinud pärast isa surma:
ei tõuse mälestuskivi⁴⁾ tee ääre, kui järeltulijad seda
ei püstita.

Suur rikkus kaob

ja kaovad rahvad,

sa isegi surma saad;

kuid kuulsus eal,

ei kustuta siis;

kui vahvaid tegusid teed.

Suur rikkus kaob

ja kaovad rahvad,

sa isegi surma saad;

üks igavesti

ja üha elab:

su tegude kuulsus see!

Märkused. 1) Sellal oli kombeks enne lauda istumist käsi pesta.

2) Kes teiselt himustab elu või maad: muistse põhjamaa rusikaõiguse avaldus.

3) Puukujud, tulbad täkitud näokujutustega, tähistena teede ääres või mälestusmärkidenä haudadel.

4) Obeliskikujulisi mälestuskive, runokirjadega ja ilma, on skandinaavia mail rikkalikult säilinud.

Odini õpetused II.

Ma annan sulle nõu, Loddfafnir¹⁾, mu nõu võta kuulda! Sulle ei jää kasu tulemata, kui sa seda võtad kuulda, see rõõmustab sind, kui käid selle järele. Kui sa reisile lähed, võta kaasa paras jagu söögipoolist! Ole ettevaatlik, kuid mitte üleliia; kõige ettevaatlikum aga ole õlle juures! Kui sa õlut jood, võta maapinnast jõudu: muld on hää joobumise vastu.²⁾ Öösi ära tõuse muidu üles, kui sul tarvis on vaenlast jälgida või teatud kohta minna!

Ära ole kingsepp ega meisterda odasid³⁾: kui halb on king või kõver oda, ega sind siis selle eest tänata. Lahingus ära vaata ialgi üles, et sind ei tabaks kellegi nõidus!⁴⁾

Ära maga kunagi nõidnaise süles, hoidu eemale tema kallistustist! Ta võlub su nii, et sa unustad kohtu ja rahva asjad; sulle ei maitse enam söök ega meherõõm, valuga lähed sa magama.

Ära ahvata ialgi armuasjadele teise mehe naist! Tahad sa meelitada kohtamisele tubli neitsi ja soovid temalt õrnust, tööta talle hääd ja pea oma sõna! Kaurist ei põlga keegi. Kuid ma olen näinud, et mees pääkaotas valeliku naise sõnade pärast; kuri keel ja ebaõige süüdistus saatsid ta surma.

Ma annan sulle nõu, Loddfafnir, mu nõu võta kuulda! Sulle ei jää kasu tulemata, kui sa seda võtad

kuulda, see rõõmustab sind, kui käid selle järele. Vali endale sõbraks tubli mees, sest tema kiitus võib sulle tulu tuua. Pahale inimesele ära usalda iialgi oma häda, sest paha ei tasu sulle hääd hääga.

On sul sõber, keda sa kindlasti usaldad, külasta teda sageli! Võsa ja rohi kasvab teele, millel ei käi ükski rändaja. Oma sõprust ära lõpeta iialgi esimesena; mure vaevab sind, kui sul ei ole kedagi, kellele võid avaldada oma südant. Ainult see on tõsine sõprus, kui sa teisele kõik võid ütelda; ei ole sa otsekõhene, siis on see kõige halvem: kes ainult meelepärasteist asjust püüab kõnelda, ei rõõmusta oma sõpra.

Ära satu sõnavahetusse rumala ja viletsa inimesega! Ära tülitse iial halvemaga: sageli murdub parema jõud, kui halvem teda lööb. On sulle kahju tehtud, nimeta seda kahjuks ja ära anna rahu oma vaenlasele!

Ära rõõmusta kunagi paha üle, vaid taotle alati hääd! Ära vaata põlguse ega pilkega külalisele ega rändajale! Nii tubli ei ole keegi, et temas midagi ei oleks laita, ja midagi on ometi igaühes hääd.

Ära kihuta iialgi võõrast sõimates ukse eest minema, ole osavõtlik näljasele! Kuid vastupidav olgu uks, mis alati liigub, et sisse lasta soovijaid; varusta see riiviga, muidu sünnib sulle veel paha!⁵⁾

Ma annan sulle nõu, Loddfavnir, mu nõu võta kuulda! Sulle ei jää kasu tulemata, kui sa seda võtad kuulda, see rõõmustab sind, kui käid selle järele. Halli kõneleja sõnu ära pilka kunagi: tululik on sageli rauga sõna!

*

Märkused. 1) Loddfafnir on rändav laulik, kes jagab kuulajaile õpetusi, mida ta Odinilt ütleb kuulnud olevat.

2) Mulla haistmist peeti hääks abinõuks joobumise vastu.

3) See õpetus käib muidugi nende kohta, kellele käsitöö ei ole kutseks.

4) Sõdur ei tohi vaenlase otsa vaadata, et mitte tema nõiavõimu alla sattuda.

5) S. t.: et oma maja mitte lagastada, peab vahel oskama andi keelda.

Sisu:

	Lhk.
Esisõna	5—7
Esimene jagu Jumalate-lood.	
1. Thrymi lugu	11
2. Hymiri lugu	17
3. Baldri uninäod	22
4. Skirniri lugu	25
5. Naistarga nägemused	32
6. Loki laimujutud	39
7. Thor ja Odin sõnavahetuses	47
8. Grinniri lugu	53
9. Vafthrudniri lugu.	59
10. Alvise lugu	66
11. Fjölsvinni lugu	71
12. Rigi juhtumused	78
Teine jagu: Kangelaste-lood.	
1. Völundi lugu	85
2. Lugu Helgist, Hjörvardi pojast	92
3. Lugu Helgist, Hundingitapjast	101
4. Regini lugu	108
5. Fafniri lugu	114
6. Walküüri äratamine	120
7. Sigurdi lugu	124
8. Gudruni kaebus	130
9. Gudrun jumala kohtu ees	134
10. Atli lugu	137
11. Oddruni kaebus	143
12. Hamdiri lugu	146
Lisa.	
Odini õpetused I	153
Odini õpetused II	160

Eesti Kirjanduse Seltsi Koolikirjanduse-toimkonna
korraldatud

Noorsoo kirjavara.

1. **Eesti ennemuistsed jutud.** Piltidega. Kogunud ja trükki toimetanud M. J. Eisen. Teine trükk. G. Roht'i kirjastus Tartus 1921. 192 lhk. Hind 90 mk.
2. **Greeka muinaskangelased.** J. C. Andrä ja R. Schneideri järele eestistanud Anna Haava. Piltidega. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. 227 lhk. Hind 200 mk.
4. **Ojamõlder ja tema minija.** Lydia Koidula jutustus. Redigeerinud A. Raud. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirjastus Tartus 1922. 64 lhk. Hind 40 marka.
6. **Kõu ja Pikker.** Rahvasuust saadud ainete järele salminud M. J. Eisen. Kolmas trükk. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1920. 38 lhk. Hind 20 mk.
8. **Ennosaare Ain.** Jutustus Eesti minevikust. Kirjutanud E. Aspe. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 140 lhk. Hind 100 marka.
9. **Rooma muinaskangelased.** Piltidega. Gustav Schalk'i järele eestistanud Anna Haava. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. 294 lhk. H. 250 mk.
- 10a. **Kalevala I.** Eestistanud M. J. Eisen. Teine trükk. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. IV+170 lhk. Hind 80 marka.
13. **Oma tuba, oma luba.** Kirjutanud J. Pärn. Redigeerinud A. Raud. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 60 lhk. Hind 50 marka.
15. **Kooli näitelava I. Vali õeke.** Laste naljamäng kahes vaatuses. Vene keelest O. Truu. H. Leokese kirjastus Viljandis 1911. 32 lhk. Hind 50 marka.
16. **Luige Laos.** Suve-Jaani sõpradele. Redigeerinud Aino Paltser. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 68 lhk. Hind 40 marka.
18. **Tuhat-üks ööd.** Hommikumaa muinasjutud. Tõlkinud H. Oras. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1921. 182 lhk. Hind 175 mk.
20. **Kalevipoeg.** Fr. R. Kreutzwald. Eesti noorsoole toimetanud P. Org. IV trükk. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1921. 352 lhk. Hind 180 mk.
23. **Suur Tõll, Saaremaa vägimees.** P. Süda. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1921. IV trükk. 64 lhk. Hind 40 mk.
25. **Must kuub.** Jutustus Eesti ärkamisajast. Kirjutanud J. Pärn. Red. A. Paltser. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirj. 1923. 160 lhk. Hind 120 marka.

- 28a. **Vested loodusest I.** Dr. Budde järele H. Oras. A. Mickwitzi kirjastus Tallinnas 1914. 144 lhk. Hind 50 mk.
30. **Eesti muistsed jumalad ja vägimehed.** M. J. Eisen. Kolmas trükk. G. Roht'i kirjastus Tartus 1921. 184 lhk. Hind 80 mk.
33. **Orleani neitsi.** Friedrich Schilleri romantiline kurbmäng. Ümber pannud J. Jõgever. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. 130 lhk. Hind 60 mk.
34. **Unenägu-elu.** Neljavaatusline draamailine muinasjutt. Franz Grillparzeri järele tõlkinud Anna Haava. J. Kaarna kirjastus Tartus 1913. 106 lhk. Hind 75 mk.
35. **Kasuõde.** E. Aspe novell. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 72 lhk. Hind 60 marka.
38. **Eesti vanasõnad.** Suurest korjandusest kokku põiminud M. J. Eisen. G. Roht'i kirjastus Tartus 1914. 95 lhk. Hind 50 mk.
40. **Eesti muinasjutud koolidele.** J. Jõgever. Teine trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 280 lhk. H. 200 mk.
44. **Mõista, mõista, mis see on.** Mõistatused, keerulised küsimused ja mõistatusejutud. M. J. Eisen. G. Roht'i kirjastus Tartus 1920. 53 lhk. Hind 30 marka.
45. **Eesti kodumaa, I osa.** M. Kampmann. Kunstn. Kr. Raud'i joonistustega. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1919. 252 lhk. Hind 60 mk.
46. **Eesti rahvalaulud.** Põiminud M. J. Eisen. T. Liivi trükk Kuresaares 1919. 176 lhk. Hind 80 marka.
48. **Lapsepõlve Kungla.** Lood ja lallitused lastele. K. E. Sööt. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kirjastus 1923. 87 lhk. H. 130 mk.
49. **Valik Eesti rahvalaulusid.** V. Ridala. „Noor-Eesti“ kirjastus Tartus 1919. 152 lhk. Hind 50 mk.
50. **Väike Kalevala.** M. J. Eisen. Teine trükk. „Rahvaülikooli“ kirjastus Tallinnas 1920. 96 lhk. H. 50 mk.
51. **Villem Navi elupäevad.** P. Mannteuffel. Redigeerinud Aino Paltser. Teine trükk. Karskuseseltside Kesksuuretoimkonna kirjastus Tartus 1922. 40 lhk. Hind 40 marka.
52. **Reinuvader-rebane.** Fr. R. Kreutzwald. Redigeerinud A. Raud. Kuues trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 128 lhk. Hind 85 marka.
53. **Ennemuistsed jutud.** Fr. R. Kreutzwald. Redigeerinud M. Küla. (Ilmumisel.)
54. **Laulud, päevaraamat ja kirjad.** Kr. J. Peterson. Korraldanud Aino Paltser. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 189 lhk. Hind 150 marka.
55. **Lindude riigist.** Dm. Kaigorodov. Eesti keele tõlkinud E. Schönberg. „Varraku“ kirjastus Tallinnas. 188 lhk. Hind 300 mk.
56. **Kolm muinasjuttu.** Z. Topelius. Tõlkinud M. Küla. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kirjastus 1922. 35 lhk. H. 50 mk.
57. **Polaarsõidud.** Sven Hedin. Tõlkinud H. Valma. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kirjastus. 47 lhk. H. 60 mk.

58. **Jänes Vemmalsääre imelikud juhtumised.** A. Svan. Tõlkinud L. Luiga. Tallinna E. Kirjastus-Ühisuse kirjastus.
59. **Wilhelm Tell.** Fr. Schiller. Tõlkinud J. Kärner. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirj. Tartus 1924. Hind 100 marka.
60. **Mesilane Maaja.** W. Bonsels. Tõlkinud R. Roht. Illustreerinud kunstnik E. Järv. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus 1923. Tartus. 157 lhk. Hind 120 mk.
61. **Prints ja kerjus.** Mark Twain. Tõlkinud H. G. Oras. Tallinna Eesti Kirj.-Ühisuse kirj. 1923. 158 lhk. Hind 130 mk.
62. **Ants Varesjalg.** E. Enno. W. Buschi piltidega. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. 52 lhk. H. 60 mk.
63. **Helkalaulud.** Eino Leino. Tõlkinud A. Anni. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 80 lhk. Hind 60 mk.
64. **Omajõul edasi.** P. v. Gizycki järel G. E. Luiga. Teine trükk. Tallinna E. Kirjastus-Ühisuse kirjastus. 252 lhk. H. 150 mk.
65. **Ihu ja hing.** Dots. K. Ramul. Psühholoogilised loengud. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirjastus Tartus 1922. 61 lhk. Hind 50 mk.
66. **Seitse venda.** A. Kivi. Tõlkinud Fr. Tuglas. A. Gallén-Kallela illustatsioonid. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 479 lhk. Hind 350 mk.
67. **Kolm juttu.** J. W. Jannsen. Redigeerinud A. Raud. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 80 lhk. Hind 50 mk.
68. **Gunderi jääri Krag.** Seton-Thompson. Tõlkinud Sophia Vardi. (Ilmumisel.)
69. **Noorte jutud.** P. Rosegger. Tõlkinud Sophia Vardi. (Ilmumisel.)
70. **Texase preerias, I osa.** Charles Sealsfield. Tõlkinud H. Oras. (Ilmumisel.)
71. **Viru lauliku laulud.** Fr. R. Kreutzwald. Teine trükk. Redigeerib J. Johanson-Jaanson. (Valmimisel.)
72. **Luupainaja.** M. J. Eisen. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. 88 lhk. Hind 90 mk.
73. **Näkiraamat.** M. J. Eisen. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. 148 lhk. Hind 125 mk.
74. **Kroonu onu.** J. Kunder. Redigeerinud A. Raud. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 56 lhk. Hind 40 marka.
75. **Kolm lugu.** G. Flaubert. Tõlkinud A. Saareste. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. 104 lhk. Hind 75 marka.
76. **Paar sammukest rändamise teed.** Fr. R. Kreutzwald. Kolmas trükk. Redigeerinud ja eessõnaga varustanud Fr. Tuglas. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1922. a. XXI + 29 lhk. Hind 35 marka.
78. **Peeter Schlemihl.** A. Chamisso. Tõlk. H. Oras. (Ilmumisel.)
79. **Rinaldo Rinaldiini ehk röövliliit.** Noorte seiklused 3 vaat. 4 pildis. Z. Topelius. Tõlk. Maisteri. Tavet Mutsu kirj. Tallinnas 1923. 36 lhk. Hind 40 mk.

80. **Röövlid.** Fr. Schiller. Tõlkinud J. Kärner. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 163 lhk. Hind 120 marka.
81. **Meie koduloomad.** E. Enno. (Ilmumisel.)
82. **Meie laste õnnelikum päev.** E. Enno. (Ilmumisel.)
83. **Lembitu.** Fr. R. Kreutzwald. Teine trükk. Redigeerinud V. Ridala. (Ilmumisel.)
84. **Kilplased.** Fr. R. Kreutzwald. Redigeerinud A. Paltser. Kuues trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 126 lhk. Hind 90 marka
85. **Ihuus.** Molière. Tõlkinud R. Kask. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 152 lhk. Hind 120 marka.
86. **Aamissepa-meister Martin ja tema sellid.** E. T. A. Hoffmann. Tõlk. Ants Oras. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 64 lhk. Hind 50 marka.
- 87-a. **Velskeri jutustused, I jagu.** I lugu: Kuningasõrmus. Z. Topelius. Tõlkinud E. Raudsepp. A. Edelfelt'i illustratsioonid. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 114 lhk. Hind 90 marka.
- 87-b. **Velskeri jutustused, I jagu.** II lugu: Mõök ja ader. III lugu: Tuli ja vesi. Tõlkinud S. Holberg. A. Edelfelt'i illustratsioonid. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 216 lhk. Hind 200 mk.
88. **Illid ja Pisitäts.** J. Oro muinasjutt. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kirjastus. (Ilmumisel.)
89. **Jaan Bergmanni laulud.** Redig. H. Visnapuu. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirjastus Tartus 1923. 396 lhk. Hind 300 mk.
90. **Atala.** Chateaubriand. Tõlkinud K. Martinson. G. Doré illustratsioonid. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus, 1923. 88 lhk. Hind 60 mk.
91. **Kuu jutustused.** Suonio (J. Krohn). Tõlkinud Julie Rõks. Nat. Mey illustratsioonid. E. K. S. Koolikirj.-toimkonna kirjastus Tartus 1923. 56 lhk. Hind 40 mk.
92. **Viinakatk.** Fr. R. Kreutzwald. Redig. A. Raud. Teine trükk. Eesti Karskusliidu kirjastus. (Käsikiri valmis.)
93. **Karolus.** Jaak Järv. Red. A. Raud. Teine trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirjastus 1923. 111 lhk. Hind 75 mk.
94. **Jumalaema kirik Pariisis.** Victor Hugo. Tõlk. J. Semper. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus 1924. (Trükis.)
95. **Vaikne mēri.** Juhani Aho. Tõlk. Fr. Tuglas. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus 1923. 120 lhk. Hind 100 mk.
96. **Vaga viletsus.** Lõpule jõudnud soome elulugu. F. E. Sillanpää. Tõlk. A. Anni. E. K. S. Koolikirj.-toimkonna kirjastus. 1923. 197 lhk. Hind 175 marka.
97. **Don Quijote.** Cervantes. Tõlk. G. Peet. G. Doré illustratsioonid. E. K. S. Koolikirj.-toimk. kirjastus 1924. 252 lhk. H. 250 mk.
98. **80-ne päevaga ümber maailma.** Jules Verne. Tõlk. O. Treu. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirjastus 1924. 272 lhk. H. 220 mk.

99. **Eesti muinasjutud.** J. Kunder. Red. G. Palgi. E. K. S. Koolikirjanduse-toimk. kirjastus 1924. 144 lhk. Hind 120 mk.
100. **Kaks juttu** (Ainuke ja Enne ukse lukutamist). Lydia Koidula. Red. K. Kesä. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirj. 1923. 107 lhk. Hind 85 mk.
101. **Hernani.** V. Hugo. Tõlkinud J. Semper. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 128 lhk. Hind 140 mk.
102. **Valik luuletusi.** Ado Reinwald. Korraldanud K. Perandi. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 98 lhk. Hind 100 mk.
103. **Inimene ja üliinimene.** George Bernard Shaw. Komöödia ja filosoofia. Tõlk. A. Oras. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 304 lhk. Hind 275 mk.
104. **Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola.** Lydia Koidula Redigeerinud E. Nurm. Kolmas trükk. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 64 lhk. Hind 50 mk.
105. **Edda.** Kogu Vana-Islandi jumalate- ja kangelaslugusid. Ümber jutustanud ja esisõna ning märkustega varustanud Jaan Kärner. Franz Stasseni joonistused. E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. 168 lhk. Hind 150 mk.
106. **Anna Haava luuletuskogu.** E. K. S. Koolikirjanduse-toimkonna kirjastus Tartus 1924. Hind 400 mk.